

LASKEVAN YHDYNTÄTRENDIN SYYT SUOMESSA 30—
49-VUOTIAIDEN PARISUHTEESSA OLEVIEN
KESKUUDESSA VUOSINA 1971—2015

Hanna-Mari Ihalainen
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipoliitikka
09.04.2023

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/ Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

IHALAINEN, HANNA-MARI: Laskevan yhdyntätrendin syyt Suomessa 30—49-vuotiaiden parisuhteessa olevien keskuudessa vuosina 1971—2015.

Pro gradu -tutkielma, 78 s.

Sosiaalipolitiikka

Huhtikuu 2023

Tutkielman aiheena oli Laskevan yhdyntätrendin syyt Suomessa 30—49-vuotiaiden parisuhteessa olevien keskuudessa vuosina 1971—2015. Kyseessä oli kvantitatiivinen tutkimus ja siinä käytettiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen FINSEX-kyselyaineistoa.

FINSEX-aineiston otosvuodet olivat 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015. Aineiston rajaamisen motiivina oli, että yhdyntöjä oli eniten parisuhteessa olevilla, 30—49-vuotiailla, jolloin syy laskevalle yhdyntätrendille näkyisi selviten heidän keskuudessaan. Tutkimusmenetelminä käytettiin ristiintaulukointia ja multinomiaalista regressioanalyysia. Selitettävänä muuttujana oli yhdyntöjen määrä viimeisen kuukauden (30 vrk) aikana ja selittävinä muuttujina olivat asuinpaikka, koulutus, kotitalouden tulot, työmarkkina-asema, stressi ja itsetyydytys.

Kaikki selittävät muuttujat selittivät osaltaan laskevaa yhdyntätrendiä. Aikaisemmassa tutkimuksessa myös digitaalisten laitteiden käyttöä makuuhuoneessa arveltiin yhdeksi syyksi yhdyntätrendin laskulle. Ilmiö on kansainvälinen ja se vaati jatkotutkimusta. Jatkotutkimuksen kehittämiseksi suositeltiin kansainvälistä yhteistyötä ja termistön uudistamista.

Pro gradu -tutkielman tekeminen aloitettiin palkallisessa korkeakouluharjoittelussa Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella.

Asiasanat: FINSEX, hyvinvointi, parisuhde, seksi, Suomi, yhdyntä, yhdyntätrendi ja yhteiskunta.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	SEKSUAALISUUS OSANA HYVINVOINTIA	4
3	YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS JA PARISUHDE SUOMESSA	8
3.1	MODERNI HYVINVOINTIYHTEISKUNTA HAKEE MUOTOAAN	9
3.2	SUOMALAISEN MODERNIN PARISUHTEEN HISTORIA	21
4	SEKSOLOGISEN TUTKIMUKSEN HISTORIA	25
4.1	VÄESTÖTASON SEKSOLOGINEN TUTKIMUS SUOMESSA	27
4.2	VÄESTÖTASON SEKSOLOGINEN TUTKIMUS ULKOMAILLA	28
5	TUTKIMUSASETELMA JA AINEISTO	33
5.1	FINSEX-AINEISTO	34
5.2	SELITETTÄVÄ MUUTTUJA	36
5.2.1	Aineiston rajaaminen	40
5.3	SELITTÄVÄT MUUTTUJAT	45
5.4	MENETELMÄT	51
6	LASKEVAN YHDYNTÄTRENDIN SYYT	53
6.1	KOULUTUS	56
6.2	KOTITALouden TULOT	57
6.3	TYÖMARKKINA-ASEMA	58
6.4	STRESSI	59
6.5	ASUINPAIKKA	61
6.6	ITSETYYDYTYYS	63
7	TULOKSET	67
	KIRJALLISUUS	72

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

TAULUKKO 1. Kuinka usein olette olleet sukupuoliyhdynnässä viimeksi kuluneen kuukauden (30vrk) aikana? Selitettävän muuttujan suorat jakaumat vuosilta 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, % (N).....37

TAULUKKO 2. Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi asuinpaikan, koulutustason, tulotason, työmarkkina-aseman, ylläpitämisaseman ja itsetyydytyksen yhteys yhdyntätiheyteen 30—49-vuotiailla parisuhteessa olevilla vuosina 1992—2015 FINSEX-aineistossa..... 55

KUVIO 1. Kokonaishedelmällisyysluku 1900—2019..... 8

KUVIO 2. 20 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan.....9

KUVIO 3. Kuntien välinen nettomuutto vuosina 1992, 1999, 2007, 2015 ja 2019.....12

KUVIO 4. Henkilön käytettävissä olevat rahatulot vuosina 1995, 1999, 2007, 2015 ja 2019, mediaani, (kotitalouskohtaisia tuloeria ei jaettu henkilöille).....13

KUVIO 5. 18—64-vuotiaiden työmarkkina-aseman suhteellinen osuus vuosina 1992, 1999, 2007, 2015 ja 2019.....14

KUVIO 6. Koetut stressioireet sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 1997, 2000, 2003, 2006, 2009 ja 2012..... 15

KUVIO 7. Työnteon mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi 1992–2020, %-yksikköä.....16

KUVIO 8. 15-vuotta täyttäneistä arkeaan pitää kevyenä tai raskaana vuosina 2002 ja 2017, %.....17

KUVIO 9. 15 vuotta täyttäneiden medialaitteiden käyttö vuosina 2002 ja 2017, %.....18

KUVIO 10. Onko ollut vaikeaa löytää seksikumppania, jos sellaista on halunnut? Vastaajina 18—29-vuotiaat miehet ja naiset vuosina 1992, 2007 ja 2015.....24

KUVIO 11. Yhdyntöjen määrä kuukaudessa aikuisväestön keskuudessa keskimäärin vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015..... 39

KUVIO 12. Parisuhteessa elävien osuus kaikista tutkituista FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....40

KUVIO 13. Yhdyntäaktiivisuus parisuhteessa olevilla ja muilla FINSEX-kokonaisaineistossa, %.....41

KUVIO 14. Yhdyntäaktiivisuus parisuhteessa olevilla ja muilla FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....42

KUVIO 15. Parisuhteessa olevien osuus ikäluokittain FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	42
KUVIO 16. Kuukausittainen yhdyntäaktiivisuus ikäluokittain FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	43
KUVIO 17. Kuukausittainen yhdyntäaktiivisuus FINSEX-kokonaisaineistossa sekä rajatussa aineistossa, johon kuuluvat 30—49-vuotiaat, parisuhteessa olevat vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	44
KUVIO 18. K3. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden koulutustaso vuosina 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	45
KUVIO 19. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden keskimääräinen kuukausiansio verotuksen jälkeen vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	46
KUVIO 20. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden työmarkkina-asema vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	47
KUVIO 21. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden asuinalue vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %	48
KUVIO 22. K19D. Ylirasittuneisuuden esiintyminen parisuhteessa olevilla, 30—49-vuotiailla kuluneen kuukauden aikana vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.....	49
KUVIO 23. Parisuhteessa olevilla, 30—49-vuotiailla viimeisimmän itsetyydytyskerran ajankohta vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015.....	50
KUVA 1. Kuinka usein olette olleet sukupuoliyhdyntässä viimeksi kuluneen kuukauden (30 vrk) aikana?.....	36

1 JOHDANTO

Seksiä on joka paikassa: internetissä, televisiossa, kadunvarsimainonnassa ja lehdissä. Nyky-yhteiskuntaa pidetään yliseksualisoituneena, mutta se ei näy ihmisten makuuhuoneissa, joissa seksiä harrastetaan koko ajan vähemmän. 1970-luvulta lähtien suuri osa suomalaisista on harrastanut seksiä vähenevissä määrin yhdyntöjen määriä mitattaessa. Ilmiö koskee vahvimmin vakituksessa parisuhteessa olevia ihmisistä ja heistä vielä tarkemmin ottaen 30—40-vuotiaita. Suomalaisten yhdyntätiheyden ollessa laskusuunnassa voimme puhua laskevasta yhdyntätrendistä. (Väestöliitto 2020a.)

Yhdyntämäärien laskiessa yhdyntätoiveet eivät ole laskeneet, joten toteutuneissa ja toivotuissa yhdynnöissä on huomattava määrällinen ero. Yhdyntätoiveiden väheneminen ei siten ole syynä laskevalle yhdyntätrendille. (Väestöliitto 2020a.) Tästä syystä on tarpeellista pohtia, millaisia ihmisten seksielämään vaikuttavia muutoksia yhteiskunnassamme on tapahtunut. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ihmisten yhdyntämääriin? Tutkimustietoa aiheesta ei ole. Tämä pro gradu -tutkielma pyrkii täyttämään tätä tutkimusaukkoa.

Yhtenä ilmiötä selittävänä teoriana on esitetty univajeen, stressin ja nykyajan kiireellisen, pakkotahtisen elämäntavan heikentävää vaikutusta yhdyntämääriin. Stressin ohella kaupungistuminen, muutokset työmarkkina-asemassa ja kotitalouksien tuloissa, kasvava koulutustaso sekä lisääntynyt masturbointi selittävät laskevaa yhdyntätrendiä. Lisäksi digitalisaatio ja teknologian saavutettavuus ovat muuttaneet käyttäytymistämme jokapäiväisessä elämässämme. Displaced intimacy -hypoteesia mukailien älypuhelimet ja muu teknologia syrjäyttävät intimitetin roolin ihmisten arjessa. Sängyssä kumppanin sijaan huomion vie älypuhelin. (Spencer, Burr & Hubler 2019, 327; Twenge, Sherman & Wells 2017.)

Lääketieteen puolelta laskevia testosteronitasoja on esitetty yhtenä syynä laskevalle yhdyntätrendille, summaa professori Anna Keski-Rahkonen Helsingin sanomien haastattelussa. Nuorilla joissain tutkimuksissa kumppanin kanssa seksin harrastamisen estäviksi tekijöiksi nousivat matalan tulotason lisäksi romanttisen kumppanin löytämisen vaikeus ja tietokonepelien pelaaminen. Eräässä tutkimuksessa etenkin nuorilla naisilla vähentynyt alkoholin kulutus laskee merkittävästi seksuaalista kanssakäymistä toisen ihmisen kanssa. (Vasama 2021.)

Miksi laskevaa yhdyntätrendiä voidaan pitää sosiaalipoliittisena ongelmana? Mitä merkitystä suomalaisten pariskuntien yhdyntätiheydellä on? Seksin positiivinen vaikutus ihmisen hyvinvointiin on monesti todistettu (Kontula 2008). Hyvinvointivaikutusten lisäksi heteroseksuaaliset yhdynät liittyvät olennaisesti lisääntymiseen. Suomessa syntyvyyden ja kokonaishedelmällisyyden laskusta ja väestön ikääntymisestä seuraava laskeva huoltosuhde tuottaa merkittäviä sosiaalipoliittisia ongelmia tulevaisuudessa. Tätä vaikeaa ongelmaa purkaaksemme on hyödyllistä tietää syitä laskevalle yhdyntätrendille etenkin vakiintuneiden parisuhteiden sisällä.

Pro gradu -tutkielmani aihepiiriin perehtyminen alkaa ulkoisen teoreettisen viitekehyksen esittelyllä, mihin kuuluvat hyvinvointiteoriat ja seksuaalisuus osana ihmisen kokonaisyhyvinvointia. Luvussa kaksi pohditaan, mitkä seikat vaikuttavat parisuhteiden onnellisuuteen ja mikä motivoi ihmisiä parisuhteiden muodostamiseen. Muita käsiteltäviä aiheita ovat seksuaalinen halu ja sen ylläpito parisuhteessa, seksuaalisuuden terveysvaikutukset ja masturbointi.

Tämän jälkeen siirrymme kohti sisäistä teoreettista viitekehystä perehtyen yhteiskunnassamme ja suomalaisissa parisuhteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Luvun kolme ensimmäisellä puoliskolla tarkastelun kohteina ovat niin syntyvyyden lasku, tulojen lasku, muuttoliike, muutokset koulutustasossa, työmarkkina-asema, stressioireet, työnteon mielekkyys, medialaitteiden käyttö. Jälkimmäinen puolisko kokoaa suomalaisten parisuhteiden kehityskaarta.

Luvussa neljä esitellään seksologisen tutkimuksen historiaa, sekä väestötason seksologista tutkimusta Suomessa ja ulkomailla. Ulkomaisesta tutkimuksesta esitellään Iso-Britanniassa tehty The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles, australialainen Australian Study of Health and Relationships, sekä yhdysvaltalaiset The National Survey of Sexual Health and Behavior ja General Social Surveysta saadut tiedot.

Tutkimusasetelman ja aineiston kuvaukseen päästään luvussa viisi. Pro gradu -tutkielmassa aineistona on käytetty FINSEX-tutkimusaineistoa, joka kattaa viisi aaltoa 1970-luvulta alkaen kerättyä tutkimustietoa suomalaisten seksielämästä. FINSEX-tutkimusta jatketaan Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksella, jossa tämän pro gradu -tutkielman tekeminen on aloitettu palkallisessa korkeakouluharjoittelussa.

Luvussa kuusi käsitellään laskevan yhdyntätrendin syyt selittävät muuttuja kerrallaan. Tutkielman selittävät muuttujat ovat stressi, masturbointi, koulutus, asuinpaikka, tulotaso ja työmarkkina-asema. Lopuksi luvussa seitsemän tulokset esitellään pohdintoineen.

2 SEKSUAALISUUS OSANA HYVINVOINTIA

Vaikka hyvinvointi on länsimaisessa yhteiskunnassamme keskeinen arvo, hyvinvoinnin tarkka määritelmä on epäselvä. Hyvinvointia tarkastellaan usein joko yksilöstä itsestään lähtöisin eli subjektivistisesti, jolloin tarkastelun kohteena on vaikeammin mitattavissa oleva koettu hyvinvointi. Subjektivistisiin hyvinvointiteorioihin kuuluvat kokemusteoriat ja preferenssiteoriat käsittelevät yksilön mielentilaa. Esimerkiksi kokemusteorioihin kuuluvassa hedonismissa koettu mielihyvä rinnastetaan hyvinvointiin ja preferenssiteorioiden mukaan hyvinvointi toteutuu omia halujaan tyydyttämällä. Idealisoitujen halujen teorioissa on mukana vaatimus halujen järkipärisyydestä. (Lagerspetz 2011, 84—85.) Toinen vaihtoehto on tarkastella hyvinvointia objektivistisesti, jolloin käytössä on monia kansainvälisesti vertailukelpoisia mittareita, kuten yksipuolisena kritisoitu, hyvinvoinnin taloudelliseksi turvaksi tyypistävä bruttokansantuote (Allardt 1976, myös Kainulainen 2014, 485). Näiden kahden jaottelun lisäksi on vielä olemassa yhdistelmäteorioita, joiden entiteetti koostuu subjektivististen ja objektivististen teorioiden eri osista (Lagerspetz 2011, 85).

Yhteiskuntatieteellisessä hyvinvointitutkimuksessa seksuaalihyvinvoinnin rooli on perinteisesti ollut vähäinen, ellei jopa olematon. Tutkimuksen vähäisyydestä huolimatta yhtenä ihmisen hyvinvoinnin osatekijänä voidaan pitää ihmisen seksuaalisuutta. Maailman terveysjärjestö WHO:ta (2006, myös Kontula 2008, 15) mukailleen seksuaalisuus on olennainen osa ihmisyyttä koko elämän ajan käsittäen seksin, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, intiimiyden ja mielihyvän. Seksuaalisuutta voidaan toteuttaa ajatuksissa, haluissa, fantasioissa, leikeissä, asenteissa ja arvoissa sekä käyttäytymismalleissa. Seksuaalisuus ei kasva tyhjiössä, vaan se on yhteydessä moniin elämän eri ulottuvuuksiin, kuten biologisiin, sosiaalisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin, eettisiin, laillisiin, historiallisiin ja hengellisiin tekijöihin. Seksuaalinen mielihyvä on julistettu ihmisoikeudeksi vuonna 2019 (WAS 2019).

Psykologisessa hyvinvoinnissa oleellista on ”*itsensä hyväksyminen, myönteiset suhteet muihin ihmisiin, autonomia, ympäristön hallinta, elämän mielekkyys ja persoonallinen kasvu*” (Kontula 2016, 10). Fysiologisesti ajateltuna subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista liittyy ihmisen hormonitoimintaan, kuten dopamiinin ja serotoniinin tuotantoon ja liikkeeseen kehossa. Tällöin kokemus onnesta ja hyvinvoinnista sisältää tilannekohtaista vaihtelua. Taloudellisilla tekijöillä on yhteys sekä ihmisten hyvinvointiin että parinmuodostukseen. Hyvätuloiset ihmiset ovat vähävaraisia todennäköisemmin parisuhteessa, mutta heidän liittonsa eivät ole vähävaraisten suhteita onnellisempia. Merkitykselliset ihmissuhteet ovat terveyden lisäksi ihmisten tärkeimpiä hyvinvoinnin lähteitä. Hyvillä, pitkäaikaisilla ja vastavuoroisilla ihmissuhteilla on muun sosiaalisen pääoman tavoin vahva yhteys ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Intiimi kanssakäyminen, seksin harrastaminen ja orgasmin saaminen etenkin itselle rakkaan ihmisen kanssa tuottaa onnellisuuden kokemuksia. Seksuaalisella aktiivisuudella, pariskuntien onnellisuudella ja yleisellä tyytyväisyydellä elämään on vahva korrelaatio keskenään. Parisuhteessa elävät ovat yksineläjiä onnellisempia esimerkiksi psyykkisiä paineita ja sairastavuutta mitattaessa. Naisilla onnellisuus parisuhteessa laskee miehiä enemmän yhteisten jaettujen vuosien kertyessä. (Kontula 2016, 7—11.)

Parisuhteiden kehittämisessä on olemassa Kontulaa (2016, 11—12) mukaillen kolme ulottuvuutta: intohimo, intiimiys ja päätöksenteko sitoutumisesta. Intohimo tarkoittaa fyysistä vetovoimaa ja psykofyysistä kiinnostusta toista ihmistä kohtaan. Intiimiydessä eroottiseen fyysisyyteen on tullut mukaan lämmin emotionaalinen side kumppaniin. Romanttista rakkautta voi pitää yhdistelmänä edellä mainittua kahta parisuhteen ulottuvuutta. Kolmas ulottuvuus kuvastaa tietoista päätöstä sitoutua kumppaniin ja jatkaa yhdessä parisuhdetta. Intohimon ollessa vähemmän tahdonalainen toiminto, päätöksenteon rooli korostuu.

Parisuhteiden muodostamisen motiiveja tarkasteltaessa seksuaalisten tarpeiden tyydyttäminen on keskeisessä roolissa. Yhteinen aika ja avoin kommunikaatio omista mielihaluista luovat edellytyksiä virkeän seksielämän ylläpitämiselle. Seksielämän

aktiivisuus ja koettu tyydyttävyyden korreloivat yleisen parisuhdeonnen kanssa. Seksuaalinen yhteensopivuus kumppanien kesken sisältää samankaltaisen nautinnon, halun esiintyvyyden ja motiivin toteuttaa yhdessä seksuaalisuuttaan. Seksuaalisesti yhteensopivilla kumppaneilla on seksuaalisesti epäsovivia kumppaneita paremmat edellytykset onnelliseen parisuhteeseen. Edellä mainittujen syiden vuoksi parisuhde voi tuntua epäonnistuneelta seksin loppuessa parisuhteesta. Parisuhteita, joissa ystävyys on syrjäyttänyt ajan myötä hiipuneen intohimon, kutsutaan kumppanuusrakkaudeksi. Seksuaalinen yhteensopivuus suhteen alkuvaiheessa ei ole takuvarma avain onnelliseen, pitkäkestoiseen seksielämään, sillä biologiset tekijät määrittävät yksilön seksuaalisen nautinnon korrelaatiota uutuudenviehätykseen. Tämä saattaa muodostua vakavaksi haasteeksi pidemmissä parisuhteissa. (Kontula 2016, 12—16.)

Seksuaalinen halu muodostuu psyykkisistä tekijöistä eli henkisestä kiihottumisesta, mistä voi seurata fysiologisia kiihottumisreaktioita, kuten hengityksen kiihtyminen ja kostuminen tai peniksen jäykistyminen. Seksuaalista halua voi tuntea seksin harrastamisen itsensä vuoksi, halusta toista ihmistä kohtaan tai halusta purkautua orgasmin avulla, tai seksillä voi olla välinearvo. Kyse voi olla halusta toista ihmistä kohtaan tai halusta purkautua. Pelkkä seksin harrastamisen halu ei aina riitä. Lisäksi tarvitaan seksuaalista kapasiteettia. Seksuaalisella kapasiteetilla tarkoitetaan seksin enimmäismäärää, johon henkilö on kykenevä. Seksuaalisen kapasiteetin suuruus luo edellytyksiä useammin toistuville ja pidempikestoisille yhdynnöille ja muille seksin harrastamisen muodoille. (Kontula 2008, 42.)

Seksuaalista intohimoa eli hyvin voimakasta halukkuutta ylläpidetään nuorten alle 35-vuotiaiden aikuisten keskuudessa muun muassa kokeilemalla erilaisia asentoja ja paikkoja, järjestämällä aikaa seksin harrastamiselle, yllättämällä kumppaninsa, käyttämällä seksileluja ja pornoa, selviää Väestöliiton ja G-pisteen tekemässä kyselyssä. Myös oman ihmissuhteen ulkopuolelta on etsitty keinoja intohimon ylläpitämiseksi. Useimmin seksiä harrastavien nuorten aikuisten keskuudessa tärkeimmäksi seksuaalisen intohimon ylläpitämisen keinoksi nousi seksuaalisen halun ilmaiseminen kumppaniaan kohtaan. Myös harvemmin seksiä harrastavien keskuudessa yleisemmin käytetty keino

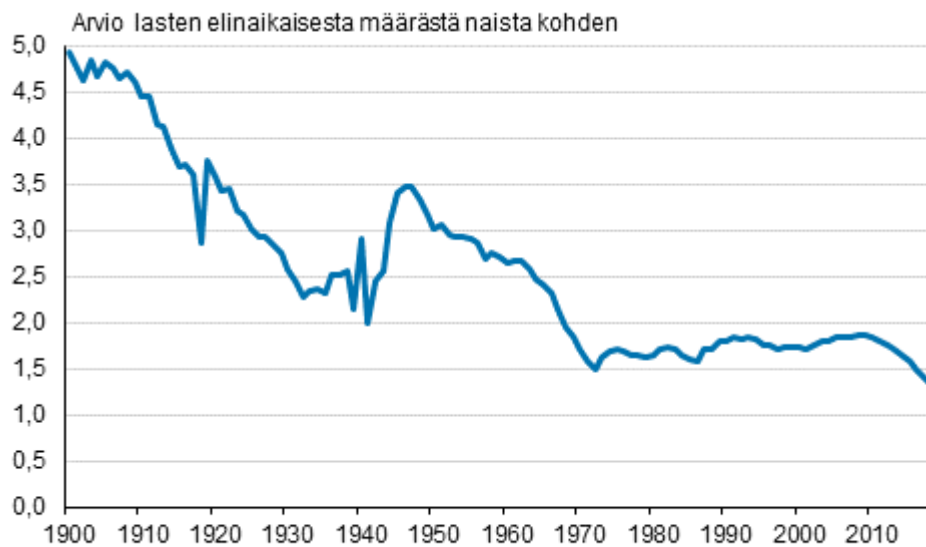
intohimon ylläpitämiseksi oli seksuaalisen halun ilmaiseminen kumppania kohtaan. (Kontula 2008, 45—46.)

Seksuaalinen aktiivisuus joko yksin tai kumppanin kanssa voi lisätä onnellisuutta ja parantaa elämänlaatua, auttaa sosiaalisten suhteiden luomisessa, lisätä kognitiivista kehitystä ja auttaa sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen selkiytymisen kanssa (Herbenick, Rosenberg, Golzarri-Arroyo & Fortenberry & Fu 2021, 1419). Psykologisen hyvinvoinnin lisäksi seksuaalisella aktiivisuudella ja etenkin orgasmeilla on positiivisia terveysvaikutuksia. Tietyillä ryhmillä kuolleisuus on laskenut kahden viikoittaisen siemensyöksyn myötä, riski sydänsairauksiin ja syöpään on pienentynyt, kuukautiskivut ja migreenit ovat lievempiä, endometriosisi saadaan harvemmin, ja stressi on lieventynyt. (Kontula 2008, 18.) Kuitenkaan viikoittaista tiheämmällä seksinharrastamisella ei ole havaittu olevan terveyttä kohentavaa vaikutusta. Seksin lisäksi myös pelkällä intiimillä fyysisellä läheisyydellä on etenkin naisille rauhoittava, verenpainetta ja sydämensykeä laskeva vaikutus. (Wellings, Palmer, Machiyama & Slaymaker 2019, 8.)

Masturbointia eli itsetyydytystä on menneisyydessä pidetty moraalittomana ja epäterveellisenä toimintana. Siihen on liitetty monenlaisia pelkoja ja harhaluuloja, kuten esimerkiksi lisääntymiskyvyn menettäminen tai riski mielenvikaisuudesta. (Kontula 2008, 126—127.) Nykytiedon valossa itsetyydytyksellä on varsin erilainen asema yhteiskunnassamme: seksuaalinen nautinto tukee ihmisen hyvinvointia ja itsetyydytykseen kannustetaan omaan kehoon tutustumisen välineenä ja nautinnon lähteenä. Itsetyydytyksen suosio on kasvanut viime vuosikymmeninä räjähdysmäisesti, ja se on miesten keskuudessa muita sukupuolia yleisempää (Kontula 2008, 131). Masturbointi saattaa olla kiireisessä arjessa kaivattu hetki omaa aikaa. Toisaalta itsetyydytystä voi harrastaa myös kumppanin kanssa yhdessä. Masturboinnin suosion kasvamisella voi olettaa olevan yhteys laskevaan yhdyntätrendiin.

3 YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS JA PARISUHDE SUOMESSA

Viime vuosina otsikoissa on toistuvasti ollut huoli syntyvyyden laskusta: ensisynnyttäjien keskimääräinen ikä on noussut, lapsia syntyy perheissä vähemmän ja lapsettomien perheiden määrä on kasvusuuntainen. Etenkin 2010-luvulla syntyvyys on suorastaan romahtanut. Vuositasolla kuolleita on enemmän kuin syntyneitä. Yksilön kannalta väestön laskeva syntyvyys ei ole ongelma, paitsi jos toivottu lapsilukumäärä ei jostain syystä yksilötasolla toteudu. Sen sijaan syntyvyyden lasku on sosiaalipoliittinen ongelma. Siitä on seurauksena väestön ikääntyminen, huoltosuhteen lasku, työmarkkinoiden saatavuusongelmat, eläkejärjestelmän kriisi ja julkisen sektorin kuormittuminen. Vaikka nykyaikana lääketieteen ja teknologian kehittyttyä yhdyntä ei ole välttämätön hedelmöitymiselle, on se pääasiallinen lisääntymismenetelmä. Yhdynnässä ollaan myös muuten kuin lisääntymistarkoituksessa. Tuskin on sattumaa, että sekä yhdynnöillä että syntyvyydellä on laskeva trendi. Asiolla on jonkintasoinen yhteys.

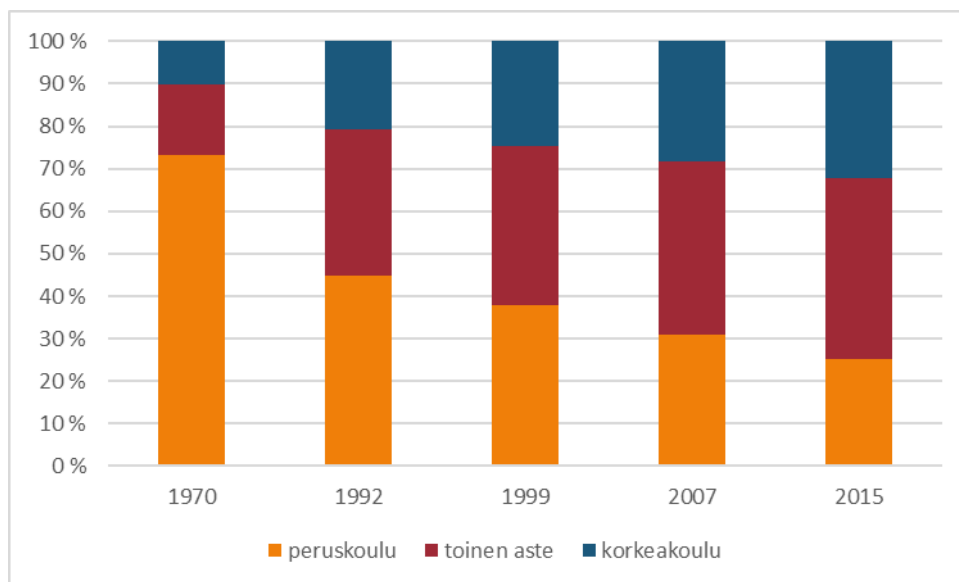


Kuvio 1. Kokonaishedelmällisyysluku 1900—2019. Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet. 2019.

Muita Suomessa viime vuosikymmenien aikana tapahtuneita suuria väestötason muutoksia ovat alueellinen eriytyminen, tuloerojen kasvu, koulutustason nousu ja muutokset työmarkkina-asemassa. Nämä muutokset ovat tutkimukseni selittäviä muuttujia masturboinnin ja stressin lisääntymisen lisäksi. Näiden ilmiöiden taustoja kartoitan tässä luvussa teoreettisena viitekehystenä.

3.1 MODERNI HYVINVOINTIYHTEISKUNTA HAKEE MUOTOAAN

Korkeakoulujärjestelmän uudistuksen ja niin sanottujen massakorkeakoulujen synnyn myötä suomalaisten keskimääräinen koulutustaso on noussut merkittävästi. Toisen asteen koulutuksen sekä korkeakoulun suorittaneiden määrä on moninkertaistunut. Vuonna 2015 noin kolme neljästä 20 vuotta täyttäneestä suomalaisesta on suorittanut vähintään toisen asteen tutkinnon. Tuon ikäryhmän sisällä noin kolmanneksella on korkeakoulututkinto. (Kuvio 2.) Voidaan puhua koulutusekspansiosta.



Kuvio 2. 20 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan. Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT), Väestön koulutus rakenne, 2020.

Koulutusekspansion syy löytyy Suomessa vallitsevasta koulutuspolitiikasta, jonka keskeisenä tavoitteena on väestön koulutustason nostaminen (Aro 2013, 287). Motiiveina tavoitteelle ovat olleet eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisten resurssien kasvattaminen (Vuorinen-Lampila 2019, 347). Koulutusekspansiolla on merkittävä yhteys koulutusinflaatioon. Koulutusinflaatiolla tarkoitetaan tilaa, jossa työtehtävät edellyttävät korkeampaa koulutustasoa ja vastaavasti korkealla koulutustasolla pääsee entistä matalampiin työtehtäviin. Osan käsitteiden välisestä yhteydestä selittää työttömyysasteen lisäksi muutokset koulutusten luokitteluissa ja rakenteissa. Koulutusinflaation läheinen käsite ja todennäköinen seuraus on ylikoulutus. Ylikoulutettu ihminen tekee omaa koulutustasoaan matalampaa työtehtävää. Ylikoulutuksella voi siten olla negatiivisia vaikutuksia työssä viihtymiseen ja ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Aro, 2013.)

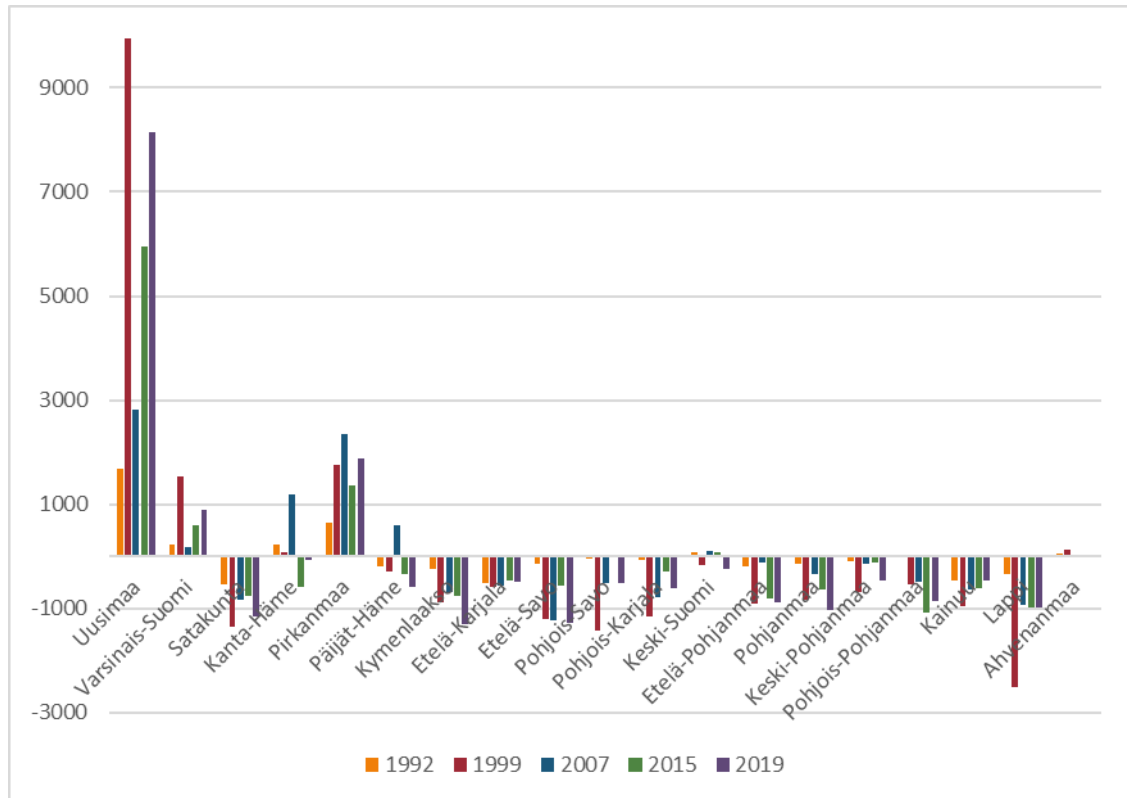
Koulutus, tulotaso ja sosiaalinen asema korreloivat vahvasti keskenään. Korkeasti koulutuneella on hyvät resurssit, ja siten päätyy matalasti koulutettua todennäköisemmin korkeaan sosiaaliseen asemaan ja on hyvätuloinen. Koulutusekspansiosta ja -inflaatiosta johtuen korkeasta koulutuksesta saavutettavat hyödyt eivät ole enää itsestään selvät. Koulutuksen ulkopuoliset ansiot, kuten harrastuneisuus tai useamman korkeakoulututkinnon suorittaminen, nostavat merkitystään työllistymisessä. Kaikilla aloilla korkea koulutus ei takaa korkeaa tulotasoa ja korkeakoulututkinnon suorittaneen palkkataso voi olla matalampi kuin joissain toisen asteen ammatillisen koulutuksen piiriin kuuluvissa työtehtävissä. Alan valinta on tärkeimpiä syitä tulotason muodostumiselle. Myös sukupuoli on merkityksellinen tekijä. Valmistuessaan korkeakoulusta työmarkkinoille miehet työllistyvät naisia todennäköisemmin koulutusta vastaaviin työtehtäviin, korkeampiin asemiin ja asiantuntijatehtäviin, ja miesten palkkataso on naisia parempi. (Vuorinen-Lampila 2019, 348—349.)

Korkeasti koulutettujen määrän kasvu näyttää saavuttaneen lakipisteensä. 1970-luvun lopulla syntyneet suomalaiset ovat historian koulutunein kohortti. (Kalenius & Karhunen, 2017.) Tulevaisuudessa oman muutoksensa suomalaisten koulutusrakenteeseen tuo vuonna 2021 voimaan tullut lakimuutos oppivelvollisuuden

jatkamisesta kattamaan toisen asteen. Tällöin pelkän peruskoulun suorittaneiden osuus aikuisväestöstä kutistuu ja toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kasvaa entisestään.

Sen lisäksi, että koulutus jakaa ihmisiä erilaisiin sosiaalisiin asemiin, koulutuksella on vaikutuksensa alueelliseen jakautumiseen ja maassamuuttoon. Vaikka koulutustaso on johdonmukaisesti kasvanut kaikissa maakunnissa tarkasteltaessa 20 vuotta täyttäneitä peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneita, alueellisia eroja löytyy. Suomen korkeimmin koulutetut ihmiset asuvat Uudellamaalla, jossa perusasteen opintojen lisäksi on hankittu keskimäärin 4,2 vuotta koulutusta per 20 vuotta täyttänyt asukas. Toiseksi koulututtunein väestö löytyy Pirkanmaalta, jossa vastaava luku on 3,9 vuotta. Etelä-Savon 3,2 vuotta edustaa Suomen matalinta koulutustasoa. (SVT: Väestön koulutus rakenne.) Vuonna 2018 pääkaupunkiseudun väestöstä ylemmän korkeakoulututkinnon tai siitä korkeamman tutkinnon suorittaneita oli 16,4 prosenttia, kun muualla maassa vastaava luku oli 7,1 prosenttia. Myös pääkaupunkiseudun kaupunkien sisällä on suuria sosiaalisia etäisyyksiä kaupunginosien välillä lyhyestä fyysisestä välimatkasta huolimatta. Vantaan Hakunilassa korkeakoulutettujen osuus on selvästi alle maan keskiarvon (4,9 %), kun viereisellä Östersundomin alueella heitä on yli kolminkertainen määrä (17 %). (HS 7.9.2020.)

Muuttoliike, eli maahanmuutto, maastamuutto ja maassamuutto, vaikuttaa alueiden eriytymiseen. Kuntienvälistä nettomuuttoa on tilastoitu Suomessa 1990-luvulta lähtien. Etenkin Uudenmaan vetovoima on merkittävä ja kiihtyvä. Pääkaupunkiseudun muuttovoitto sisältäen maahanmuuton sekä maassamuuton oli vuonna 2019 suurin 50 vuoteen, ja Uudenmaan muuttovoitto tarkasteltaessa pelkkää maassamuuttoa oli suurin sitten vuoden 1999. Alueellinen eriytyminen jatkuu voimakkaana, sillä vuonna 2019 Uudenmaan lisäksi vain Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi saivat maansisäistä muuttovoittoa. Käytännössä tämä tarkoittaa väestön kasautumista Turkuun, Tampereelle ja pääkaupunkiseudulle, jossa etenkin Vantaa ja Espoo saivat muista kunnista muuttovoittoa. Suurimmat muuttotappiota kärsineet maakunnat vuonna 2019 olivat Kymenlaakso, Etelä-Savo, Satakunta ja Pohjanmaa, joista jokaisesta muutti yli 1000 asukasta toiseen maakuntaan. (SVT: Muuttoliike.)

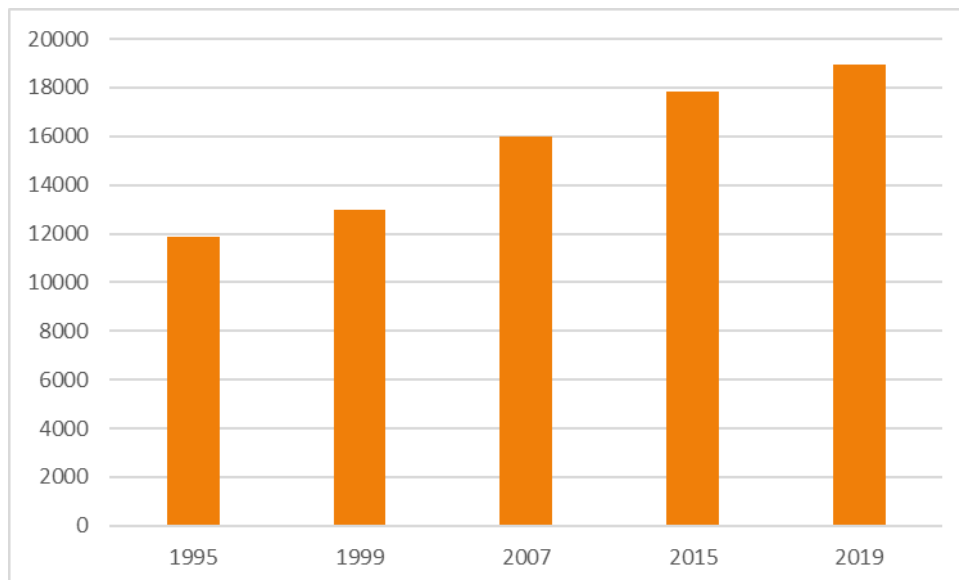


Kuvio 3. Kuntien välinen nettomuutto vuosina 1992, 1999, 2007, 2015 ja 2019.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike, 2020.

Asuinpaikka on merkittävä tekijä ihmisen onnellisuudessa. Terveyttä ja hyvinvointia tarkasteltaessa maaseutu ja kaupunki eroavat toisistaan. Kaupungissa asuvilla on maaseudulla asuvia terveellisemmät elintavat ja parempi terveys, ja heillä on paremmat mahdollisuudet tavoittaa kulttuuri- ja terveystalvutarjonta. Toisaalta kaupungissa asuvat altistuvat maaseudulla asuvia enemmän melu- ja ilmansaasteille, rasittuvat korkeista asumiskustannuksista, käyttävät runsaammin alkoholia ja kokevat turvattomuutta. Jako kaupunkiin ja maaseutuun ei ole kaiken kattava, ja eri maaseutujen hyvinvoinnissa on vaihtelua. Syrjäseutu on heikommassa asemassa kaupunkien läheisyydessä oleviin maaseutukuntiin nähden terveyden ja hyvinvoinnin suhteen. (Saarsalmi ym. 2017, 188—189.) Subjektiviivista hyvinvointia mitattaessa pienessä kaupungissa asuminen edistää asukkaidensa hyvinvointia (Vihanninjoki 2017, 343).

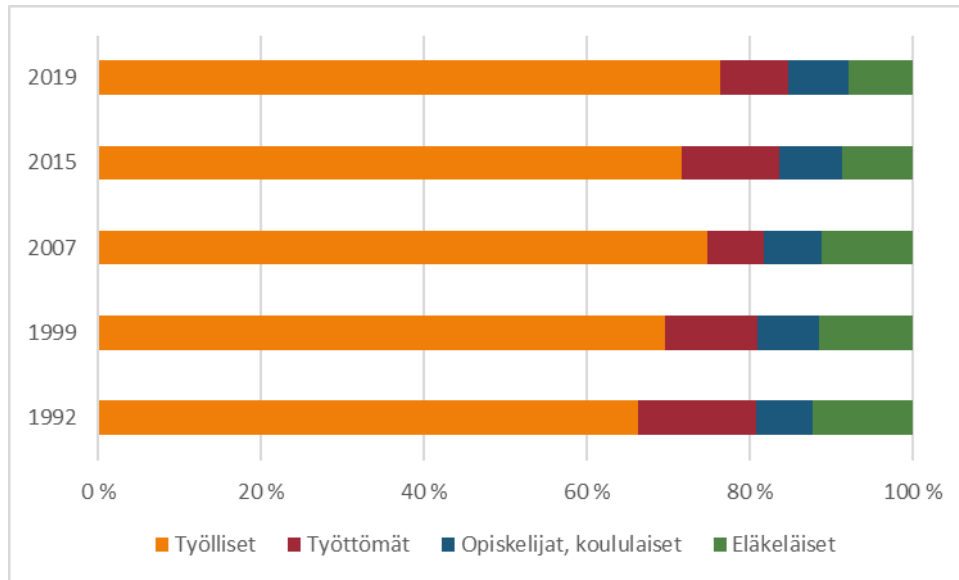
Kuviossa neljä (4) nähdään henkilöiden tulotason kasvu 1990-luvun puolivälistä alkaen. Tilastossa nähtävät luvut ovat vuositulojen mediaaneja. Käytettävissä olevilla rahatuloilla tarkoitetaan kaikkia kotitalouteen saatuja palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloja pois lukien asuntotulot sekä saatuja tulonsiirtoja, joiden muodostamasta summasta on vähennetty maksetut tulonsiirrot. Kaikki euromäärät ovat muutettu vuoden 2019 rahanarvoksi, mutta ennen vuotta vuoden 2015 ja 2019 rahanarvot eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempiin vuosiin nähden tulonimikkeistöön tehtyjen muutosten vuoksi. (SVT, 2021.) Vaikka tilastoa voi käsitellä suuntaa antavana, on siitä nähtävillä selkeä rahatulojen kasvamisen trendi Suomessa 1990-luvun alun laman jälkeisinä vuosina ulottuen 2000-luvun kahteen ensimmäiseen vuosikymmeneen.



Kuvio 4. Henkilön käytettävissä olevat rahatulot vuosina 1995, 1999, 2007, 2015 ja 2019, mediaani, (kotitalouskohtaisia tuloeriä ei jaettu henkilöille). Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto, 2021.

1990-luvun alkupuolen lamavuosista vuoteen 2007 asti työllisten suhteellinen osuus väestöstä on kasvanut ja työttömien suhteellinen osuus pienentynyt. Vuonna 2008 alkanut taloudellinen taantuma todennäköisesti heijastaa vielä vuoden 2015 lukemiin, jolloin työttömien suhteellisessa osuudessa on jälleen tapahtunut kasvua ja työllisten osuus on pienentynyt. Eläkeläisten suhteellinen osuus on pienentynyt hieman eri mittauskerroilla. Opiskelijoiden ja koululaisten suhteellisessa osuudessa ei ole

tapahtunut suuria muutoksia ajassa. Tilaston työllisten osuus ei erittele palkansaaajia ja yrittäjiä. Tilastoitua tietoa työmarkkina-asetista ei ole saatavilla ennen vuotta 1989.

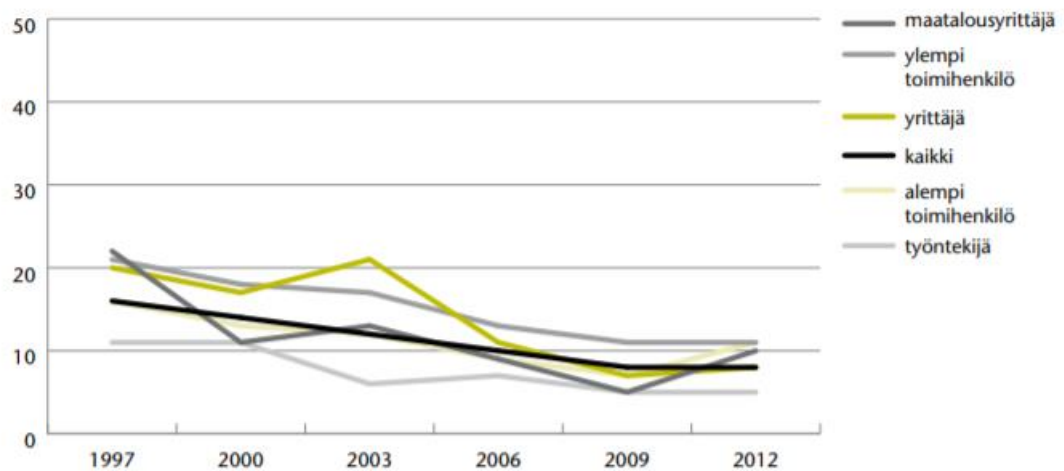


Kuvio 5. 18—64-vuotiaiden työmarkkina-asetin suhteellinen osuus vuosina 1992, 1999, 2007, 2015 ja 2019. Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti, 2021.

Koulutustason merkittävän nousun lisäksi suomalaisten ammattirakenteissa on tapahtunut suuria muutoksia. Työllisten määrässä palvelualalla sekä ylempiin toimihenkilöihin kuuluvissa johto- ja asiantuntijatehtävissä on ollut vuosina 1970—2008 ammattiryhmistä jyrkin kasvu. Vastaavasti työntekijätehtävissä lasku on ollut jyrkintä, mikä on vaikuttanut etenkin miesten työttömyyden nousuun. Ennen vuotta 1990 nousussa ollut alempiin toimihenkilöihin luokiteltava toimistotyö on sittemmin laskenut lievästi. (Aro, 2013.)

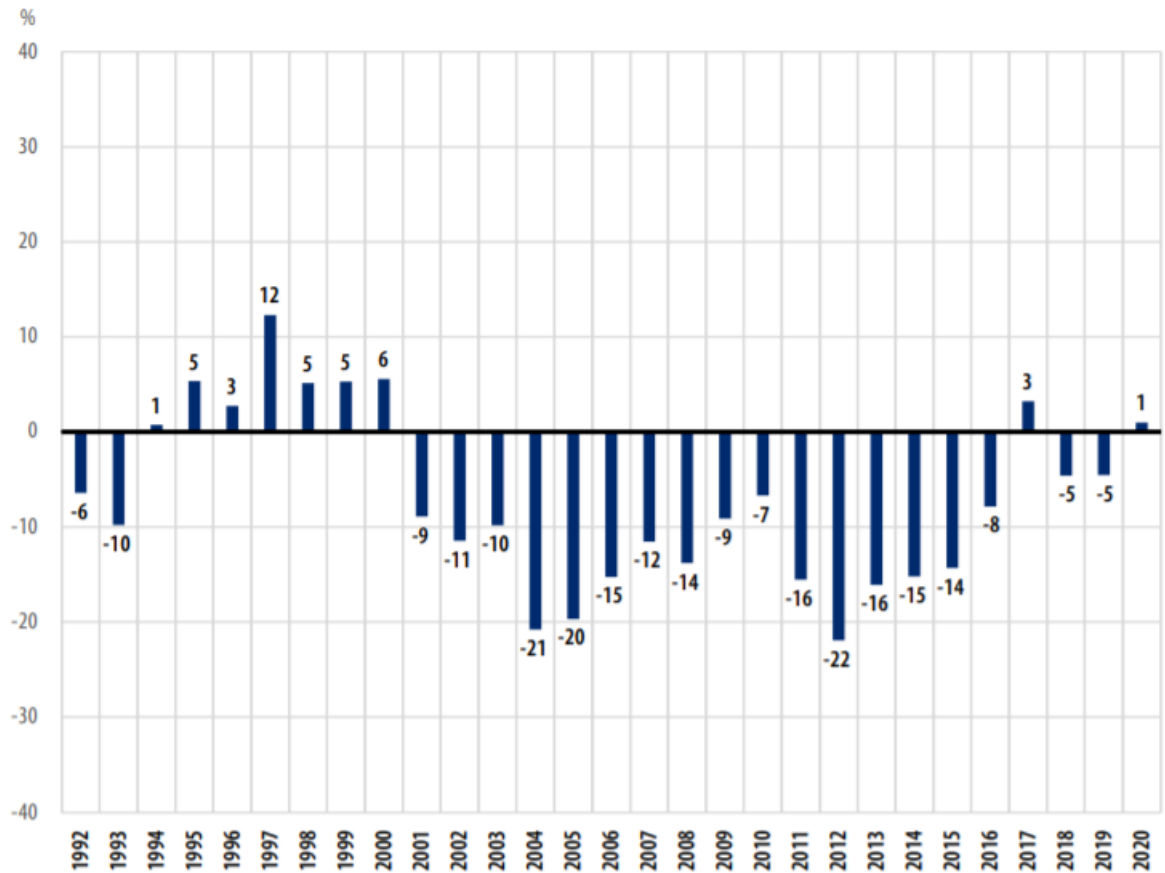
Työterveyslaitoksen teettämää Työ ja terveys -haastattelututkimusta mukaillen työn henkinen rasittavuus ja stressin kokeminen on ollut laskussa 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Työn henkisen rasittavuuden lasku on ollut kaikista merkittävin ylempien toimihenkilöiden keskuudessa. Vuonna 2012 28 prosenttia suomalaisista koki työnsä melko tai hyvin rasittavaksi henkisesti, kun vuonna 1997 vastaava luku oli 40 prosenttia. 94 % vastaajista palautui työnsä aiheuttamasta kuormituksesta vähintään kohtalaisesti vuonna 2012, hieman yli puolet vastaajista palautui kuormituksesta hyvin.

Vuodesta 1997 vuoteen 2012 stressin kokeminen oireena on vähentynyt (kuvio 6). Vuonna 1997 16 prosenttia vastaajista oli kokenut melko tai erittäin paljon stressiä, mutta luku oli laskenut puoleen vuoteen 2012 tultaessa. Vuonna 2012 kolmanneksella vastaajista ei esiintynyt stressioireita ja kolmannella niitä esiintyi vain vähän. (Kauppinen ym. 2012, 106—107.) Työelämän raskauden sijaan stressikokemusten pääasiallisena lähteenä näyttäisi olevan raskas arki ja vapaa-aika.



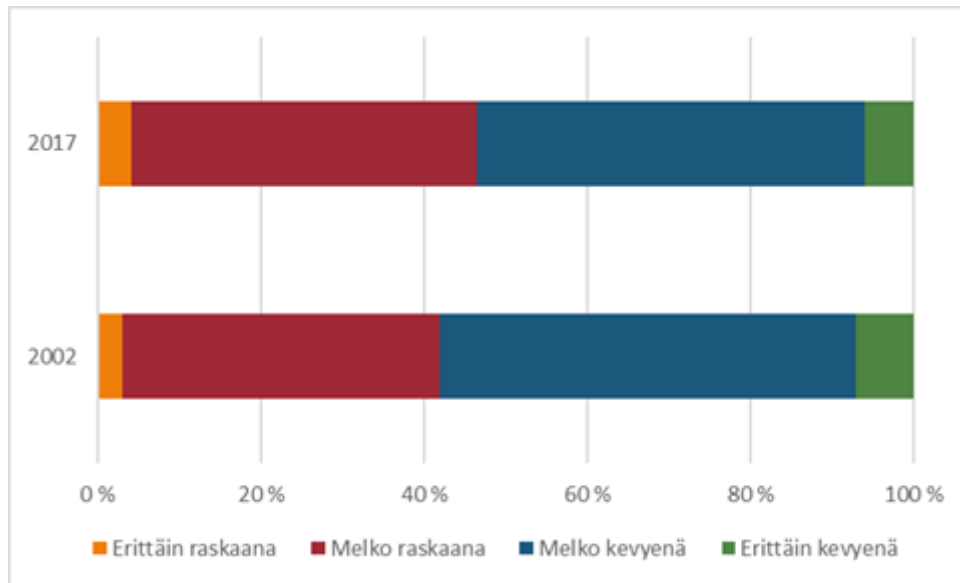
Kuvio 6. Koetut stressioireet sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 1997, 2000, 2003, 2006, 2009 ja 2012. Lähde: Työterveyslaitos, Kauppinen ym. 2012.

Työ- ja elinkeinoministeriön vuosittain teettämän Työolobarometrin vuoden 2020 ennakkotietojen mukaan valtaosana vuosista vuodesta 1992 alkaen palkansaajien työnteon mielekkyys ja työhalun muutoksen suuntaa kysyttäessä vastaajista suurempi osa pitää muutosta negatiivisena kuin positiivisena (kuvio 7). On kuitenkin huomionarvoista, että samaan aikaan niiden palkansaajien, jotka eivät oleta työnteon mielekkyydessä ja työhalussa tapahtuvan tulevaisuudessa muutoksia, osuus on kasvanut noin kolmanneksesta kolmeen viidesosaan. Enemmistö ei siis vuonna 2020 odota työelämässä tapahtuvan muutoksia, mutta muutossuunnan balanssi on ollut lähes koko 2000-luvun ajan negatiivinen. Balanssilla tarkoitetaan lukua, jossa muutos parempaan suuntaan (%) vastanneiden osuudesta vähennetään muutos negatiiviseen suuntaan (%) vastanneet. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021, 86—87.)



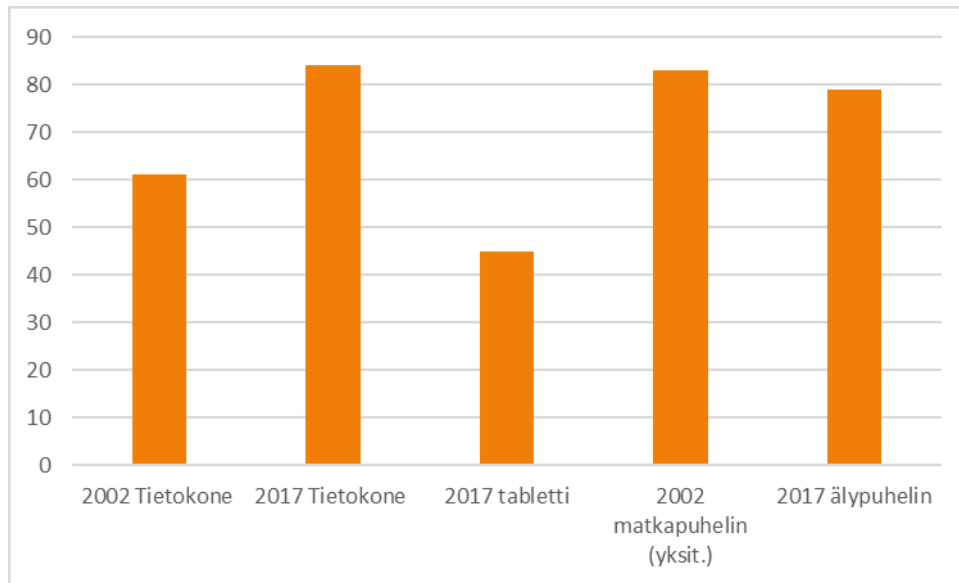
Kuvio 7. Työnteon mielekkyyden ja työhalujen muutossuunnan balanssi 1992–2020, %-yksikköä. Balanssilla tarkoitetaan lukua, jossa muutos parempaan suuntaan (%) vastanneiden osuudesta vähennetään muutos negatiiviseen suuntaan (%) vastanneet. Lähde: Työ- ja elinkeino ministeriö 2021.

Jos stressin kokeminen työelämässä ei ole väestötasolla merkittävä ilmiö, on syytä tarkastella vapaa-aikaa. Ihmisten ajankäytön jakaantuminen muun muassa nukkumisen, työskentelyyn, opiskelun ja vapaa-ajan suhteen on pysynyt samankaltaisena viimeiset vuosikymmenet. Vapaa-ajan viikoittainen määrä on lisääntynyt tunnilla 2000-luvulla. Aikapulasta kärsivät enenemissä määrin pienten lasten vanhemmat ja työssäkäyvät. (Pääkkönen & Hanifi, 2012.) Sisällöllisesti vietetty vapaa-aika koetaan entistä kuormittavampana. Kuviota 8 mukailten melko tai erittäin raskaana arkensa kokemien suhteellinen osuus on noussut viidessätoista vuodessa lievästi.



Kuvio 8. 15-vuotta täyttäneistä arkeaan pitää kevyenä tai raskaana vuosina 2002 ja 2017, %. Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen, 2021.

Suurimpia muutoksia ihmisten ajankäyttöön 1970-lukuun verrattuna on tuonut digitalisaatio, mikä on erityisesti 2000-lukua leimaava ilmiö. Sen lisäksi, että digitalisaatio on muuttanut joitain työelämän toimintatapoja ja prosesseja, sekä mahdollistanut etätyöskentelyn, siitä on tullut osa ihmisten tavanomaista vapaa-ajan käyttöä. Vuonna 2020 82 prosenttia yli 16—89-vuotiaista suomalaisista käytti internetiä useamman kerran päivässä, ja trendi on kasvusuuntainen etenkin vanhemman väestönsosan keskuudessa. Vapaa-ajallaan vuonna 2002 61 prosenttia käytti tietokonetta, mutta vuonna 2017 käyttäjiä oli jo 84 prosenttia. Tämän lisäksi vuonna 2017 lähes neljällä viidesosalla oli käytössään älypuhelin ja lähes puolella tablettitietokone. (SVT: Väestön tieto- ja viestintäteknikan käyttö, 2020.) Lukuja tulkittaessa on hyvä pitää mielessä se, että elektroniikan käyttökulttuurissa ja saatavuudessa on vuodesta 2002 tultaessa vuoteen 2017 tapahtunut niin suuri harppaus, että vuoden 2002 ja 2017 lukuja ei voida pitää vertailukelpoisina.



Kuvio 9. 15 vuotta täyttäneiden medialaitteiden käyttö vuosina 2002 ja 2017, %.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö, 2020.

Digitalisaatiolla on vaikutuksensa myös ihmisten makuuhuonekäyttäytymiseen digitaalisen viihteen ja mediasisällön lisääntyessä. Monien ihmisten iltarutiinit ovat muuttuneet, kun älylaitteet otetaan mukaan sänkyyn. Kumppanin huomioimisen, läheisyyden antamisen ja seksinharrastamisen sijaan sängyssä käytetään medialaitteita. Medialaitteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä muun muassa älypuhelimia, tablettitietokoneita, kannettavia pelikonsoleja, kannettavia tietokoneita ja televisiota. Intiimin kanssakäymisen jollain muulla asialla, tässä tapauksessa medialaitteiden käytöllä, korvaantumisesta käytetään termiä *displaced intimacy*. (Spencer ym. 2019, 327.)

Spencerin ynnä muiden (2019) tutkimuksessa tarkasteltiin 175 heteroseksuaalisen pariskunnan käsityksiä puolisonsa ongelmallisesta medialaitteiden käytöstä osana illan nukkumaanmenorutiineja sekä omasta seksuaalisesta tyytyväisyydestä. Tutkimuksen keskeisimmän tuloksen mukaan puolison ongelmallisella medialaitteiden käytöllä ja omalla seksuaalisella tyytyväisyydellä on voimakas negatiivinen yhteys. Puolison runsas medialaitteiden käyttö siis vähentää omaa seksuaalista tyytyväisyyttä. Tutkimusmenetelmänä oli *actor partner independence modeling* (APIM), jossa

tarkastellaan oman ja toisen ihmisen toiminnan vaikutusta valittuun muuttajaan. Tutkimuksessa käytettiin ainoastaan niitä kyselyvastauksia, joissa pariskunnan kumpikin osapuoli oli lähettänyt vastauksena ja heidän vastauksensa voitiin erillisellä koodilla yhdistää pariksi. Spencerin ym. (2019) tutkimusasetelmassa selittävinä muuttujina olivat puolison ”Problematic Bedtime Media Use” eli ongelmallinen medialaitteiden käyttö nukkumaan mentäessä. Selitettävänä muuttujana oli ”Sexual Satisfaction” eli vastaajan oma seksuaalinen tyytyväisyys. Seksuaalista tyytyväisyyttä mitattiin kuudella väittämällä, joihin vastattiin numerolla yhdestä seitsemään seitsemän tarkoittaessa suurinta seksuaalista tyytyväisyyttä. Väittämät koskivat tyytyväisyyttä, tyydyttyneisyyttä, henkistä läheisyyttä, seksin säännöllisyyttä, sekä seksiin liittyviä huolia ja puutteita. Ongelmallista medialaitteiden käyttöä nukkumaan mentäessä mitattiin seitsemällä väittämällä, joihin vastattiin numerolla yhdestä seitsemään seitsemän tarkoittaessa puolison ongelmallisinta medialaitteiden käyttöä nukkumaan mentäessä. Väittämät koskivat huomioiduksi tulemisen, kasvokkain kommunikoinnin ja puolison kiinnostuksen puutetta vastaajaa kohtaan medialaitteita käyttäessä, vastaajan omaa turhautumista puolison medialaitteiden käytöstä, puolison liiallista valvomista, medialaitteiden käyttöä rentoutumisenkeinona ja medialaitteiden käytön pakonomaisuutta nukkumaan mentäessä.

Seksuaalista tyytyväisyyttä kysyttäessä Cronbachin alphan mukaan sekä miesten ($\alpha = 0.90$) että naisten ($\alpha = 0.92$) tulokset ovat luotettavia. Kysyttäessä ongelmallista medialaitteiden käyttöä nukkumaan mentäessä miesten ($\alpha = 0.86$) ja naisten ($\alpha = 0.87$) vastaukset olivat lähes yhdenmukaiset määritettyjen sukupuolten osalta. Väittämien pohjalta APIM sai neljä latenttia muuttujaa: miesvastaajan raportoima naispuolisonsa ongelmallinen medialaitteiden käyttö nukkumaan mentäessä, naisvastaajan raportoima miespuolisonsa ongelmallinen medialaitteiden käyttö nukkumaan mentäessä, miehen seksuaalinen tyytyväisyys ja naisen seksuaalinen tyytyväisyys. Mallin sopivuutta kokonaisuutena mittaavaksi P-arvoksi tulee $p < .00001$ eli mallia voidaan pitää erittäin todennäköisenä. Latenteista muuttujista kolmen neljästä vaikutus saavutti tilastollisen merkittävyyden. Tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä olivat miesvastaajan raportoima naispuolison ongelmallisen medialaitteiden käytön vaikutus miesvastaajan seksuaaliseen tyytyväisyyteen, naisvastaajan raportoima miespuolison ongelmallisen

medialaitteiden käytön vaikutus naisvastaajan seksuaaliseen tyytyväisyyteen ja miesvastaajan raportoima naispuolison ongelmallisen medialaitteiden käytön vaikutus naisvastaajan seksuaaliseen tyytyväisyyteen. Naisen raportoima miespuolison ongelmallisen medialaitteiden käytön vaikutus miehen omaan seksuaaliseen tyytyväisyyteen ei ollut tilastollisesti merkitsevä. (Spencer ym. 2019)

Miesten seksuaaliseen tyytyväisyyteen ei vaikuta heidän naispuolisen partnerinsa turhautuminen miespuolison ongelmalliseen medialaitteiden käyttöön. Naisten seksuaalinen tyytyväisyys kärsii merkittävästi, jos heidän miespuolinen puolisonsa kärsii naisen ongelmallisesta medialaitteiden käytöstä nukkumaan mentäessä. Spencer ym. (2019) huomauttaa tämän tuloksen olevan linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, missä on huomattu naisten olevan herkempiä romanttisen parisuhteensa kommunikaation sävyille ja kuinka seksillä romanttisessa parisuhteessa saattaa olla erilaisia merkityksiä miehillä ja naisilla.

On tosin huomioitava, että kyseessä ei ole väestötasolle yleistettävissä oleva tutkimus. Vastaajat ovat kerätty niin sanotulla lumipallomenetelmällä sähköpostin ja sosiaalisen median kautta, ja heistä suurin osa on valkoihoisia, naimisissa olevia, heteroseksuaalisia, pieni- tai keskituloisia täysi-ikäisiä, binäärisesti määriteltyjä miehiä tai naisia. Tuloksia voi käsitellä suuntaa antavina. Kuitenkin myös yhdysvaltalaisessa ja isobritannialaisessa väestötason tutkimuksessa laskevasta yhdyntätrendistä medialaitteiden käyttöä pidetään yhtenä osatekijänä laskevan yhdyntätrendin syitä mietittäessä (Spencer ym. 2019; Wellings ym. 2019). Myös australialaiset tutkijat ehdottavat sosiokulttuuristen syiden, kuten työn ja vapaa-ajan sekoittumisen sähköisten mobiililaitteiden takia, tarkempaa tutkimista suhteessa seksinharrastamisen tiheyteen (Badcock ym. 2014a, 437).

Vaikka median käyttö on uhka parisuhteen intiimiydelle, siitä on myös hyötyä. Päivän mittaan kumppanin kanssa viestittely saattaa lisätä yhteyden tunnetta ja parantaa kommunikaatiota. (Spencer ym. 2019, 238.) ”Sexting” eli medialaitteilla päivän mittaan kumppanille lähetetyt seksuaalissävytteiset viestit saattavat lisätä yhdessä seksinharrastamisen mahdollisuutta. Spencerin ym. (2019) tutkimuksessa käsiteltiin

ainoastaan ei-seksuaalista medialaitteiden käyttöä. Yhdysvaltalaisia teini-ikäisiä käsittelevässä tutkimuksessa huomattiin internetissä vietettävän ajan korvaavan enenevissä määrin kasvotusten tapahtuvia sosiaalisia kontakteja. Tämä puolestaan vähentää seksin harrastamista ja saattaa selittää osaltaan syntyvyyden laskua lisääntyneen ehkäisyvälinetietoisuuden kanssa. Toisaalta teinien ”sexting” tai suomennettuna esimerkiksi ”sekstaaminen” tai ”seksiviestittely” saattaa kasvattaa myös kasvotusten tapahtuvia seksikokemuksia ja riskikäyttäytymistä (Guldi & Herbst 2017, 71).

Pornon tietynlaisen valtavirtaistumisen helpon saavutettavuuden kautta voi olettaa olevan yhteydessä myös itsetyydytyksen lisääntymiseen. Yhä useampi ihminen pitää pornografisen aineiston katsomista kiihottavana ja usein masturboivat myös katsovat pornoa useammin. Tietoa masturboinnin määrän muutoksista väestötason ilmiönä on saatavilla Suomessa FINSEX-aineistosta. Käsittelen masturbointia ja siinä tapahtuneita väestötason muutoksia esitellessäni pro gradu -tutkielmani selittäviä tekijöitä luvussa 5.3.

Niemisen (1951, 304—306) teoriaa mukaillen yhdyntätrendin pitäisi olla korkealla teollistumisen, yleisen elin- ja koulutustason nousun, kulttuurin erotisoitumisen jäljiltä, sekä korkealla ihmisten työnkuvien muututtua mekaanisemmiksi, ihmisten erkaannuttua luonnosta ja heidän muututtuaan levottomammiksi. Toisaalta hän jo 1950-luvulla arvioi lukuisten muiden eri virikkeiden ja viihdykkeiden vähentävän eroottisen kanssakäymisen tarvetta.

3.2 SUOMALAISEN MODERNIN PARISUHTEEN HISTORIA

Armas Niemisen (1951, 3) väitöskirjassa Taistelu sukupuolimoraalista määritellään avioliiton yhteiskunnallisena instituutiona olevan muun muassa ”sukupuolivietin tyydyttämistä varten”. Toisaalta historiallisesti avioliittoa on pidetty lapsen etuna, sillä avioliiton suoma perhe on mahdollistanut lapsen hyvinvoinnille ja selviämislle

välttämättömiä fyysisiä ja henkisiä resursseja (Nieminen 1951, 71). Seksisuhteessa olleet oli myös kristillisen ideologian mukaisesti saatava avioitumaan keskenään. Kirkkolaissa säädettiinkin 1600-luvun loppupuolella, että avioliittolupauksen varjolla seksiin suostuteltu osapuoli oli vietävä vihille. 1700-luvun alkupuolella miehen kieltäytyessä avioliitosta ”salavuoteuteen” suostuteltu osapuoli voitiin silti julistaa hänen aviovaimokseen. Näin avioliiton ulkopuolella syntyneellä lapsella oli täysi perimisoikeus isäänsä. (Nieminen 1951, 72–74.)

Talonpoikaisyhteiskunnassa esiaviollinen seksi oli yleistä, jos pari oli aikeissa avioitua keskenään. 1600-luvulla enemmistöä nuorista sakotettiin esiaviollisesta seksistä. 1800-luvun alkupuolella raportoitiin yllättäen nykysanastoa käyttäen avoliittojen yleistymisestä ennen avioliittoa tai jopa sen sijaan. 1900-luvun alussa suurimmalla osalla avioliittoon aikovista ”morsiuspareista” oli ennen vihkimistä ollut seksiä. (Nieminen 1951, 74–77.)

Historialliset dualistiset näkemykset seksistä hyvänä tai pahana lieventyivät teollistumisen ja kaupungistumisen, sekä tiedon arvostamisen kasvun myötä. Aiemmin taloudellisena sopimuksena relevantin avioliiton syrjäytti eroottinen rakkausavioliitto. 1800-luvun lopulta alkaen onnen tavoitteluun kuului henkinen ja fyysinen terveys, jonka oleellisena osana toimiva seksielämä nähtiin olevan. Seksin harrastamisella oli yleisessä mielipiteessä itseisarvo ja yhdyntää pidettiin rakkauden ilmaisun muotona, ei ainoastaan lisääntymiseen tähtäävänä välineenä, mikä loi edellytyksiä ehkäisykulttuurille. (Nieminen 1951, 302—305.)

Näistä ajoista on edetty pitkälle, sillä seksin ”moraalisesti hyväksyttävä” harrastaminen ei enää edellytä avioliittoa. Edes romanttinen tunneside seksikumppaniin ei ole nykyaikana välttämätön, ja ihmisillä on enenevässä määrin seksikumppaneita, joita he eivät rakasta (Kontula 2008, 81). Avioliiton rapautumisesta instituutiona kertoo avoliittojen yleistymisen ja suurten avioerolukujen lisäksi se, että useampi kuin joka toinen esikoinen syntyy avioliiton ulkopuolella (Kontula 2016, 10). Naisten vahvistunut asema ja hyvinvointiyhteiskunnan tuoma taloudellinen tuki ovat mahdollistaneet avioeron, kun naiset eivät enää ole entisaikojen tavoin miehistä taloudellisesti

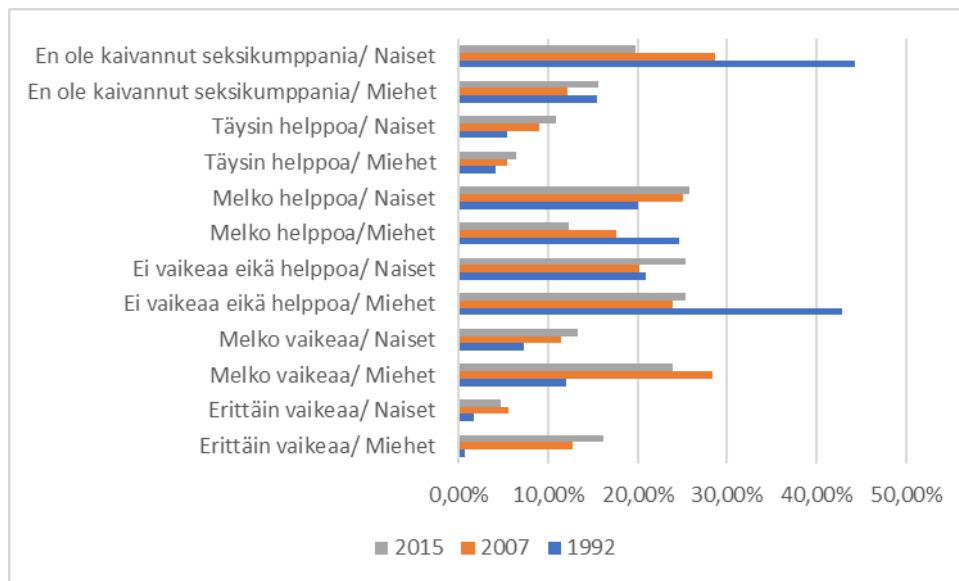
riippuvaisia (Kontula 2013, 53). Alle 40-vuotiailla avioliitto on jo vähemmistön elämäntapa (Tawast & Mattila 2022). Naisten autonomian ja seksuaalisen emansipaation myötä romanttisen rakkauden ideaalit heikkenevät. Nykyisessä avioeroyhteiskunnassa ei enää ihannoida elämänmittaista kumppanuutta yhden ihmisen kanssa, vaan erityiset, merkitykselliset ihmissuhteet ovat arvossaan. (Giddens 1992, 61—62.) Toisaalta sateenkaariperheiden kohdalla on ollut keskustelua ennen tasa-arvoisen avioliittolain voimaantuloa siitä, että avioliittoa instituutiona arvostetaan hyvin paljon, kun sen piiriin pääsystä on taisteltu laki- ja kansalaisaloitteiden voimin. Vaatimus lain edessä yhdenvertaisesta kohtelusta seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta on tosin tässä taistelussa merkittävänä tekijänä, ei pelkästään avioliittoinstituution arvostaminen.

Vaikka yhdyntätrendi on laskussa, se ei korreloi halukkuuden eikä yhdyntätoiveiden kanssa. Toiveet ja realiteetit eivät kohtaa, sillä myös parisuhteiden sisällä on toive tiheämmästä yhdyntätahdista kuin mikä on reaalitoteutuma. Tästä syystä ilmiötä on tärkeää tutkia.

Viime vuosina on ollut keskustelua myös siitä, miten erityisesti parisuhteiden ulkopuolella olevien nuorten miesten on vaikea löytää itselleen kumppania, jonka kanssa harrastaa seksiä ja olla yhdynnässä. Ilmiöstä käytetään englanninkielistä termiä involuntary celibacy, ja puhekielessä termi lyhenee henkilöstä puhuttaessa muotoon incel. Termiin ja ilmiöön liittyy myös naisvihamielisiä asenteita, sillä incel-identiteetissä miehet ajattelevat naisten, ja vielä hyvännäköisten naisten, olevan velvoitettuja harrastamaan heidän kanssaan seksiä. Incel-onlinekulttuurin naisvihamielisyys eli misogynia suhtautuu myönteisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, mikä lisää tulevaisuudessa naisiin kohdistuvan fyysisen väkivallan uhkaa (O'Malley, Holt & Holt, 2020).

Yhdysvaltalais tutkimuksessa on huomattu nuorten alle 30-vuotiaiden miesten kumppanittoman seksittömyyden kolminkertaistuneen vuosien 2008—2018 aikana (Ingraham, 2019). Suomessa FINSEX-tutkimuksessa 18—29-vuotiailta kysyttäessä, onko ollut vaikeaa löytää seksikumppania, jos sellaista on kaivannut, kumppanin

löytämisen erittäin vaikeaksi raportoineiden osuus on seitsenkertaistunut vuodesta 1992 vuoteen 2015 tultaessa. Melko vaikeana tai erittäin vaikeana kumppanin löytämistä pitävien osuus on noussut vuoden 1992 11 prosentista vuonna 2015 26 prosenttiin. Suomessa ilmiö on sukupuolittunut, sillä nuorilla miehillä on naisia huomattavasti enemmän vaikeuksia löytää itselleen seksikumppania. Vuonna 2015 alle 30-vuotiaista, täysi-ikäisistä miehistä jopa 40 prosentilla oli melko tai erittäin vaikeaa löytää halutessaan itselleen seksikumppania. Erittäin vaikeaa -vaihtoehdon vastanneiden osuus oli yli 23-kertaistunut ja melko vaikeaa -vaihtoehdon vastanneiden osuus oli kaksinkertaistunut vuodesta 1992. Vastaavan ikäryhmän naisilla vastaavana ajankohtana seksikumppanin löytämisen vaikeudet olivat kaksinkertaistuneet noin 9 prosentista noin 18 prosenttiin. Nuoret naiset myös kaipaavat seksikumppania entistä useammin.



Kuvio 10. Onko ollut vaikeaa löytää seksikumppania, jos sellaista on halunnut? Vastaajina 18—29-vuotiaat miehet ja naiset vuosina 1992, 2007 ja 2015. Lähde: FINSEX.

Seksikumppanin ja parisuhteen hankkimisen vaikeus vähentää kokonaisuudessaan väestön yhdyntämäärää, mutta siitä ei ole selittämään sitä, miksi parisuhteiden sisällä ollaan yhdynnässä ja harrastetaan seksiä yhä harvemmin.

4 SEKSOLOGISEN TUTKIMUKSEN HISTORIA

1700-luvun feodaalisessa yhteiskuntajärjestelmässä jumaluusopin vallitessa ihmisen empiirinen tutkiminen nähtiin uhkaavana ja siten mahdottomana. Ihmisen seksuaalisuuden tieteellisen tutkimisen aloittaminen edellytti suuria yhteiskunnallisia muutoksia. Fysikaalisten luonnontieteiden noustessa siirryttiin idealismista valistusfilosofian aikakaudelle. Vuonna 1859 Charles Darwin mullisti koko ihmiskäsityksen teoriallaan lajien synnystä ja kehityksestä. Näiden muutosten ansiosta oli mahdollista tehdä sosiaalitieteellistä ja seksologista tutkimusta. Sigmund Freudin 1900-luvun alun seksuaaliteoreettiset tutkielmat koettiin suorastaan vallankumouksellisina. Seksologinen tutkimus keskittyi yksilöihin ja se oli lääketieteellistä. 1920-luvun Saksassa avattiin seksologinen tutkimuslaitos, jossa muun muassa etsittiin syitä homoseksuaalisuuteen. Myös ensimmäinen seksologisten tutkijoiden liitto Seksuaalireformin liitto perustettiin. Tutkimus ja toiminta päättyi toisen maailmansodan tapahtumien myötä: tutkimuslaitos kymmenine tuhansine kirjoineen tuhottiin ja tutkijat lähetettiin keskitysleireille tai maanpakoon. (Sievers, Koskelainen & Leppo 1974, 2—5.)

1930-luvulla seksuaalisosiologian klassikkoihin lukeutuva suomalainen Edward Westermarck oli kiinnostunut moraalisten normien kehityksestä ja tutki esimerkiksi normatiivisen avioliiton kehitystä luonnontieteellisosiologisesta lähtökohdasta tehden vertailevaa tutkimusta. Bronislaw Malinowski puolestaan jäi historiaan funktionaalisen sosiologian perustajana ja antropologisen kenttätutkimuksen tekijänä tutkittuaan muun muassa alkukantaisen heimon seksuaalisia tapoja Trobriand-saarelta ja teoretisoi sukurutsausta. Myös Margaret Mead teki 1930-luvulla kenttätutkimusta koskien heimon jäsenten sukupuolirooleja ja seksuaalikäyttäytymistä. (Sievers ym. 1974, 6—8.) Meadin tutkimustulosten oikeellisuutta on tosin voimakkaasti kyseenalaistettu jälkikäteen.

Seksologisen tutkimuksen pääfokus oli kansainvälisesti katsottuna siis primitiivikansoissa, eikä nykyisissä hyvinvointivaltioissa (Sievers ym. 1974, 8). Suomalaisessa kontekstissa tutkimuskohteina olivat olleet muun muassa esiaviollisten suhteiden käytännöt ja naimatavat sekä sukupuolimoraali. Ajassa kauaskantoiset kirkonkirjat ja kansainvälisessä viitekehyksessä luotettava väestölaskenta ovat helpottaneet historiallisen tutkimuksen tekemistä. Esimerkiksi Armas Niemisen väitöskirja Taistelu sukupuolimoraalista vuodelta 1951 tutkii avioliittoelämää ja seksuaalisuuteen liittyviä moraalikäsitteitä 1910-luvulta alkaen. (Sievers ym. 1974, 21.)

Yhdysvaltain puolella hyönteisten luokittelun erikoisosaaja, biologian professori Alfred Kinseystä tuli seksologisen tutkimuksen pioneeri haastateltuaan tutkimusryhmineen 12000 henkilöä 1930-luvulla yhdeksän vuoden ajan. Hänen tutkimuksensa pääkohteena oli orgasmien esiintyminen erilaisissa seksuaalisissa toiminnoissa eli ihmisten aktuaaliset seksitoiminnot seksuaalimoraalin sijaan. Yhteiskuntatieteellisesti hänen tutkimuksessaan merkittävää oli myös se, että hän käytti erilaisia sosiaalisia taustamuuttujia kyselyssään ja vertaili näin eri yhteiskuntaryhmiä keskenään. (Sievers ym. 1974, 9—10, 13.)

Jälkikäteen Kinseystä on arvosteltu siitä, että vaikka hänen tutkimusaineistonsa on laaja, se ei ole edustava. Pääteokset *Sexual Behavior in the Human Male* (1948) ja *Sexual Behavior in the Human Female* (1953) universaaleista nimistään huolimatta koskevat amerikkalaista valkoista väestönosaa, ja naisia tutkittaessa haastateltavat olivat lähes ainoastaan keskiluokkaisista taustoista. (Sievers ym. 1974, 9—13.) Sievers tutkimusryhmineen (1974, 11) kuitenkin huomauttaa, että tuohon aikaan edustavan väestönäytteen kerääminen olisi ollut mahdotonta. Vasta Kinseyn pioneerityö seksologian alalla johti tarvittavaan asennemuutokseen, joka mahdollisti laajamittaisen seksologisen tutkimuksen tekemisen.

William Masters ja Virginia Johnson jatkavat Kinseyn tutkimuksen aihepiiriin parissa työskentelyä tutkimalla kliinisesti yli 10000 orgasmia. Raportissa ihmisen seksuaalisista reaktioista (1967) he kuvaavat, mitä orgasmin hetkellä ihmiskehossa tapahtuu

fysiologisessa mielessä. Raportista ja sen kansantajuisemmasta versiosta tuli myyntimenestys, mikä kertoo aihealueen kiinnostavuuden lisäksi käynnissä olleesta asennemuutoksesta. (Sievers ym. 1974, 19—20.)

Michael Schofieldin *The Sexual behaviour of young people* (1965) oli ensimmäinen seksitapoja koskeva yleistettävissä oleva tutkimus, jossa perusjoukkona olivat nuoret 15—19-vuotiaat englantilaiset. (Sievers ym. 1974, 15—16.) Ruotsissa puolestaan Joachim Israelin tutkimusryhmä tutki vuonna 1966 yli tuhannen hengen edustavalla otoksella 16—25-vuotiaiden tukholmalaisnuorten seksuaalikäyttäytymistä. Hans Zetterbergin tutkimusryhmän koko Ruotsin aikuisväestöstä (18—60-vuotiaista) edustavilla otoksilla vuonna 1967 tekemä tutkimus on ensimmäinen väestötasolla ihmisten seksuaalisuutta tarkasteleva tutkimus. Tutkimuksen otos oli 2000 henkeä ja vastausprosentti yli 90. (Sievers ym. 1974, 23.)

4.1 VÄESTÖTASON SEKSOLOGINEN TUTKIMUS SUOMESSA

Historian toisen ihmisten seksuaalisuutta aidosti väestötasolla tarkastelevan tutkimuksen tekivät Kai Sievers, Osmo Koskelainen ja Kimmo Leppo. Hankkeen loppuraporttina julkaistiin teos *Suomalaisten sukupuolielämä* (1974). Siinä käsitellään suomalaisen seksuaalihistoriaan, nuorten seksuaalikäyttäytymiseen, suomalaiseen avioliittoon ja sen seksielämään, syntyvyyden säännöstelyyn, elintapoihin ja seksitauteihin liittyviä teemoja. Haastattelu- ja kyselytutkimuksen otoskoko oli 2152 ja vastausprosentti 91,4 %. Tutkimus rajattiin koskemaan 18—54-vuotiaita. (Kontula 2008, 34—35.) Näihin ikärajauxsiin päädyttiin, sillä alaikäisten seksuaalisuuden tutkimisen pelättiin herättävät suurta pahennusta ja esitutkimuksissa huomattiin yli 55-vuotiaiden naisten vastausprosentin pienenevän liikaa (Sievers ym. 1974, 46).

Suomessa tutkimusprofessori Osmo Kontula on tehnyt merkittävän työn omistaessaan uransa seksuaalisuutta käsittelevälle tutkimukselle. Hänellä on alalta yli 400 julkaisua, joista 50 on kirjoja (Kontula 2020). 1990-luvulla Kontula jatkoi Sieversin ja

kumppaneiden työtä tehden uuden väestötasoisin kyselyn suomalaisten seksuaalisuudesta. Näin syntyneessä FINSEX-hankkeessa tutkimuskyselyjä toteutettiin vuosina 1992, 1999, 2007 ja 2015. Vuoden 1992 ja 1999 tutkimukset Kontula toteutti yhdessä Elina Haavio-Mannilan kanssa ja vuodet 2007 ja 2015 Kontula työskenteli yksin. Hankkeesta haluttiin tehdä vertailukelpoinen Sieversin ja kumppaneiden tutkimukseen nähden, joten heidän vuoden 1971 kyselytutkimusta on jälkikäteen nimetty FINSEX-hankkeen ensimmäiseksi aalloksi. Teoksessaan *Halu ja Intohimo: Tietoa suomalaisesta seksistä* (2008) Kontula käy systemaattisesti läpi FINSEX-tutkimuksen tulokset läpi vuoden 2007 aineistoon asti. Vuoden 2015 tulokset ovat luettavissa Väestöliiton nettisivuilta (Väestöliitto 2020b). Kontula ja Haavio-Mannila ovat tehneet myös lähinaapuritutkimusta Virossa, Pietarissa ja Ruotsissa.

4.2 VÄESTÖTASON SEKSOLOGINEN TUTKIMUS ULKOMAILLA

Suomen lisäksi myös Australiassa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa on tehty väestötason seksologista tutkimusta. Australialainen tutkimus *Australian Study of Health and Relationships* (2020) keskittyy tutkimaan australialaisten seksuaaliterveyttä ja hyvinvointia, Iso-Britanniassa *The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles* (2020a) tarkastelee asukkaidensa seksuaalisia asenteita ja elämäntapoja, ja yhdysvaltalainen *The National Survey of Sexual Health and Behavior* (2020) kohdistaa huomionsa yhdysvaltalaisen seksuaaliterveyteen ja -käyttäytymiseen. Australian, Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen tutkimuksissa on mitattu yhdyntätiheyden sijaan seksin harrastamisen tiheyttä ja vastausvaihtoehdoissa on käytetty eri luokituksia. Tästä syystä tutkimukset eivät ole täysin vertailukelpoisia suomalaisen tutkimuksen kanssa, jossa seksuaalikokemukset on määritelty ja jaoteltu täsmällisempiin osa-alueisiin, kuten yhdyntään, suuseksiin ja masturbointiin.

Seksin harrastamisen käytännöt vaihtelevat, joten seksi ja yhdyntä eivät ole keskenään tarkkoja synonyymejä. Suomen kielessä yhdyntä määritellään yhdeksi seksin ilmenemismuodoksi (Kielitoimisto 2020). Sen sijaan englannin kielessä seksin

määritelmään on yhdyntä sisäänrakennettu: ”*sexual activity, including specifically sexual intercourse*” (Lexico 2020). Määritelmä on preskriptiivinen eli se asettaa normeja seksin sisällölle eli tässä tapauksessa seksi nähdään heteroseksuaalisena penis-vagina-yhdyntänä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki seksi todellisuudessa sisältäisi heteronormatiivisen yhdynnän. Australialaisen tutkimuksen Australian Study of Health and Relationships (ASHR) haastatteluohjeessa seksin määrittely on ohjeistettu jättämään haastatteluun vastaajalle itselleen (Rissel ym 2003, 125). Iso-Britanniassa kolmannessa The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles -kyselylomakkeissa (2020b) jätettiin vastaajan oman tulkinnan varaan seksuaalisen kokemuksen määritelmä, mutta seksuaalisen yhdynnän (*sexual intercourse*) selitettiin tarkoittavan samaa kuin seksin harrastaminen (*have sex with*). Seksuaalisen yhdynnän (*sexual intercourse*) määriteltiin tarkoittavan emätinyhdyntää (vaginal), oraaliseksiä (oral) tai anaaliyhdyntää (anal sex) (Mercer ym. 2013). Yhdysvalloissa Twenge ym. (2017) ovat raportoineet laskevasta seksuaalisten aktiviteettien trendistä kysymyksellä, kuinka usein harrastit seksiä viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka seksin harrastaminen voi eri ihmisille tarkoittaa hyvin eri asioita (Herbenick ym. 2021). Käsitteiden samankaltaisuuksista, päällekkäisyyksistä ja ristiriitaisuuksista on helppo hämmentyä eri maiden tutkimuksien välillä. Kansainvälisen vertailun helpottamiseksi yhdenmukaisten mittojen ja määritelmien käyttäminen olisi ihanteellista.

Australian Study of Health and Relationships (ASHR) on kerännyt aineistoa vuosilta 2002 ja 2013 yhteenlasketun otoskoon ylittäessä 40000. Vastausprosentti laski vuoden 2002 73,1 prosentista vuoden 2013 66,2 prosenttiin. (Badcock ym. 2014a, 427.) Tiedonkeruun metodina käytettiin tietokoneavusteista puhelinhaastattelua. Vuonna 2013 soitettiin kiinteiden lankapuhelinliittymien lisäksi matkapuhelinliittymiin. Otoksen ikäjakauma oli vuonna 2002 16—59 vuotta ja toisella kierroksella vuonna 2013 16—69 vuotta. (Badcock ym. 2014b, 505—506.) Tutkimuksissa mitattiin seksin harrastamisen tiheyttä yhdyntätiheyden sijaan. Verrattaessa tutkimusvuosia 2002 ja 2013 keskenään huomataan myös Australiassa heteroseksuaalisissa parisuhteissa olevilla yhdyntätiheyden laskeneen hieman. Keskimääräinen viikoittainen seksikertojen määrä oli pudonnut miehillä 1,9:stä ja naisilla 1,8:sta 1,5:een. Valtaosa vastanneista toivoi voivansa harrastaa seksiä useammin. Itsetyydytyksen määrä nousi Australiassa sekä

vuosi- että kuukausitasolla. Syyksi laskeneelle seksinharrastamistiheydelle arveltiin muutoksia vapaa-ajankäyttötottumuksissa, kuten lisääntynyt interaktiivisen teknologian ja sosiaalisen median käyttö. (Badcock ym. 2014b, 507.)

Iso-Britanniassa Englannin, Skotlannin ja Walesin alueilla on tehty yhteensä kolme National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal) -tutkimusta ja neljäs on suunnitteilla. Vuosina 1990—1991 tehdyn Natsal-1-tutkimuksen otoskoko oli 18876. Tutkimus kohdennettiin 18—59-vuotiaisiin. Vuosina 1999—2001 tehdyn Natsal-2-tutkimuksen otoskoko oli 12110. Ikärajausta oli muutettu 16—44-vuotiaisiin. Vuosina 2010—2012 toteutetun Natsal-3:n otoskoko on 15162 ja tutkitut olivat 16—74-vuotiaita. (The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles 2020.)

Laskeva yhdyntätrendi on nähtävillä Iso-Britanniassa 2000-luvulla. Natsal-3:ssa 16—74-vuotiailla miehillä yhdyntätrendin huomattiin laskeneen kahden ensimmäisen Natsal-tutkimuksen noin 72 prosentista 68 prosenttiin ja naisilla noin 76 prosentista noin 70 prosenttiin kysyttäessä penis-emätinyhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. (Mercer, Tanton, Prah, Erens, Sonnenberg, Clifton, Macdowall, Lewis, Fied, Datta, Copas, Phelps, Wellings & Johnson, 2013.) Kuten Suomessa, Iso-Britanniassakin enemmistö väestöstä haluaisi harrastaa seksiä useammin kuin tällä hetkellä (Badcock ym. 2014a, 437). Miehistä 66,4 % ja naisista 32,9 % olivat masturboineet viimeisen neljän viikon aikana Natsal-3-tutkimuksen mukaan. Anaaliseksiin harrastaminen tai ainakin kokeileminen viimeisen vuoden aikana oli kahdenkymmenen vuoden aikana noin 2,5-kertaistunut säännöllisten penis-vagina-yhdyntöjen määrän laskiessa. Viimeisen vuoden aikana suuseksin antamisen ja vastaanottamisen määrä oli noussut 2000-luvulle tultaessa, mutta lähti lievään laskuun seuraavan vuosikymmenen aikana. Syyksi laskevalle yhdyntätrendille arveltiin sosiodemografisia muutoksia parisuhteissa, kuten yksinasumisen lisääntyminen. Samalla todetaan laskevan yhdyntätrendin näkyvän myös yhdessä kumppanin tai aviopuolison kanssa asuvien keskuudessa. (Mercer ym., 2013.)

Yhdysvalloissa kattavimmalla ikärajauskella (14—102-vuotiaat) ja kysymysrepertuaarilla tehty tutkimus on the National Survey of Sexual Health and

Behavior (NSSHB). Tutkimus on toteutettu tähän mennessä vuosina 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ja 2018. Edustavan aineiston otoskoko on kaikilta vuosilta yhteensä yli 20000. (Indiana University 2020.)

Myös Yhdysvalloissa on nähtävillä laskeva yhdyntätrendi. Viimeisen vuoden aikana alle 50-vuotiaasta aikuisväestöstä kokonaan ilman emätinyhdyntöjä (Penile-Vaginal Intercourse) olleiden osuus oli noussut neljällä prosenttiyksiköllä 28 prosenttiin vuodesta 2009 vuoteen 2018 tultaessa. Tulokset perustuvat edellä mainittuun National Survey of Sexual Health and Behavior (NSSHB) -kyselytutkimukseen. Myös alaikäisillä 14—17-vuotiailla yhdyntätrendi laski samassa ajassa 89 prosentista 79 prosenttiin. Aikuisilla ja alaikäisillä kaikki partnerin kanssa harrastettavat seksuaaliset toiminnot olivat laskevassa trendissä, mutta alaikäisillä myös sooloseksin määrä oli vähentynyt. Laskeva yhdyntätrendi oli voimakkaimmin nähtävillä työväenluokkaisilla ja kouluikäisten lasten vanhemmilla. (Herbenick ym. 2021.) Twenge kollegoineen (2017) raportoi käyttäen General Social Surveyn aineistoa vuosilta 1989—2014 yhdyntöjen sijaan tarkemmin määrittelemättömästä laskevasta seksitiheyden trendistä. Yhdysvaltalaisilla oli vuositasolla noin yhdeksän seksinharrastuskertaa vähemmän vuonna 2014 kuin 1990-luvun lopulla. Laskevaa yhdyntä- ja seksuaalisten aktiviteettien trendiä perustellaan sillä, että parisuhteessa olevilla ihmisillä on yleensä yhdyntöjä muita enemmän ja nykyään ihmiset ovat entistä harvemmin parisuhteessa ja naimisissa, ja ihmiset ovat parisuhteidensa sisällä harvemmin yhdynnässä.

Myös Saksassa ja Japanissa on havaittu laskua seksuaalisessa aktiivisuudessa. Saksassa vuosina 2005 ja 2016 kysyttiin 18—99-vuotiailta, olivatko he ”olleet intiimisti” jonkun kanssa viimeisen vuoden aikana. Laskun syy oli vahvasti yhteydessä yksinasumisen lisääntymisen kanssa. Japanissa vuosina 1987—2015 tehdyssä kyselytutkimuksessa National Fertility Survey of Japan’issa toistuu sama ilmiö. 18—39-vuotiaista yhä suurempi osa ei ole koskaan ollut yhdynnässä toisen sukupuolen kanssa. (Herbenick ym. 2021.)

Erot tutkimuksien kysymyksienasettelussa ja muissa tutkimuksen rajauksissa tekevät tarkasta kansainvälisestä vertailusta mahdotonta. Kaikissa tutkituissa maissa on

kuitenkin nähtävissä partnerin kanssa tehtävissä seksuaalisissa aktiviteeteissä samansuuntaista laskevaa trendiä kuin suomalaisessa yhdyntätrendissä. Trendien laskun tarkkaa syytä ei ole tiedossa, mutta yksinasumisen lisääntyminen sekä partnerin kanssa seksikertojen väheneminen näyttävät olevan yhteydessä ilmiöön.

5 TUTKIMUSASETELMA JA AINEISTO

Kyselylomakkeella kerättyä väestöaineistoa käsiteltäessä tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen. Tutkimuskysymyksenä on, mistä syistä Suomessa on laskeva yhdyntätrendi? Rajaan pro gradu -tutkielmassani tarkastelun parisuhteessa oleviin 30—49-vuotiaisiin, koska tässä ikäryhmässä yhdyntämäärä on vähentynyt suhteellisesti eniten (Väestöliitto 2020a). Valitsemallani ikäryhmällä on pääsääntöisesti vakiintunut parisuhde. Seksologian tutkimusperinteessä on tyypillistä tarkastella ilmiöitä sukupuolittain. Tämä pro gradu -tutkielma poikkeaa tietoisesti tästä perinteestä käsitellen kaikkia sukupuolia yhtenä keskittyen laskevan yhdyntätrendin syiden etsinnässä ilmiön yhteiskunnalliseen puoleen.

Vuodesta 1971 vuoteen 2015 mennessä ei lainkaan yhdynnässä olevien osuus on yli kaksinkertaistunut, jolloin vuonna 2015 parisuhteessa olevista 30—49-vuotiaista ei ole ollut ollenkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana. Myös 1—3 kertaa kuukaudessa yhdynnässä olevien suhteellinen osuus on tänä ajanjaksona kasvanut melko johdonmukaisesti. Vastaavasti kerran viikossa tai sitä useammin yhdynnässä olevien suhteellinen osuus on laskenut ajassa. Tutkielmassa aika on ensisijainen selittävä muuttuja, sillä tutkimuksen kohteena on yhdyntätrendissä ajassa tapahtuneet muutokset ja niiden syyt. (Taulukko 1.)

Laskevaa yhdyntätrendiä tutkittaessa on hyvä ensin tarkentaa, mistä itse asiassa puhumme, kun käytämme sanaa yhdyntä. FINSEX2007-kyselylomakkeen ohjeissa termillä yhdyntä tarkoitetaan ”emättimeen (vaginaan) tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä”. Vuoden 2015 lomakkeessa yhdynnän määritelmä oli laajennettu koskemaan myös ”anukseen tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä”. Sukupuoliyhteyden määritelmässä seksuaalisen toiminnan vaihtoehdot ovat monipuolisemmat eli ”sukupuolista vuorovaikutusta joko yhdynnässä, suuseksissä tai käsin toista kiihottamalla”. Vuoden 1999 kyselylomakkeessa sukupuoliyhteys oli määritelty edellä mainitulla tavalla, mutta

yhdyntää ei oltu määritelty tarkemmin. Yhdyntätrendi tarkastelee siten emättimeen tai anukseen tapahtuvan sukupuoliyhteyden määrällistä muutosta pitkällä aikavälillä.

Tutkimuksessa on ajallinen ulottuvuus. FINSEX-kyselytutkimuksen ensimmäisen ja viimeisen aineistonkeruun välillä on aikaa yli 40 vuotta ulottuen vuodesta 1971 vuoteen 2015. Yhdyntätrendin lasku on havaittavissa miehillä ja naisilla lähes kaikissa ikäryhmissä 2000-luvulla (Väestöliitto 2020a).

5.1 FINSEX-AINEISTO

Tutkimusaineistonani käytän Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen FINSEX-kyselytutkimusaineistoa vuosilta 1971—2015. Tutkimuksessa tarkastellaan väestötasolla suomalaisten seksuaalisuutta, parisuhteita, seksuaalisia tapoja ja asenteita, sekä ajassa tapahtunutta muutosta näissä ilmiöissä. Tarkasteltuja ilmiöitä ovat esimerkiksi muutokset seksuaalisessa halussa, itsetyydytys, orgasmien saaminen, seksuaaliongelmien, muutokset seksitavoissa ja asenteissa, ehkäisy, porno ja maksullinen seksi. Ensimmäinen suomalaista seksuaalisuutta käsittelevä tutkimus tehtiin vuonna 1971, minkä innoittamana muotoutui kahtakymmentä vuotta myöhemmin FINSEX-hanke. Vuoden 1971 pioneeritutkimuksen jälkeen suomalaisten seksuaalisuutta on tutkittu väestötasolla yhteensä neljä kertaa: kahdesti 1990-luvulla (1992 ja 1999) ja kahdesti 2000-luvun puolella (2007 ja 2015). (Väestöliitto 2020b; Kontula 2008.) Aineiston sukupuolijakauma on hieman vino, sillä vastaajista 57,3 % oli naisia ja 42,7 % miehiä. Tämä on määrällisille aineistoille tyypillistä, sillä naiset vastaavat kyselyihin miehiä useammin. Kyselylomakkeessa ei ollut annettu muunsukupuolisuutta vastausvaihtoehdoksi.

Vuoden 1971 ja 1992 haastattelut toteutettiin kotikäynnein, mikä selittää ilmiömäisiä vastausprosentteja 91,4 % ja 75,9 %. Tämän jälkeen taloudellisista syistä siirryttiin postikyselyihin, mikä laski huomattavasti vastausprosentteja. Vuonna 1999 vastausprosentti oli 45,8 %, vuonna 2007 43,4 % ja vuonna 2015 enää 36 %. Valmiiden

aineistojen tapausmäärät olivat vuonna 1999 1496, vuonna 2007 2590 ja vuonna 2015 2150. Yhteensä FINSEX-kyselytutkimukseen kuuluu 10638 tapausta. Vuoden 1971 pioneeritutkimus oli maailmassa vasta toinen väestötasolla ihmisten seksuaalisuutta tarkasteleva tutkimus. Sen toteuttivat Kai Sievers, Osmo Koskelainen ja Kimmo Leppo. Heidän työtään kaikkina seuraavina kertoina jatkoi Osmo Kontula, vuonna 1992 ja 1999 yhteistyökumppaninaan Elina Haavio-Mannila. (Väestöliitto 2020b; Kontula 2008, 33—35.)

Mitä matala vastausprosentti meille kertoo? Satunnaistaminen on onnistunut sitä paremmin, mitä korkeampi vastausprosentti kyselyssä on. Nykypäivän matalan vastausprosentin survey-tutkimukset ovat tästä syystä jossain määrin valikoituneita, eli eivät lopulta ole täysin satunnaisotoksia. Esimerkiksi naisia on kyselyihin vastanneissa tyypillisesti miehiä enemmän. Tämän lisäksi nuoret naiset osallistuvat seksologisen tutkimuksen eri tutkimustyyppisiin iäkkäämpiä naisia todennäköisemmin asenteiden vapautumisen takia (Bouchard ym. 2019, 33). Onko FINSEX-kyselyssä, tai seksuaalisuudessa aiheena ylipäättään, jotain sellaista, mistä kyselyn saaneet eivät halua puhua? Mitä jää sanomatta? Seksologista tutkimusta kritisoidaan mahdollisesta vastausten vääristyneisyydestä, mikä johtuu volunteer bias -ilmiöstä. Volunteer bias tarkoittaa vastaajien itseharjoittamaa vastaustensa vääristelyä. Vastausten vääristely johtaa tutkimustulosten heikompaan yleistettävyyteen. (Bouchard ym. 2019, 26.) Esimerkkinä tällaisesta vastausten vääristelystä voisi olla todellista tiheämmän yhdyntätahdin ilmoittaminen ja vastausten vääristelyn motiivina on yhteiskunnan normeihin mukautuminen. Kirjassaan *Halu ja intohimo* Osmo Kontula (2008, 35) perustelee satunnaistamisen onnistumista matalasta vastausprosentista huolimatta esimerkiksi sillä, että tiettyjä syntymäkohortteja eri tutkimuskerroilla tarkasteltaessa tulokset ovat samanlaisia omaa nuoruutta koskevissa kysymyksissä.

FINSEX-kyselylomakkeen sisältö on muuttunut ajassa verrattain vähän, sillä tutkimuksen vertailukelpoisuudesta on haluttu pitää kiinni. Long Play -julkaisun (2016) haastattelussa Kontula kertoi syistä kyselylomakkeessa vuosien varrella tapahtuneeseen muutokseen, eli kuinka osa kysymyksistä on jäänyt seuraavista kyselyistä pois ja joitain aihealueita on tullut lisää. 1990-luvulla kyselyyn tuli aids-epidemian vaikutuksesta

kysymys hiv-testissä käymisestä ja vuonna 2015 seksuaalisuutta tutkiva kysely ilman internetpornoaspektia olisi vajavainen. Vaikka FINSEX-tutkimuslomaketta voi tietyiltä osin pitää vanhahtavana, joistain sanamuodoista on haluttu pitää kiinni tutkimuksen vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi. Vähemmistöjen huomioonottaminen kyselyaineistoissa on Kontulan mukaan haasteellista. Esimerkiksi pelkästään emättimeen kohdistuvista yhdynnöistä kysyttäessä homomiehet jäävät kyselyssä tavoittamatta. Täten vuoden 2015 kyselylomakkeen yhdynnän laajempaa määritelmää voidaan pitää inklusiivisempänä.

5.2 SELITETTÄVÄ MUUTTUJA

Selitettäväksi muuttujaksi valikoituu automaattisesti lomakkeen kysymys, joka mittaa yhdyntöjen määrää viimeksi kuluneen kuukauden (30 vrk) aikana (vuoden 1999 lomakkeen kysymys 93, vuoden 2007 lomakkeen kysymys 93b ja vuoden 2015 lomakkeen kysymys 97). Vastausvaihtoehtoasteikko on kahdeksanportainen, jossa toisessa laidassa yhdyntöjä ei ole ollut ollenkaan ja toisessa yhdyntöjä on ollut joka päivä tai useammin.

93b. Kuinka usein olette ollut sukupuoliyhdyntänsä viimeksi kuluneen kuukauden (30 vrk) aikana?

- | | | |
|---|--------------------------|-------------------------------|
| 1 | <input type="checkbox"/> | En lainkaan |
| 2 | <input type="checkbox"/> | Kerran kuukaudessa |
| 3 | <input type="checkbox"/> | Pari kolme kertaa kuukaudessa |
| 4 | <input type="checkbox"/> | Kerran viikossa |
| 5 | <input type="checkbox"/> | Pari kolme kertaa viikossa |
| 6 | <input type="checkbox"/> | 3 – 4 kertaa viikossa |
| 7 | <input type="checkbox"/> | 5 – 6 kertaa viikossa |
| 8 | <input type="checkbox"/> | Joka päivä tai useammin |

Kuva 1. Kuinka usein olette ollut sukupuoliyhdyntänsä viimeksi kuluneen kuukauden (30 vrk) aikana? Kuvakaappaus vuoden 2007 FINSEX-kyselylomakkeesta.

Lähde: Väestöliitto 2020 c.

Kysymykseen ”Kuinka usein olette olleet sukupuoliyhdyntässä viimeksi kuluneen kuukauden (30vrk) aikana?” vastasi yhteensä 91,4 % eli 9727 henkilöä ja 910 jätti vastaamatta. Alla taulukossa yksi (1) näemme selitettävän muuttujan suoran jakauman viideltä kyselyntoteutusvuodelta.

Taulukko 1. Kuinka usein olette olleet sukupuoliyhdyntässä viimeksi kuluneen kuukauden (30vrk) aikana? Selitettävän muuttujan suorat jakaumat vuosilta 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, % (N).

Lähde: FINSEX.

Yhdyntöjen määrä/ kk	<u>Kyselyvuosi</u>					Yhteensä
	1971	1992	1999	2007	2015	
En lainkaan	14 (261)	19 (375)	21 (288)	26 (620)	31 (619)	22 (2163)
Kerran kuukaudessa	7 (139)	8 (157)	9 (129)	11 (260)	11 (224)	9 (909)
Pari kolme kertaa kuukaudessa	19 (363)	20 (403)	20 (267)	22 (521)	22 (448)	21 (2002)
Kerran viikossa	23 (430)	19 (391)	19 (260)	19 (454)	15 (305)	19 (1840)
Pari kolme kertaa viikossa	23 (443)	25 (508)	21 (289)	17 (406)	14 (282)	20 (1928)
3-4 kertaa viikossa	11 (200)	6 (128)	6 (83)	4 (95)	4 (82)	6 (588)
5-6 kertaa viikossa	3 (58)	2 (47)	3 (37)	2 (48)	2 (38)	2 (228)
Joka päivä tai useammin	1 (14)	1 (12)	1 (17)	1 (13)	1 (13)	1 (69)
Yhteensä	100 (1908)	100 (2021)	100 (1370)	100 (2417)	100 (2011)	100 (9727)

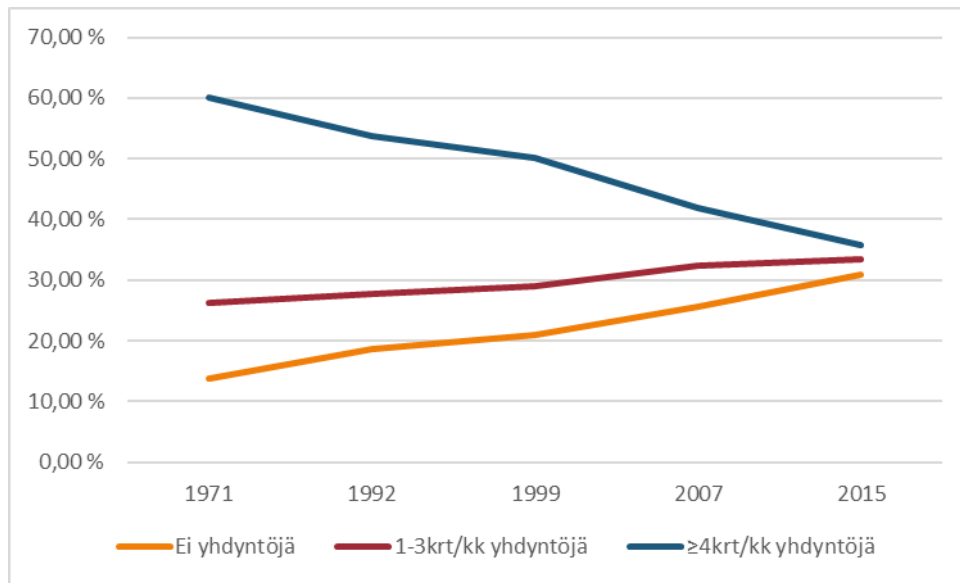
Huom. Prosenttien desimaalit on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun, jolloin yhteenlaskettu määrä ei ole 100 %.

Suoraa jakaumaa tarkasteltaessa voi huomata ei lainkaan yhdynnöissä viimeisen kuukauden aikana olleiden prosentuaalisen osuuden yli kaksinkertaistuneen 1970-luvun alkupuolelta. Myös kerran tai korkeintaan kolmesti kuussa yhdynnöissä olleiden osuus on lievästi noussut. Vastaavasti kerran viikossa sekä kaikkien muiden tätä useammin yhdyntöjä harrastaneiden osuus on laskenut.

Saadakseni aluksi vielä selkeämmän kokonaiskuvan tarkasteltavasta ilmiöstä, ja mahdollistaakseni myöhemmät monimuuttuja-analyysit luokitellulla muuttujalla, uudelleenryhmittelen selitettävän muuttujan. Teen muuttujamuunnoksella järjestysasteikollisesta, osittain lineaarisesta, jatkuvasta muuttujasta selkeän luokitellun yhdyntäaktiivisuusmuuttujan. Muunnan vanhan kahdeksanluokkaisen muuttujan kolmiluokkaiseksi seuraavalla tavalla:

1. Ei lainkaan yhdyntöjä (vanha vastausvaihtoehto 1)
2. Satunnaisesti yhdyntöjä (vanhat vastausvaihtoehdot 2—3)
3. Aktiivisesti yhdyntöjä (vanhat vastausvaihtoehdot 4—8)

Ensimmäisessä luokassa ei ole ollut lainkaan yhdyntöjä viimeisten 30 vuorokauden aikana. Toiseen luokkaan satunnaisesti yhdyntöjä kuuluvat ne vastaajat, jotka ilmoittivat olleensa yhdestä kolmeen kertaan kuukaudessa yhdynnässä. Kolmannessa luokassa aktiivisesti yhdyntöjä harrastaneet ilmoittivat olleensa viimeisen kuukauden aikana vähintään kerran viikossa ja enintään useita kertoja päivässä yhdynnässä.



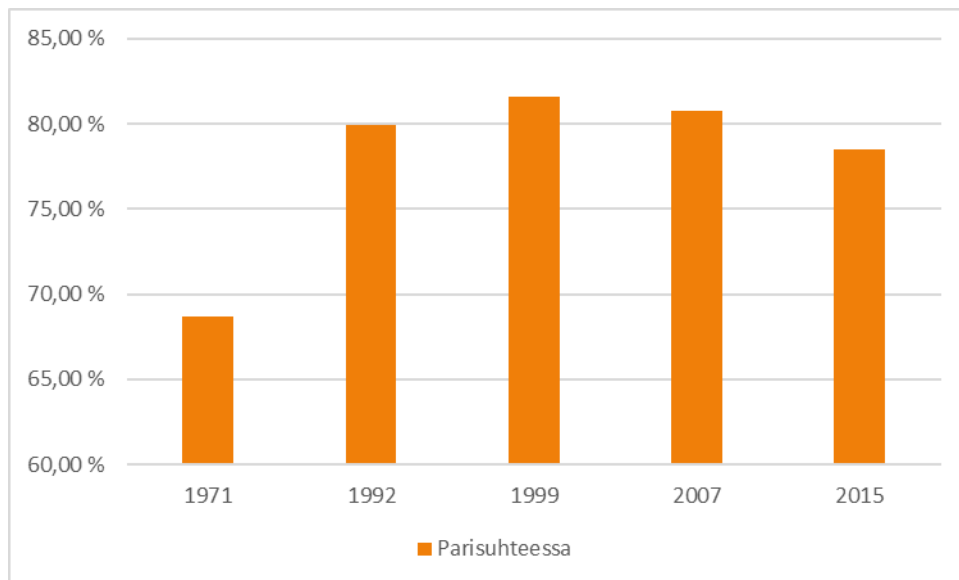
Kuvio 11. Yhdyntöjen määrä kuukaudessa aikuisväestön keskuudessa keskimäärin vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015. Lähde: FINSEX.

Selitettävän muuttujan suoran jakauman kolmeen ryhmään jaottelussa (kuvio 12) ei yhdyntöjä -ryhmän tulokset olivat luonnollisesti samanlaiset kuin aiemmin taulukossa yksi (1) esitetty. Satunnaisesti yhdyntöjä -ryhmän, jossa yhdyntöjä oli yhdestä kolmeen kuukaudessa, osuus on kasvanut hieman. Aktiivisesti yhdynnöissä olleiden suhteellinen määrä on laskenut merkittävästi 1970-luvulta alkaen. Suurin osa vastaajista kuuluu tähän ryhmään. Kolmiluokkaisen ryhmittelyn tulokset ovat yhdenmukaiset alkuperäisen kahdeksanluokkaisen jakauman kanssa.

Ilmiötä tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että ei lainkaan yhdyntöjä -kategorian suhteellinen koko muihin kategorioihin verrattuna saattaa olla hieman tarkoitettua suurempi. Kategoriaan vastanneista ainakin osa on seksuaalivähemmistöjen edustajia, joiden seksikokemuksia ei kysymyksessä esitetty yhdynnän määritelmä tavoita. (Herbenick ym. 2010, 263.) Tästä huolimatta voimme pitää ei lainkaan yhdyntöjä -kategoriaa huomattavan isona eli merkittävä joukko ihmisiä ei ole ollut yhdynnässä lainkaan viimeisen kuukauden aikana.

5.2.1 Aineiston rajaaminen

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään parisuhteessa eläviin vastaajiin, joita aineistossa on selvä enemmistö eli noin 80 prosenttia vastaajista. Usein tilastotutkimuksissa parisuhteessa olevilla tarkoitetaan yhdessä asuvia, mutta tässä tutkimuksessa näin ei ole. Lukuun on laskettu mukaan kaikki erilaiset, FINSEX-kyselylomakkeessa tunnistetut parisuhdetyypit, kuten erillissuhde, avoliitto, avioliitto ja rekisteröity parisuhde. Erillissuhteella tarkoitetaan vakituista suhdetta, jossa asutaan erillään. Kaikkia moni- tai parisuhdemuotoja ei ollut vastausvaihtoehtoina kaikkina kyselyvuosina.

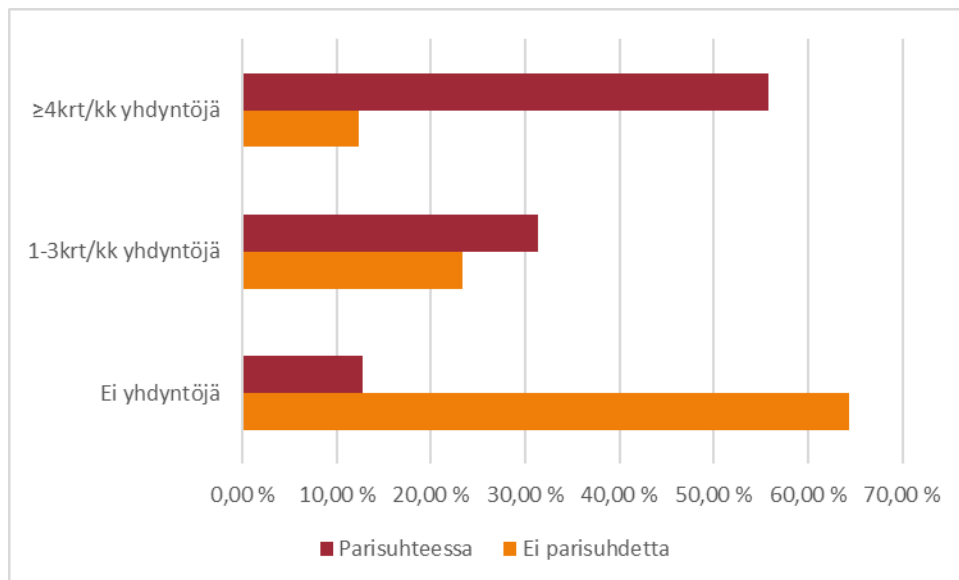


Kuvio 12. Parisuhteessa elävien osuus kaikista tutkituista FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Parisuhteessa olevien lukumäärä (kuvio 13) on FINSEX-aineiston mukaan noussut 1970-luvulta vuosituhatteen vaihteeseen asti, minkä jälkeen sinkkujen määrä on lähtenyt lievään nousuun. 1900-luvun loppupuolen sinkkujen määrän väheneminen ja parisuhteessa olevien lukumäärän kasvu ovat ristiriidassa yksinasuvien lukumäärän kaksinkertaistumiseen vuosina 1985—2018 (SVT 2020). Yksinasumisen näin merkittävän kasvun voisi olettaa tarkoittavan myös sinkkujen kasvanutta määrää, mutta näin ei kuitenkaan FINSEX-aineiston perusteella ole. Myös kahden hengen talouksien

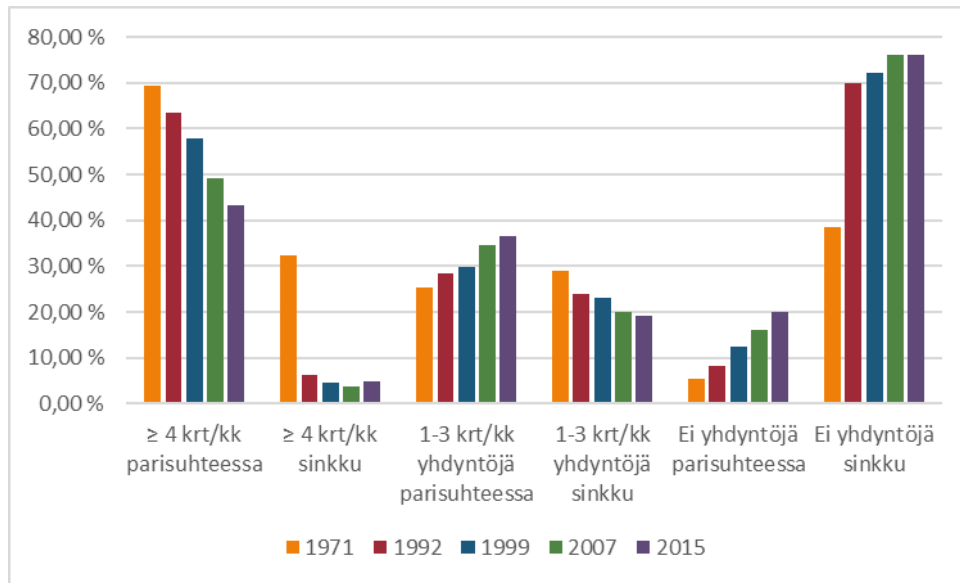
lukumäärä on kasvanut johdonmukaisesti, mutta maltillisemmin (SVT 2020). Erillissuhteiden, eli erillään asuvien pariskuntien, lukumäärässä ei näytä tapahtuneen merkittävää muutosta tarkasteltavana ajanjaksona.

Suurin osa yhdyntöjä harrastavista on parisuhteessa olevia (kuvio 14). Niillä, joilla ei ole parisuhteen muodossa vakituista seksikumppania, kuukausittaiset yhdyntämäärät jäävät vaatimattomammiksi. Enemmistöllä sinkkuja ei ole ollut yhdyntää viimeisen kuukauden aikana. Suurempien yhdyntämäärien vuoksi tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään parisuhteessa oleviin vastaajiin.



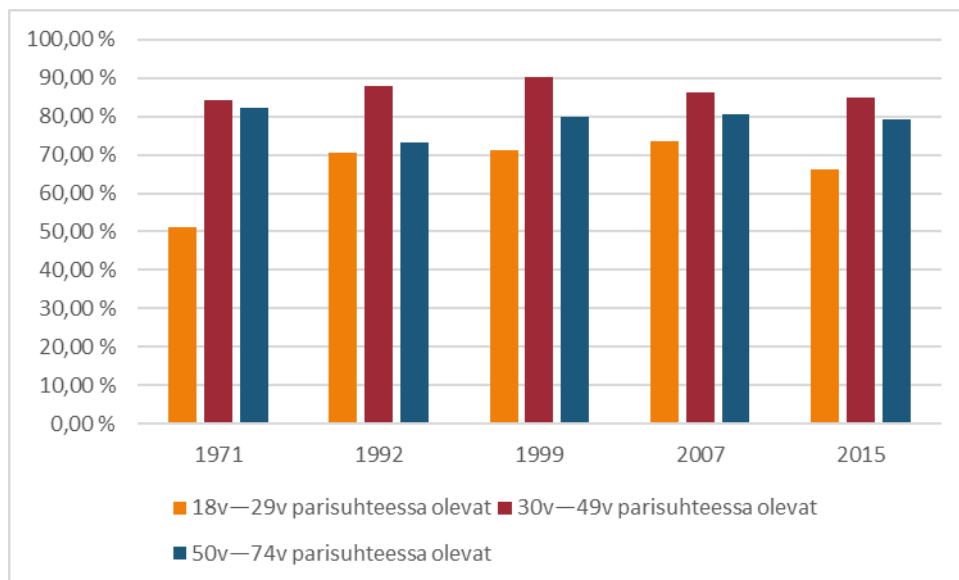
Kuvio 13. Yhdyntäaktiivisuus parisuhteessa olevilla ja muilla FINSEX-kokonaisaineistossa, %. Lähde: FINSEX.

Yhdyntäaktiivisuudessa parisuhteessa olevilla ja sinkuilla on tapahtunut muutoksia ajassa. Sekä sinkkujen että parisuhteessa olevien yhdyntämäärät ovat johdonmukaisesti vähentyneet (kuvio 15). Huomionarvoista on sinkkujen vuoden 1971 vastauksien merkittävä poikkeama muiden vuosien vastauksista etenkin suurimman ja pienimmän vastausvaihtoehdon kohdalla. Tuona vuonna sinkut ovat raportoineet poikkeavan tiheää yhdyntätahtia. On hyvä miettiä, kertovatko 1970-luvun korkeat yhdyntäluvut esimerkiksi vapaammasta seksuaali-ilmapiiristä ennen HIV-epidemiaa, vai onko kyse niin kutsutusta raportointiharhasta eli vastaajien itseharjoittamasta vastaustensa vääristelystä.



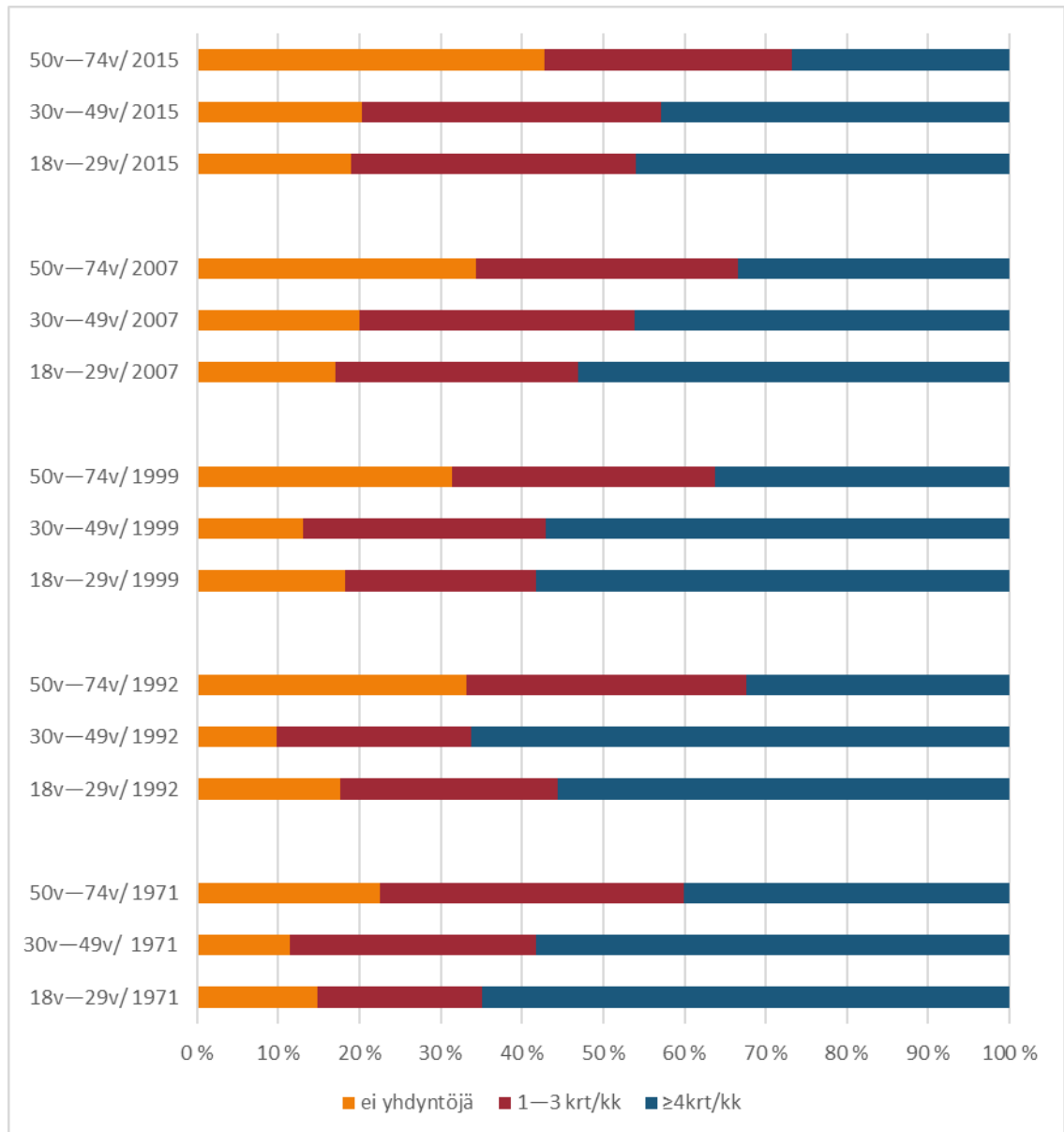
Kuvio 14. Yhdyntäaktiivisuus parisuhteessa olevilla ja muilla FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Myös iällä on vaikutuksensa parisuhteen muodostamisessa ja yhdyntöjen määrässä. Tutkielma keskittyy 30—49-vuotiaisiin vastaajiin, sillä tämän ikäryhmän edustajat ovat muita todennäköisemmin vakiintuneessa parisuhteessa (kuvio 16).



Kuvio 15. Parisuhteessa olevien osuus ikäluokittain FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

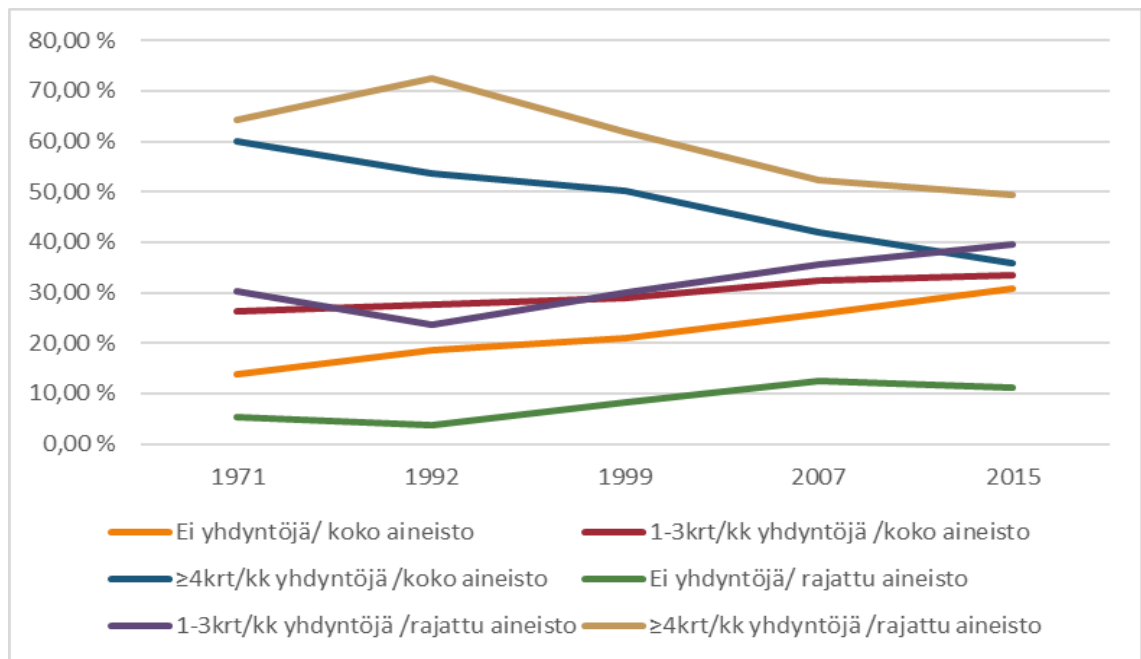
30—49-vuotiaista enemmistö on siis parisuhteessa ja parisuhteessa olevilla on sinkkuja huomattavasti enemmän yhdyntöjä. 1990-luvun puolella 30—49-vuotiailla oli muita ikäryhmiä enemmän yhdyntöjä, mutta yhdyntätrendin laskiessa tiiviimmin yhdynnässä olleiden kesken 18—29-vuotiaista tuli vuosina 2007 ja 2015 useimmin yhdynnässä olleiden joukko (kuvio 17).



Kuvio 16. Kuukausittainen yhdyntäaktiivisuus ikäluokittain FINSEX-kokonaisaineistossa vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Tavoittaakseni eniten yhdyntöjä harrastavan väestönosan rajasin aineiston koskemaan 30—49-vuotiaita, parisuhteessa olevia vastaajia. Kokonaisaineistoa ja ikäluokan ja

parisuhdestatuksen mukaan rajattua aineistoa verrattaessa keskenään voi huomata saman yhdyntöjen vähenemisen tendenssin, mutta rajatussa aineistossa se on vähemmän voimakas (kuvio 18). Tässä rajatussa joukossa yhdyntätiheys on huomattavasti suurempi kuin koko aineistossa ja suurempi osa ihmisistä oli harrastanut yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Muuta väestöä tiiviimmin yhdynnässä olleilla 30—49-vuotiailla, parisuhteessa olevilla yhdyntätrendi kääntyi laskuun vasta vuoden 1992 jälkeen, kun väestötasolla trendi on ollut laskeva koko ajan.



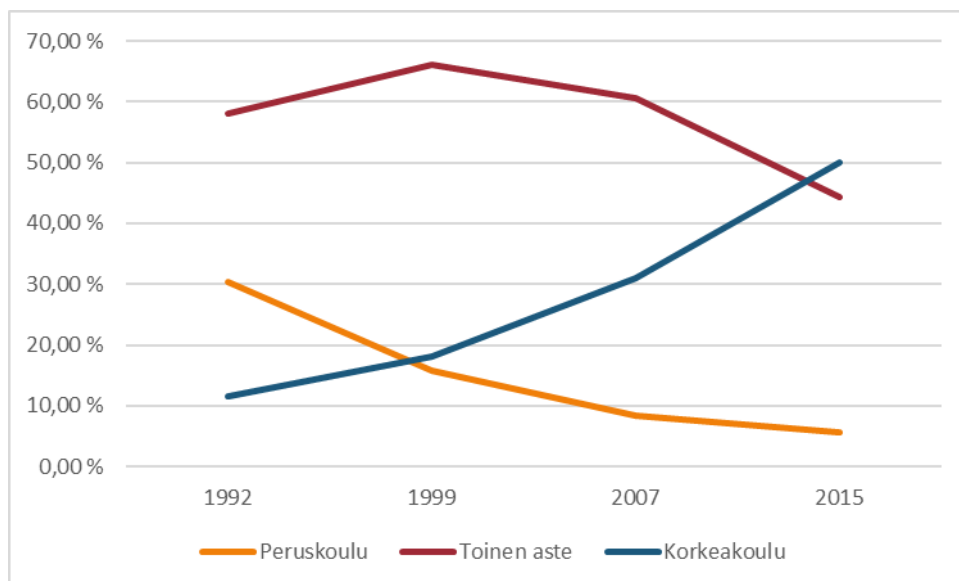
Kuvio 17. Kuukausittainen yhdyntäaktiivisuus FINSEX-kokonaisaineistossa sekä rajatussa aineistossa, johon kuuluvat 30—49-vuotiaat, parisuhteessa olevat vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Parisuhteessa olevista 30—49-vuotiaista koostuvan aineiston koko on 3576 tapausta eli 33,6 % kokonaisaineistosta. Tästä eteenpäin käytän pro gradu -tutkielmassani ainoastaan tätä rajaamaani aineistoa.

5.3 SELITTÄVÄT MUUTTUJAT

Tutkittaessa muutosta ajassa pro gradu -tutkielman tärkein selittävä muuttuja on luonnollisesti aika eli tutkimuksen kyselyvuosi. FINSEX-kyselytutkimukseen on koottu aineistoa viidestä eri aallosta vuosilta 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015. Aika kulkee kaikessa tarkastelussa mukana. Kaikki muut selittävät tekijät ovat kontrollimuuttujia, jotka tarkemmin selittävät laskevan yhdyntätrendin ajassa tapahtuneita muutoksia. Tässä luvussa avataan valittuja selittäviä muuttujia.

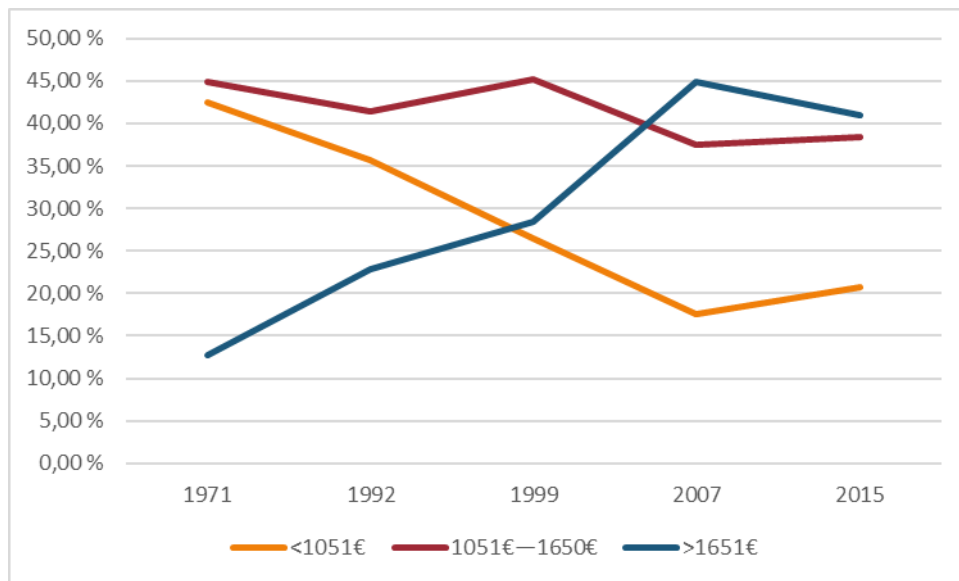
Luokittelin koulutustason (K6) kolmiluokkaiseksi: 1) peruskoulu 2) toinen aste ja 3) korkeakoulu. Tämä luokittelu pitää sisällään ainoastaan tiedot vuosilta 1992, 1999, 2007 ja 2015. Vuoden 1971 kyselylomakkeen korkeimman tason eli ylioppilastutkinnon oli suorittanut vastaajista kahdeksan prosenttia (K5). Vuonna 2015 ylioppilastutkinto löytyi jo yli 60 prosentilta vastanneista (kuvio 18). Massakorkeakoulujen tultua Suomeen väestön yleinen koulutustaso nousi merkittävästi. Vastanneista korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä on yli nelinkertaistunut vuodesta 1992: vuonna 2015 tasan puolet vastanneista oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Tämä näkyy muiden koulutustasojen suhteellisten osuuksien laskuna Tästä voisi löytyä syy laskevalle yhdyntätrendille.



Kuvio 18. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden koulutustaso vuosina 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Osa selittävästä muuttujista on jatkuvan kaltaisia, jolloin niitä käsitellään luokittelusta huolimatta analyysissä jatkuvina. Tulotaso on tällainen muuttuja, jossa euromäärät ovat suoraa jatkumoa toisilleen. Alkuperäisen kymmenluokkaisen tulotason (K10) ryhmittelin kolmiluokkaiseksi: 1) alle 1051 €, 2) 1051—1650 € ja 3) yli 1651 € verotuksen jälkeen. Tuloluokkien rajaukseen liittyvää valintaani ohjasi halu saada jokaiseen tuloluokkaan sekä riittävästi että suurin piirtein saman verran vastaajia, jotta tilastoanalyysi olisi mahdollinen. Tästä syystä tuloluokilla on pienet vaihteluvälit ja korkeinkin tuloluokka on melko matala.

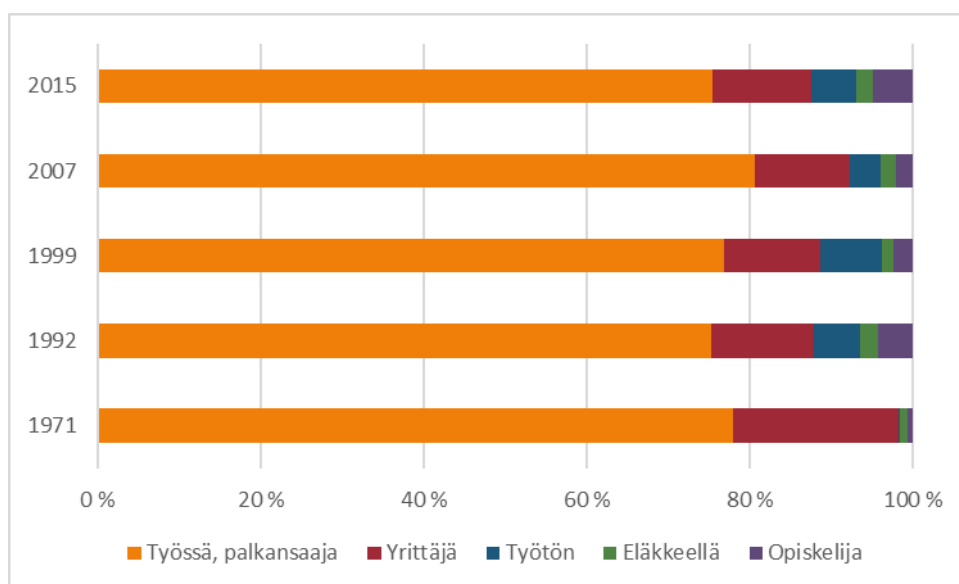
Yleinen tulotaso on noussut ajassa huomattavasti (kuvio 19). Pienimmän tuloluokan osuus on puolittunut 1970-luvulta, kun taas ylimmän tuloluokan osuus on kolminkertaistunut. Muutos on yhdenmukainen yleisen koulutustason nousun kanssa. Aiempien vuosien rahanarvot ovat inflatoituneet vastaamaan vuoden 2015 rahanarvoa.



Kuvio 19. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaden keskimääräinen kuukausiansio verotuksen jälkeen vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015. Lähde: FINSEX.

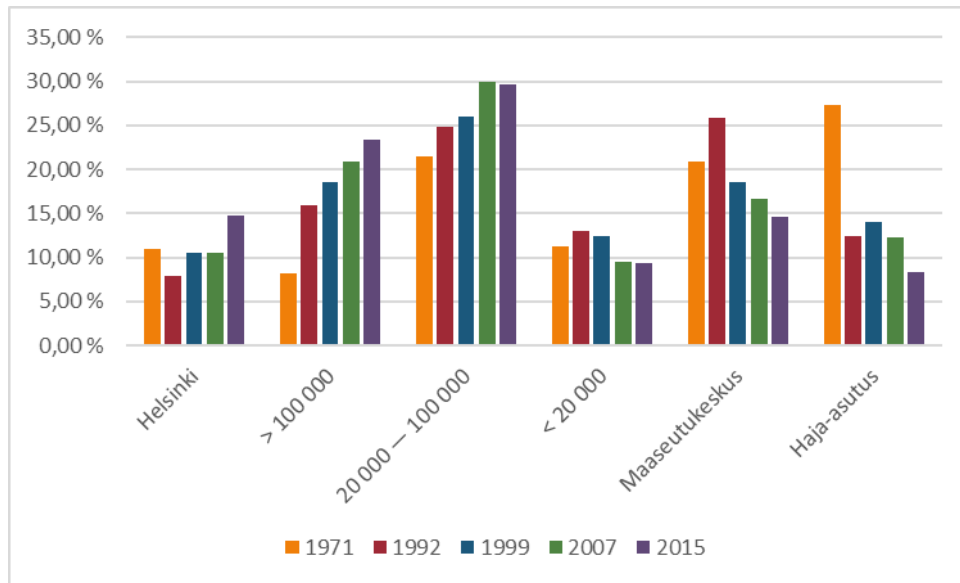
Uudelleenluokittelin vanhan yhdeksänluokkaisen työmarkkina-asemamuuttujan (K9) viisiluokkaiseksi: 1) työssä, palkansaaja 2) yrittäjä 3) työtön 4) eläkkeellä ja 5) opiskelija. Vastaajista noin 77 prosenttia oli työelämässä palkansaajana (kuvio 21). Yrittäjien osuus on 1970-luvulta lähes puolittunut. Tämä saattaa olla yhteydessä maaseudun autioitumiseen ja maatalousyrittäjien yritystoiminnan lopettamiseen. 1970-

luvun lähes täystyöllisyydestä työttömien osuus on noussut vajaaseen kuuteen prosenttiin muun muassa 1990-luvun alun laman myötä. Opiskelijoiden osuus on kuusinkertaistunut kokonaismäärän jäädessä noin viiteen prosenttiin. Eläkeläisten osuus kaksinkertaistui prosentista kahteen. Tästä voisi löytyä syy laskevalle yhdyntätrendille.



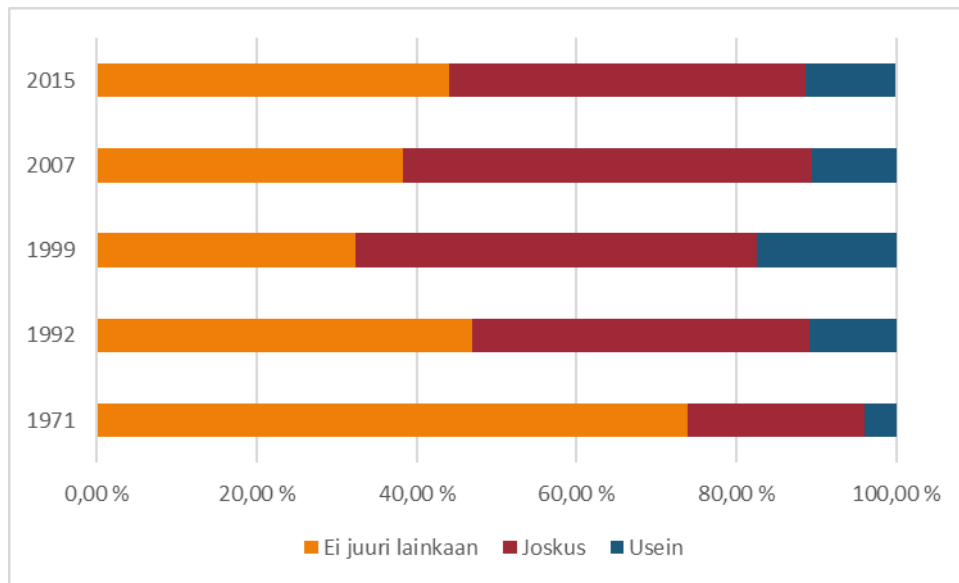
Kuvio 20. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden työmarkkina-asema vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

Seuraavaksi esiteltävä selittävä muuttuja on asuinpaikan koko (K3). Enemmistö vastaajista (26 %) asui 20000—100000 asukkaan kaupungissa, maaseutukeskuksissa (20 %) ja yli 100000 asukkaan kaupungeissa (17 %) asuttiin toiseksi ja kolmanneksi eniten (kuvio 19). Vähemmistö vastaajista asui haja-asutusalueella (16 %), alle 20000 asukkaan kaupungissa (11 %) tai Helsingissä (11 %). Kaupunkien koko -muuttujassa on tapahtunut ajassa suuria muutoksia. Ensimmäisellä kyselykerralla vuonna 1971 haja-asutusalueella asui 27 % vastaajista, kun viimeisellä kyselykerralla vuonna 2015 sen ilmoitti asuinpaikakseen enää reilu kahdeksan prosenttia vastaajista. Vielä vuonna 1992 neljännes vastaajista ilmoitti asuvansa maaseutukeskuksissa, mutta vuonna 2015 niissä asui enää vajaa 15 prosenttia vastanneista. Vastaavasti isommat kaupungit ovat kasvattaneet osuuttaan. 1970-luvulta alkaneessa muutoksessa näkyy isojen yliopistokaupunkien vetovoiman kasvu korkeakoulu-uudistusten myötä sekä työpaikkojen keskittyminen suuriin kaupunkeihin, ja ilmiön käänköpuolena maaseudun autioituminen.



Kuvio 21. K3. Parisuhteessa olevien, 30—49-vuotiaiden asuinalue vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %. Lähde: FINSEX.

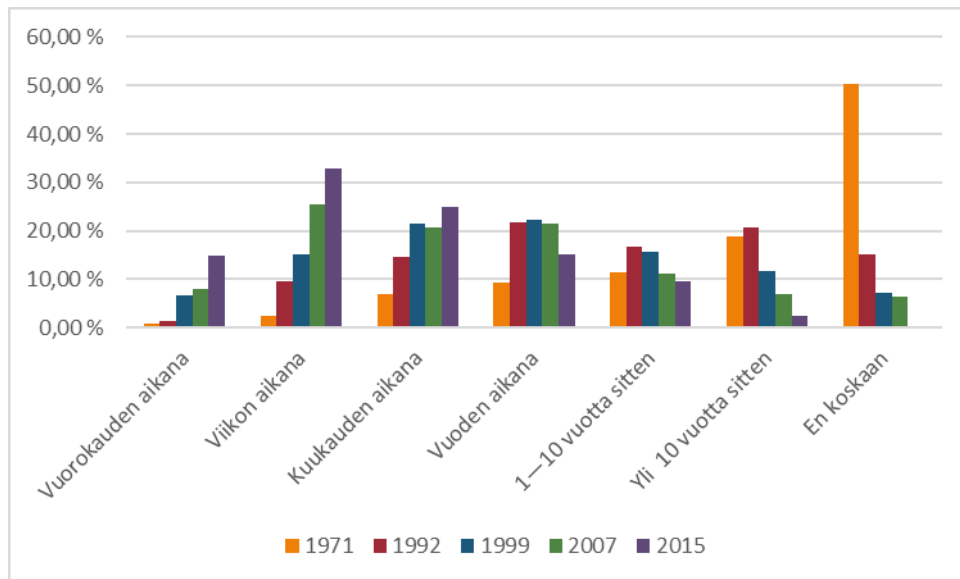
Stressin lisääntymistä nyky-yhteiskunnassa on arvailtu laskevan yhdyntätrendin syyksi. Tätä teoriaa on mahdollista testata kysymyksellä *Onko Teillä viimeksi kuluneen kk:n aikana esiintynyt yllirasittuneisuutta?* (K19D). Vastausvaihtoehtoina olivat ei juuri lainkaan, joskus ja usein. Noin puolella vastaajista (49 %) ei ollut juuri lainkaan esiintynyt yllirasittuneisuutta, 41 prosentilla sitä oli joskus ja kymmenyksellä yllirasittuneisuutta oli esiintynyt usein (kuvio 23).



Kuvio 22. K19D. Ylirasittuneisuuden esiintyminen parisuhteessa olevilla, 30—49-vuotiailla kuluneen kuukauden aikana vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015, %.
Lähde: FINSEX.

1970-luvun alusta ylirasittuneisuuden kokemukset ovat lisääntyneet selvästi. Joskus tai usein stressiä kokevien osuus on yli kaksinkertaistunut korkeimman tuloksen sijoituessa vuoden 1999 aineistoon. Ylirasittuneisuutta kokevista on tullut enemmistö. Voi miettiä, onko esimerkiksi 1990-luvun alun lamalla vaikutuksensa ylirasittuneisuuden kasvuun. Tämän ei toisaalta pitäisi näkyä enää vuoden 1999 mittaustuloksessa merkittävänä ylirasittuneisuuden kasvuna.

Kysymyksen ”Milloin viimeksi olette harjoittanut itsetyydytystä?” (K106) kokonaisjakauma levittäytyi melko tasaisesti vastausvaihtoehtojen välille lukuun ottamatta ensimmäistä vaihtoehtoa, jossa itsetyydytystä raportoidaan harjoittaneen viimeksi kuluneen vuorokauden aikana (kuvio 23).



Kuvio 23. Parisuhteessa olevilla, 30—49-vuotiailla viimeisimmän itsetyydytyskerran ajankohta vuosina 1971, 1992, 1999, 2007 ja 2015. Lähde: FINSEX.

Itsetyydytyksen määrä näyttää lisääntyneen vuosien kuluessa. Merkittävää nousua on tapahtunut niillä, jotka ovat harjoittaneet itsetyydytystä viimeksi kuluneen kuukauden aikana tai useammin. Heidän osuutensa oli noussut 1970-luvun 10 prosentista vuoden 2015 73 prosenttiin.

Tämän selittävän muuttujan suoriin jakaumiin on syytä suhtautua varauksella ja pitää niitä enemmän suuntaa antavina. Ajalliset vaihtelut ovat poikkeuksellisen suuria heillä, jotka eivät ole koskaan harrastaneet itsetyydytystä. 1970-luvulla puolet vastaajista ei ollut harrastanut koskaan itsetyydytystä, kun vuonna 2015 vastaava osuus oli 0,3 prosenttia. Tämä suuri vaihtelu muuttujassa kertoo todennäköisesti itsetyydytystiheyden muutosten lisäksi virheellisestä raportoinnista eli raportointiherkkyydestä. Social Desirability Bias -nimityksellä viitataan ilmiöön, jossa etenkin seksuaaliseen häveliäisyyteen liittyvistä motiiveista jätetään raportoimatta kulttuurinormatiivisesti epäsovivana pidettyä käytöstä ja toisaalta liioitellaan vastauksissa joitakin haluttuina pidettyjä ominaisuuksia (Kelly, Soler-Hampejsek, Mensch & Hewett, 2013). Virheellisen raportoinnin voisi nähdä johtuvan 1970-luvun häveliäämmästä asenteesta itsetyydytykseen ja itsetyydytyksen pitämisestä vaarallisena. Virheellinen raportointi ei

kuitenkaan selitä näin suurta muutosta kokonaan, vaan itsetyydytystiheys on kasvanut 1970-luvulta vuoteen 2015 tultaessa.

5.4 MENETELMÄT

FINSEX-aineistolla ei ole aikaisemmin tehty systemaattista analyysia yhdyntöjen vähenemisestä, mikä tekee aineiston analysoimisesta sekä kiinnostavaa että hyödyllistä. Olen saanut Väestöliiton Väestöntutkimuslaitokselta FINSEX-aineiston haltuuni SPSS-tilasto-ohjelman kanssa yhteensopivassa muodossa, joten tilastoanalyysiohjelma SPSS eli Statistical Package for the Social Sciences valikoitui käytettäväksi ohjelmaksi luonnollisesti. Analyysia teen vaihe kerrallaan aluksi normaalijakaumien ja ristiintaulukoiden kautta kohti monimutkaisempia analyyseja. Selitettävän muuttujan ollessa kysymys siitä, kuinka usein olette olleet sukupuoliyhdynnässä viimeksi kuluneen kuukauden (30vrk) aikana, tutkimusmenetelmäksi valikoitui multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi.

Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi on binäärilogistisen regressioanalyysin laajennettu muoto. Kun tavallisessa binäärilogistisessa regressioanalyysissä selittäväällä muuttujalla voi olla vain kaksi vastausvaihtoehtoa, multinomiaalista logistista regressioanalyysia käytetään selitettävän muuttujan ollessa useampi kuin kaksiluokkainen, sekä selittävien muuttujien ollessa luokiteltuja tai jatkuvan kaltaisia. Analyysissa tutkitaan, mitkä tekijät ovat yhteydessä siihen, että vastaaja on valinnut tietyn kyselyvaihtoehdon suhteessa muihin vaihtoehtoihin. Tuloksissa raportoidaan vetosuhteet (OR) sekä niiden luottamusvälit ja tilastolliset merkitsevyydet, pseudo-selitysasteen ja oikein luokitellut tapaukset, sekä model fitting tai goodness-of-fit. (Jokivuori & Hietala 2007, 56—88.) Seuraavaksi avaan tarkemmin näitä käsitteitä.

OR on lyhenne sanaparista odds ratio. Suomeksi odds ratiosta puhuttaessa normaalisti puhutaan vetosuhteista tai vedonlyöntisuhteista. Samaan asiaan viitataan myös termillä $\text{Exp}(B)$. On hyvä kiinnittää huomiota siihen, että vetosuhteet eivät kerro vastausvaihtoehdon valitsemisen todennäköisyydestä, vaan ”riskistä” kuulua johonkin

tiettyyn vastausluokkaan suhteessa toiseen vastausluokkaan. Eri selittävien tekijöiden vetosuhteet eivät ole vertailukelpoisia toisten selittävien tekijöiden vetosuhteiden kanssa, jos selittävät tekijät ovat eri mittayksiköissä. (Jokivuori ym. 2007, 56—88.)

Vetosuhteita raportoitaessa esitetään niiden luottamusvälit aineistoa edustavassa perusjoukossa 95 prosentin tarkkuudella eli 95 % Confidence Interval for Exp(B). Riskiluvun kapea luottamusväli kertoo vähäisestä satunnaisvaihtelusta luottamusvälin sisällä. Suuri vaihteluväli luo epävarmuutta analyysin riskilukuun etenkin, jos arvo yksi (1) sisältyy luottamusväleihin. Myös otoksen koko liittyy voimakkaasti luottamusväleihin. Suurella otoskoolla saadaan tarkempia mittaustuloksia aikaan, jolloin luottamusväli on kapeampi. (Jokivuori ym. 2007, 56—88.)

Eri selittävien tekijöiden ja vetosuhteiden tilastollista merkitsevyyttä, eli sitä, että saatu tulos ei ole sattumanvarainen, luokitellaan p-arvon avulla. Sosiaalitieteissä on tavanomaista ilmaista tilastollinen merkitsevyys p-arvoilla kolmessa eri luokassa. P-arvon ollessa yhtä suuri tai pienempi kuin 0,001, muuttujien välinen yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä. P-arvon ollessa suurempi kuin 0,001, mutta pienempi tai yhtä suuri kuin 0,01, muuttujien välinen yhteys on tilastollisesti merkitsevä. P-arvon ollessa suurempi kuin 0,01, mutta pienempi tai yhtä suuri kuin 0,05, muuttujien välinen yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä. Tästä isommat p-arvot kertovat siitä, että yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä. (Grönroos 2003, 113.)

Nagelkerke ilmaisee pseudo-selitysasteen tai näennäisselitysasteen todellisen selitysasteen laskennan ollessa mahdoton. Saatu arvo vaihtelee nollan ja yhden välillä. Nagelkerken nolla-arvolla mallin kaikki tapaukset olisivat väärinluokitellut ja vastaavasti arvon ollessa yksi jokainen havainto olisi oikein luokiteltu. SPSS:n tulosten luokittelutaulukon Overall Percentage kertoo oikein luokiteltujen tapausten prosentuaalisen osuuden. Model fitting puolestaan kertoo siitä, onko luotu malli tyhjää parempi, mihin on lisätty ainoastaan vakio. Saadun p-arvon on oltava pienempi kuin 0,05 mallin ollessa kelvollinen. Mallin hyvyttä arvioitaessa (goodness-of-fit) Pearsonin arvon pitää olla suurempi kuin 0,05. (Jokivuori ym. 2007, 68.)

6 LASKEVAN YHDYNTÄTRENDIN SYYT

Tavoittaakseni eniten yhdyntöjä harrastavan väestönsajan rajaan aineiston koskemaan 30—49-vuotiaita, parisuhteessa olevia vastaajia. Laskevaa yhdyntätrendiä on hedelmällisintä tutkia tämän joukon sisällä, sillä tässä joukossa on eniten yhdyntöjä, jolloin laskusyidenkin pitäisi näkyä selvemmin. Etsittäessä syitä laskevalle yhdyntätrendille tarkastelen muutosanalyysina selittäville muuttujille tapahtuneita muutoksia ajassa. Aika on tärkein selittävä muuttuja. Muut selittävät muuttujat ovat asuinpaikan koko, koulutus, tulotaso, työmarkkina-asema, masturbointi ja stressi. Selitettävän muuttujan ollessa luokiteltu tutkimusmenetelmänä käytetään ristiintaulukoinnin lisäksi multinomiaalista logistista regressioanalyysia. Siinä raportoidaan jokaisen selittävän muuttujan vaikutuksen voimakkuuden kertovan vetosuhteen tai suhteellisen riskin (OR) sekä niiden luottamusvälit ja tilastolliset merkitsevyydet, pseudo-selityssaste, oikein luokitellut tapaukset ja model fitting tai goodness-of-fit (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020). Vetosuhte saa ykköstä pienemmän arvon verrattaessa pienempää osuutta suurempaan ja ykköstä suuremman arvon verrattaessa suurempaa osuutta pienempään. Vertailuluokaksi valitsin kolmiluokkaisesta selitettävästä muuttujastani luokan, jolla ei ollut ollut lainkaan yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana.

Valitsemillani muuttujilla saadun tutkimusmallin hyvyttä arvioidaan ensin sitä täysin tyhjiin malliin verraten. Käytetyn mallin p-arvon täytyy saada pienempi arvo kuin 0,05 ollakseen tilastollisesti merkitsevä. Tässä tutkimuksessa käyttämäni malli sai arvon pienempi kuin 0,001 eli malli on tyhjiä mallia parempi ja siten on mielekäästä jatkaa mallin tarkastelua. Seuraavaksi koko mallin hyvyys eli ”Goodness-of-Fit” arvioidaan Pearsonin p-arvolla, jonka pitää olla suurempi kuin 0,05. Tutkimukseen valitsemillani selittäville muuttujilla tämä saa arvoksi 0,289 eli malli on hyvä ja tilastollisesti merkitsevä. Mallin pseudoselityssaste eli Nagelkerge jää matalaksi arvolla 0,100. Nagelkergen arvolla 0 malli ei kykenisi luokitteluun yhtään tapausta oikein ja arvolla

1 jokainen tapaus olisi oikein luokiteltu (Jokivuori ym. 2007, 68). Tapauksien oikein luokiteltujen osuus eli Overall Percentage pitää olla vähintään 50 prosenttia. Tässä mallissa 61,1 prosenttia tapauksista on oikein luokiteltu.

Likelihood Ratio Test kertoo, mitkä yksittäisistä muuttujista ovat tilastollisesti merkitseviä poistamalla yksi muuttuja ja tarkastelemalla mallia ilman sitä (Jokivuori ym. 2007, 83). Tällä menetelmällä tarkasteltuna selittävästä muuttujista tilastollisesti erittäin merkitsevä oli aika eli kyselyvuosi ($p < 0,001$). Tulotaso ($p < 0,003$), itsetyydytyksen frekvenssi ($p < 0,006$) ja koettu yllärasittuneisuus ($p < 0,002$) olivat tilastollisesti merkitseviä. Melkein tilastollisesti merkittäviksi luokiteltavia muuttujia ei ollut. Asuinpaikka ($p < 0,051$), koulutustaso ($p < 0,188$) ja työmarkkina-asema ($p < 0,058$) eivät olleet tilastollisesti lainkaan merkitseviä.

Taulukko 2. Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi asuinpaikan, koulutustason, tulotason, työmarkkina-aseman, yllärasittuneisuuden ja itsetyydytyksen yhteys yhdyntätiheyteen 30—49-vuotiailla parisuhteessa olevilla vuosina 1992—2015 FINSEX-aineistossa. Vertailuluokkana on ryhmä, jolla ei ole ollut lainkaan yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Kyselyvuosi 1971 ei näy SPSS-ohjelman malleissa, sillä siltä vuodelta ei ole saatavilla aineistoa kaikista muuttujista. Koulutustaso-muuttuja oli saatavilla ainoastaan vuosilta 1992, 1999, 2007 ja 2015.

	Vastaajalla on ollut aktiivisesti yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana	Vastaajalla on ollut satunnaisesti yhdyntöjä eli 1–3 yhdyntää viimeisen kuukauden
	OR (vaihteluväli)	OR (vaihteluväli)
Asuinpaikka		
Haja-asutus	1,552 (0,802-3,002)	1,327 (0,664-2,653)
Maaseutukeskus	2,141* (1,139-4,023)	2,162* (1,122-4,168)
Alle 20 000 asukasta	1,970 (0,976-3,976)	1,869 (0,899-3,885)
20 000 – 100 000 asukasta	0,970 (0,590-1,593)	1,009 (0,599-1,700)
Yli 100 000 asukasta	1,047 (0,619-1,771)	1,255 (0,726-2,170)
Helsinki	ref.	ref.
Koulutusaste		
Peruskoulu	1,481 (0,844-2,599)	1,030 (0,573-1,853)
2.aste	1,311 (0,911-1,888)	1,094 (0,751-1,594)
Korkeakoulu	ref.	ref.
Työmarkkina-asema		
Opiskelija	0,973 (0,417-2,272)	0,872 (0,360-2,113)
Eläkkeellä	0,230** (0,089-0,592)	0,561 (0,232-1,359)
Työtön	0,784 (0,392-1,570)	0,865 (0,422-1,771)
Yrittäjä	1,434 (0,817-2,515)	1,678 (0,944-2,980)
Työssä, palkansaaja	ref.	ref.
Tulotaso		
(jatkuvankaltainen muuttuja)	1,382* (1,076-1,775)	1,122 (0,866-1,454)
Aika eli kyselyvuosi		
1992	2,759*** (1,621-4,695)	1,376 (0,791-2,393)
1999	1,325 (0,815-2,154)	0,964 (0,582-1,596)
2007	0,725 (0,485-1,083)	0,727 (0,482-1,098)
2015	ref.	ref.
Ylirasittuneisuuden kokemukset viimeisen kuukauden aikana		
Ei juuri koskaan	2,505*** (1,585-3,958)	1,743* (1,089-2,791)
Joskus	1,994** (1,293-3,077)	1,424 (0,911-2,226)
Usein	ref.	ref.
Viimeisin itsetyydytyskertta		
Ei koskaan	1,642 (0,736-3,662)	1,422 (0,621-3,257)
Yli 10 vuotta sitten	3,420** (1,416-8,259)	2,390 (0,964-5,923)
1–10 vuotta sitten	1,608 (0,844-3,062)	0,941 (0,479-1,849)
Viimeksi kuluneen vuoden aikana	2,026* (1,101-3,730)	1,429 (0,761-2,683)
Viimeksi kuluneen kuukauden aikana	1,223 (0,697-2,148)	1,036 (0,581-1,847)
Viimeksi kuluneen viikon aikana	1,339 (0,761-2,355)	1,455 (0,819-2,588)
Viimeksi kuluneen vuorokauden aikana	ref.	ref.
R² (Nagelkerge)		
		0,1
Oikein luokitellut tapaukset (%)		
		61,1
Referenssikategoria: Ei lainkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleet		
Tilastollinen merkitsevyys: *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001.		
Kyselyvuosi 1971 ei näy mallissa, sillä siltä vuodelta ei ole saatavilla aineistoa kaikista muuttujista.		

6.1 KOULUTUS

Koulutustaustalla ja yleisellä koulutustason nousulla on yhteys yhdyntätiheyteen ja laskevaan yhdyntätrendiin. Korkeasti kouluttautuneiden yhdyntämäärät ovat aktiivisimmillaankin jääneet vertailusta muihin koulutustasoihin nähden. 1990-luvun puolella kahdessa mittauksessa viikoittain yhdynnässä olleiden määrä oli alle 58 % ja 2000-luvun puolella vain noin joka toinen vastaaja oli vähintään viikoittain yhdynnässä. 1—3 kertaa kuukaudessa yhdynnässä olleiden osuus nousi joka kolmannesta noin neljäänkymmeneen prosenttiin. Noin joka kymmenennellä korkeakoulutetulla ei ollut ollut yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana mittausvuoteen katsomatta.

Toisen asteen korkeimpana koulutustasonaan ilmoittaneilla yhdyntämäärät ovat harventuneet. 1990-luvun alkupuolella noin kolme neljästä ilmoitti olleensa yhdynnässä vähintään viikoittain, kun vuonna 2015 vain noin joka toinen ilmoitti samaa. Yhdestä kolmeen yhdyntäkertaa kuukaudessa harrastaneiden osuus oli kaksinkertaistunut noin joka viidennestä neljäänkymmeneen prosenttiin. Viimeisen kuukauden aikana yhdynnättä olleiden osuus oli melkein nelinkertaistunut vuoden 1992 hieman alle kolmesta prosentista vuoden 2015 vajaaseen 11 prosenttiin tultaessa.

He, jotka eivät ole jatkaneet opintojaan peruskoulun jälkeen, ovat yhä enenevässä määrin olleet ilman yhdyntää viimeisen kuukauden aikana. Lukema on 5,5-kertaistunut reilussa kahdessakymmenessä vuodessa vuoden 1992 reilusta kolmesta prosentista vuoden 2015 vajaaseen 18 prosenttiin. Vähintään viikoittain yhdynnässä olleiden osuudessa on ollut lievää kasvua vuoden 2007 ja 2015 välillä, mutta vuoteen 1992 verrattuna laskua on ollut yli 14 prosenttiyksikköä. Noin joka neljäs on mittausvuoteen katsomatta ollut yhdynnässä 1—3 kertaa kuukaudessa.

Korkeakoulutetuista ja toisen asteen koulutuksen käyneistä noin 89 prosenttia oli vuonna 2015 ollut yhdynnässä vähintään viimeisen kuukauden aikana, mutta vastaava luku pelkän peruskoulun suorittaneiden kesken oli noin 82 %. Pelkän peruskoulun käyneiden joukossa kokonaan yhdynnättä olleiden osuus oli noussut eniten, ja tiheässä

yhdyntätahdissa oli huomattava lasku vuosituhanen vaihteen jälkeen. Korkeakoulutettujen puolella yhdyntämäärät olivat kautta linjan matalammat kuin muilla ryhmillä. Mielenkiintoisin muutos on nähtävillä toisen asteen tutkinnon suorittaneiden kesken. Heidän suhdelukunsa 1990-luvun puolella, jolloin heidän lukumääränsä yhteiskunnassamme oli vielä kasvussa, olivat pelkän peruskoulun käyneiden kanssa samankaltaiset. 2000-luvun puolella, jolloin toisen asteen koulutuksen varassa olevien määrä kääntyi laskuun, ne olivat lähes identtiset korkeakoulutettujen suhdelukujen kanssa.

Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tuloksissa on nähtävissä, että matala koulutustaso lisää säännöllisten yhdyntöjen riskiä. Tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä, joten niitä voidaan pitää korkeintaan suuntaa antavina. Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tulokset myötäilevät edellä esitettyjä ristiintaulukoinnin tuloksia.

6.2 KOTITALOUDEN TULOT

Kotitalouden tuloja tutkittaessa tuloluokat ovat jaettu kolmeen osaan: alle 1051 €/kk, 1051 € — 1650 €/kk ja enemmän kuin 1651 €/kk. Erot yhdyntämäärissä tuloluokkien välillä eivät ole kovin suuret. Tuloihin katsomatta melkein kolme neljästä oli vuonna 1992 vähintään viikoittain yhdynnässä. Tämän huippuvuoden jälkeen jokaisessa tuloluokassa on nähtävissä laskeva yhdyntätrendi - tosin suurempituloisilla laskeva yhdyntätrendi on kääntynyt lievään nousuun vuoden 2015 mittauksessa. Vuonna 2015 korkeimmin ansaitsevilla oli eniten yhdyntäkertoja kuukaudessa viikoittaisten yhdyntäkertojen noustessa noin 56 prosenttiin, mikä on 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin keskimmaisella tuloryhmällä ja 14 prosenttiyksikköä enemmän kuin pienimmällä tuloryhmällä. Muinakin mittausvuosina vähintään viikoittain yhdynnöissä olleita oli eniten korkeimman tulotason ryhmässä. Yleinen tulotason nousu on siten ristiriidassa laskevan yhdyntätrendin kanssa. Kuitenkin juuri korkeimman tulotason ryhmässä ei lainkaan viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä olleiden osuus on kasvanut eniten: lukema on kolminkertaistunut kolmesta prosentista yhdeksään, kun matalimpien tuloryhmien suhteelliset osuudet ovat kaksinkertaistuneet 14 prosenttiin

(pienituloisimpien ryhmä) ja 12 prosenttiin (keskimmäinen tuloryhmä). Kohtelin luokiteltua muuttujaa jatkuvan kaltaisena. Vetosuhteella 1,38 riski olla aktiivisesti yhdynnöissä kuin olla olematta yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana on tilastollisesti melkein merkitsevä.

6.3 TYÖMARKKINA-ASEMA

Parisuhteessa olevista 30—49-vuotiaista suurin osa oli työelämässä joko palkansaajina (77 %) tai yrittäjinä (14 %). Työttömien suhteellinen osuus (4,5 %) oli suurin piirtein yhtä suuri kuin opiskelijoiden (2,9 %) ja eläkkeellä (1,7 %) olevien yhteensä. Yrittäjien osuus on puolittunut vastausvuosien aikana, kun taas eläkeläisten, opiskelijoiden ja työttömien osuudet ovat kasvaneet.

Työttömien yhdyntätrendissä oli myös suurta sisäistä vaihtelua. 1970-luvulla kaikki työttömät olivat olleet viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä ainakin kerran, ja puolet jopa viikoittain. Vuonna 1992 useampi kuin kolme neljästä oli ollut yhdynnässä ainakin kerran viikossa. Tämä määrä puolittui 2010-luvulle tultaessa. Työttömillä oli vuonna 2007 matalin yhdyntätiheys. Tuolloin 30 % ei ollut ollut lainkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana. Useimpina mittausvuosina noin puolet olivat olleet yhdynnässä 1—3 kertaa viimeisen kuukauden aikana. Laskeva yhdyntätrendi näkyy työttömillä.

Yrittäjien yhdyntätrendi on poikkeuksellinen, sillä tavanomaisen huippuvuoden 1992 ympärille keskittyvän nousun ja laskun jälkeen yhdyntätrendi kääntyi vuonna 2015 selvään nousuun. Vuosina 1992 ja 2015 vain 3,1 prosentilla ei ollut ollut lainkaan yhdyntöjä. Yhdyntätrendiä voi silti kokonaisuudessaan pitää laskevana, sillä yhdyntätiheys on laskenut viikoittain vähintään kerran yhdynnässä olevilla noin 70 prosentista 60 prosenttiin.

Suurimman ryhmän eli työssäkävien palkansaajien trendikäyrä on tavanomaisempi. Yhdyntätrendi on laskeva vuoden 1992 jälkeen. Vuonna 1992 yhdynnässä viikoittain olleiden työssäkävien osuus oli yli 73 prosenttia, kun vuonna 2015 noin joka toinen yli

samaan yhdyntäaktiivisuuteen. Ei lainkaan yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana harrastaneiden osuus oli melkein kolminkertaistunut kahden ensimmäisen mittauskerran noin neljästä prosentista kahden viimeisen mittauskerran noin 11 prosenttiin. Laskeva yhdyntätrendi näkyy palkansaajilla.

Multinomiaalisen regressioanalyysin mukaan eläkeläisillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä riski olla olematta viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä kuin kuulua aktiivisesti yhdynnöissä olleiden ryhmään. Muut työmarkkina-asetat eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Yrittäjillä kuitenkin saattaa olla palkkatyössä käyviä suurempi riski kuulua aktiivisesti tai satunnaisesti viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä olleiden joukkoon. Työttömät ja opiskelijat kuuluvat hieman suuremmalla riskillä ei yhdyntöjä -ryhmään kuin niissä olleiden joukkoon. Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tulokset myötäilevät jossain määrin edellä esitettyjä ristiintaulukoinnin tuloksia.

6.4 STRESSI

Vuoden 1999 aineistossa vähintään joskus itsensä viimeisen kuukauden aikana yllirasittuneeksi tunteneiden osuus oli kaikkein korkeimmillaan, ja tuolloin myös yhdyntätrendi lähti laskuun. Aktiivisesti eli vähintään viikottasolla yhdynnässä olevien osuus useasti viimeisen kuukauden aikana itsensä yllirasittuneeksi tunteneiden osuus on enemmän kuin puolittunut vuosien 1971 ja 1992 mittauksista vuoden 2015 mittaukseen nähden. Stressaantuneista täysin ilman yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana olleiden osuus oli melkein kaksinkertaistunut 1970-luvulta suhdeluvun ollessa vuonna 2015 melkein 17 prosenttia. Nämä muutokset aktiivisesti yhdynnässä olleiden kohdalla puoltavat teoriaa stressistä yhtenä syynä laskevalle yhdyntätrendille.

Vastaava ilmiö on nähtävissä myös joskus yllirasittuneisuutta viimeisen kuukauden aikana tunteneiden kohdalla. Vuonna 1992 kolme neljästä toisinaan stressiä kokeneista oli vähintään viikoittain yhdynnässä, kun 2007 ja 2015 noin joka toinen oli yhdynnässä yhtä useasti. Myös kokonaan ilman yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana olleiden

osuus noin nelinkertaistui viimeiseen mittaukseen 1900-luvun puolen mittaukseroihin nähden. Stressin lisääntyminen on laskenut yhdyntätahtia myös satunnaisesti stressiä kokeneilla.

Toisaalta myös heillä, joilla ei viimeksi kuluneen kuukauden aikana ole esiintynyt juuri lainkaan ylirasittuneisuutta, yhdyntätrendi kääntyi laskuun vuodesta 1999, jolloin suhteellisesti eniten raportoitiin ylirasittuneisuutta. Vuoden 1992 korkeimmasta mittaustuloksesta, missä noin 70 prosenttia kertoi olleensa yhdynnässä vähintään kerran viikossa, laskua oli noin 20 prosenttiyksikköä, jolloin vuonna 2015 enää noin joka toinen ei juuri ylirasitusta viimeisen kuukauden aikana kokeneista oli ollut viikoittain yhdynnässä.

Yhdyntämäärien lasku oli suurin usein stressiä viimeisen kuukauden aikana kokeneiden joukossa, mikä puoltaa nykyisen nopeatahtisen yhteiskunnan tuoman lisääntyneen stressin olevan osasyys laskevaan yhdyntätrendiin.

Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tuloksien mukaan heillä, joilla ei ole viimeisen kuukauden aikana ollut ylirasittuneisuuden kokemuksia juuri ollenkaan, oli tilastollisesti erittäin merkitsevä riski (2,51) kuulua aktiivisesti yhdynnöissä olleiden joukkoon verrattuna joukkoon, joka ei ollut harrastanut yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Heillä, joilla oli viimeisen kuukauden aikana ollut joskus ylirasittuneisuuden kokemuksia, oli tilastollisesti merkitsevä riski (1,99) kuulua aktiivisesti yhdynnöissä olleiden joukkoon verrattuna joukkoon, joka ei ollut harrastanut yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Heillä, joilla ei ole viimeisen kuukauden aikana ollut ylirasittuneisuuden kokemuksia juuri ollenkaan, oli tilastollisesti melkein merkitsevä riski (1,74) kuulua satunnaisesti yhdynnöissä olleiden joukkoon verrattuna joukkoon, joka ei ollut harrastanut yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tulokset myötäilevät edellä esitettyjä ristiintaulukoinnin tuloksia.

6.5 ASUINPAIKKA

Ristiintaulukoinnin mukaan helsinkiläisistä vähintään viikoittain yhdynnässä olleiden osuus on laskenut 1970-luvun noin 72 prosentista 57 prosenttiin vuoteen 2015 tultaessa. Viimeisen kuukauden aikana yhdyntää harrastamattomien helsinkiläisten osuus on samana ajanjaksona yli 13-kertaistunut, kun taas 1—3 kertaa kuukaudessa yhdyntöjä harrastaneiden suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden 2007 yksittäistä kasvupiikkiä lukuun ottamatta. Noin 85 prosenttia helsinkiläisistä oli vähintään kuukausittain yhdynnässä vuonna 2015.

Helsingin ulkopuolella yli 100000 asukkaan kaupungeissa asuvilla yhdyntätiheyden suhteen vilkkaimmat vuodet ovat olleet 1971 ja 1992, jolloin ei lainkaan viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä olleiden suhteellinen osuus oli noin 4 prosenttia ja vähintään viikoittain yhdynnässä olleita oli noin 65 %—69 %. Vuosien edetessä aktiivisesti yhdynnässä olleiden osuus laski 45 prosenttiin. Yhtä paljon oli myös 1—3 kertaa kuukaudessa yhdyntöjä harrastaneita, joiden osuus oli puolitoistakertaistunut 1970-luvulta. Kokonaiskuvassa Helsingin ulkopuolella yli 100000 asukkaan kaupungeissa yhdyntätiheys on laskenut, mutta vuonna 2015 heistä yli 90 % on vähintään kuukausitasolla yhdynnässä.

20000—100000 asukkaan kaupungeissa yhdyntätrendi oli voimakkaassa nousussa siirryttäessä 1970-luvulta tarkastelemaan vuoden 1992 mittaustuloksia. Tämän jälkeen kahtena seuraavana mittauskertana trendi oli laskeva, kunnes taas viimeisimmässä vuoden 2015 tuloksissa oli nähtävissä lievää kasvua. Vuonna 2015 20000—100000 asukkaan kaupungeissa noin 87 prosentilla oli vähintään kuukausitasolla yhdyntöjä, kun vertailtavan alueen huippumittausvuonna 1992 vastaava lukema oli 95 prosenttia.

Alle 20000 asukkaan kaupungeissa yhdyntätiheys on suorastaan romahtanut aktiivisesti yhdynnässä olleiden osalta. Vuosina 1971 ja 1992 yli 72 % — 74 % kyseisillä alueilla asuneista oli vähintään viikoittain yhdynnässä, kun vuonna 2015 suhteellinen osuus oli jo alle 39 prosenttia. Vuodesta 2007 tultaessa vuoteen 2015 1—3 kertaa kuukaudessa

yhdynnässä olevien osuus oli yli kaksinkertaistunut, mikä osaltaan selittää suurta muutosta laskevassa yhdyntätrendissä. Noin 93 % alle 20000 asukkaan kaupungeissa asuvista oli vuonna 2015 vähintään kuukausittain yhdynnässä, kun vastaava lukema vuonna 1971 oli noin 96 %. Tämän kokoluokan kaupungeissa ei lainkaan yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana harrastaneiden osuus oli melkein kaksinkertaistunut ja kokonaisyhdyntätiheys oli laskenut.

Myös maaseutukeskuksissa on nähtävissä suurta kasvua yhdyntätrendissä vertailtaessa FINSEX-tutkimuksen kahta ensimmäistä mittauskertaa. Aktiivisesti vähintään viikkotasolla yhdynnässä olleiden osuus oli noussut noin 11 prosenttiyksikköä 67 prosentista 78 prosenttiin ja ei lainkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleiden osuus oli yli puolittunut olleen vain 3 prosenttia. Vuoden 1992 jälkeen kahtena seuraavana mittauskertana eli vuosina 1999 ja 2007 yhdyntä trendi oli selvästi laskussa, kun taas vuonna 2015 lukemissa oli aavistus kasvua. Vuonna 2015 noin joka toinen maaseutukeskuksessa asuvista oli yhdynnässä viikoittain ja kuukausittain yhdynnässä olleita oli noin 41 prosenttia. Vuoteen 1971 verrattuna vuonna 2015 yhdynnässä vähintään kuukausittain olleiden suhteellisessa osuudessa ei ollut tapahtunut muutosta, mutta yhdyntäkertojen määrä oli laskenut merkittävästi. Yhdyntätrendi on siten laskeva myös maaseutukeskuksissa.

Helsinkiä lukuun ottamatta kaikissa kaupungeissa ja maaseutukeskuksissa on ollut nouseva yhdyntätrendi vertailtaessa vuosien 1971 ja 1992 mittaustuloksia, eivätkä haja-asutusalueet tee tähän poikkeusta. Vuonna 1999 haja-asutuksissa asuneista jopa 99 prosenttia raportoi olleensa yhdynnässä ainakin kerran kuukaudessa, kolme neljäsosaa jopa ainakin kerran viikossa. Vuonna 2015 enää joka toinen haja-asutuksessa asuva oli viikkotasolla yhdynnässä ja yli 14 prosenttia ei ollut ollut yhdynnässä lainkaan viimeisen kuukauden aikana.

Laskeva yhdyntätrendi on nähtävissä kaiken kokoluokan asutusalueilla Suomessa. Helsingissä yhdynnässä olevien osuus on muita Suomen alueita pienempi ei yhdynnässä olleiden osuuden yli 13-kertaistuttua 1970-luvulta tultaessa 2010-luvulle. Helsinkiin

vuosikymmeniä kohdistunutta muuttoliikettä voisi näin ollen pitää yhtenä osatekijänä laskevaan yhdyntätrendiin.

Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tuloksissa on nähtävissä, että maaseutukeskuksissa asuvilla sekä aktiivisesti (vetosuhteella 2,14) että satunnaisesti (vetosuhteella 2,16) yhdynnöissä olevien ryhmiin kuulumiseen on olemassa tilastollisesti melkein merkitsevä riski verrattuna ei yhdynnöissä olleisiin. Helsinkiläisten ja muiden isojen kaupunkien väliset erot eivät ole kovin suuria, eivätkä ne ole tilastollisesti merkitseviä. Haja-alueasutuksessa tai alle 20 000 asukkaan kunnassa asuvilla on helsinkiläisiä suurempi riski kuulua säännöllisesti tai satunnaisesti yhdynnöissä olevien kuin ei ollenkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleiden ryhmään. Riski ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Näin ollen maaseutukeskuksissa asuminen lisää säännöllisten yhdyntöjen riskiä, kun taas suurissa kaupungeissa ja muilla alueilla asumisella ei ollut tilastollista yhteyttä.

6.6 ITSETYYDYTYYS

Masturbointi eli itsetyydytys näyttää kasvaneen ajassa merkittävästi. 1970-luvulla 30—49-vuotiaista puolet väestöstä oman ilmoituksensa mukaan ei harrastanut ikinä itsetyydytystä, kun vuonna 2015 näin ilmoitti enää 0,3 prosenttia vastanneista eli kaksi vastaajaa. Näin suuressa vaihtelussa herää kysymys, mistä muusta vastauksien merkittävä ero kertoo kuin siitä, mitä on kysytty. Tutkittavassa aiheyhteydessä on huomioitava raportointiherkkyys.

Yhdyntä- ja itsetyydytystiheyden keskinäistä suhdetta ristiintaulukoinnilla tarkasteltaessa voi huomata vähintään viikoittain masturboivista 30—49-vuotiaista, parisuhteessa olevista ihmisistä puolien olevan myös yhdynnässä vähintään kerran viikossa. Kuitenkin niistä ihmisistä, joiden viimeisimmästä itsetyydytyskerrasta on aikaa vähintään vuosi tai jopa kymmenen vuotta, jopa 70 prosentilla on vähintään viikoittain yhdyntöjä. Seuraavaksi ristiintaulukoinnin tuloksia tarkastellaan systemaattisemmin.

Heistä, jotka eivät ole koskaan tyydyttäneet itseään seksuaalisesti, vuonna 2015 kumpikin oli ollut yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana, toinen jopa viimeisen viikon aikana. Vuonna 1971 ei koskaan masturbointia harrastaneista 95 prosenttia oli ollut yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana ja vuonna 1992 yli 98 prosenttia oli tehnyt samoin. Tihein yhdyntätahti tässä viiteryhmässä oli ollut vuonna 1992, jolloin noin 69 prosenttia oli ollut viimeisen viikon aikana yhdynnässä. Vuonna 2015 enää noin joka toinen raportoi samoin. Laskeva yhdyntätrendi on lievästi erotettavissa tässä ei-masturboineiden ryhmässä, jossa vastaajien määrät ovat vaihdelleet merkittävästi eri vuosien aikana. Masturboinnin lisääntymisen ei siten pitäisi olla syynä laskevalle yhdyntätrendille trendin ollessa laskeva myös niillä, jotka eivät harrasta itsetyydytystä lainkaan.

Myös heillä, jotka ovat viimeksi harrastaneet itsetyydytystä yli 10 vuotta sitten, vuonna 2015 kaikilla oli ollut yhdyntöjä vähintään viimeisen kuukauden aikana. Tällä viiteryhmällä oli ollut vuonna 1992 yli 97 prosentilla yhdyntöjä kuukausittain ja vuonna 1999 matalimmillaan 93 prosentilla. Itsetyydytystä yli 10 vuotta sitten viimeksi harrastaneista keskimääräistä suuremmalla osalla oli yhdyntöjä vähintään kuukausittain, mutta yhdyntöjen määrä oli lievässä laskussa.

Edellisen kerran 1—10 vuotta sitten masturboineiden kesken laskeva yhdyntätrendi on ollut merkittävä. 1970-luvun vastausten raportointiherkkyys huomioon ottaen yhdynnättä viimeisen kuukauden aikana olleiden osuus on 13-kertaistunut reilusta prosentista vuoden 2015 yli 14 prosenttiin. 1900-luvun puolella vähintään viikoittain yhdynnässä olleita oli reilusti yli 70 prosentin, mutta 2000-luvulle tultaessa vain vähän useampi kuin joka toinen oli ollut yhdynnässä viimeisen viikon aikana tässä viiteryhmässä. Yhdyntätrendi on siten laskeva, vaikka itsetyydytyskertoja ei arjessa olisikaan.

Viimeisen vuoden aikana itsetyydytystä harrastaneiden joukossa ei lainkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleiden osuus on kaksinkertaistunut vuodesta 1971 vuoteen 2015 tultaessa kattaen 11,50 prosenttia viiteryhmästään. Viikoittain yhdynnässä olleiden osuus on samalla aikavälillä laskenut reilusta 70 prosentista alle puoleen vastaajista, ja kuukausittain 1—3 kertaa yhdynnässä olleiden määrä on lähes

kaksinkertaistunut reiluun 41 prosenttiin. Yhdyntätrendi on siten laskeva, vaikka itsetyydytyskertoja ei arjessa juuri olisikaan.

Viimeksi kuluneen kuukauden aikana itsetyydytystä harrastaneiden keskuudessa yhdyntätiheys on vuonna 1971 ja 2015 lähes identtinen: puolet viimeisen kuukauden aikana masturboineista on ollut yhdynnässä vähintään kerran viimeisen viikon aikana, reilu 38 prosenttia on ollut yhdynnässä 1—3 kertaa edellisen kuukauden aikana ja reilulla 11 prosentilla ei ollut ollut yhdyntöjä ollenkaan viimeisen kuukauden aikana. Välissä olleiden mittausvuosien 1992 ja 1999 yhdyntätiheys oli ollut kiivaampi ja vuoden 2007 hieman vuotta 2015 rauhallisempi. Siitä, että vuodesta 1971 tultaessa vuoteen 2015 yhdyntätiheys on pysynyt samana, vaikka masturbointia vähintään kuukausittain harrastaneiden osuus on moninkertaistunut, voimme päätellä, ettei säännöllinen itsetyydytys laske yhdyntätrendiä heidän keskuudessaan.

Viimeksi kuluneen viikon aikana masturboineiden yhdyntätrendin puolestaan on laskenut merkittävästi 1900-luvun puolella, mutta 2000-luvun puolelle tultaessa trendi kääntyi uuteen nousuun, kunnes vuoden 2015 mittauksissa se oli laskenut aavistuksen verran. 1970-luvulla lähes 80 prosenttia ilmoitti olleensa yhdynnässä vähintään kerran viimeisen viikon aikana, kun taas 2000-luvun mittauskertoina vain noin joka toinen ilmoitti samaa. Ei lainkaan yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleiden osuus oli noin kaksinkertaistunut samalla aikavälillä. Tässä ryhmässä yhdyntätrendi on laskenut säännöllisen masturboinnin lisääntyessä mittausvuosien aikana. Viikoittainen masturbointi saattaa selittää laskevaa yhdyntätrendiä.

1970-luvun ja vuoden 2015 lukemia verratessa huomaa viimeisen vuorokauden aikana masturboineilla yhdyntätrendin olevan lievästi noususuuntainen, sillä ei lainkaan yhdynnässä viimeisen vuorokauden aikana olleiden osuus oli laskenut 2,5 prosenttiyksikköä ja vähintään kerran viimeisen viikon aikana yhdynnässä olleiden osuus oli noussut yli viisi prosenttiyksikköä. Vuosi 1992 oli kiivain yhdyntätahti: kaksi kolmesta oli vähintään viikoittain yhdynnässä, kuudesosalla yhdyntöjä oli kuukausittain ja kuudesosalla ei ollut ollut lainkaan yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana. Huomattava masturbointiheyden nousu ei tällä ryhmällä siten ole pitkällä aikavälillä vähentänyt yhdyntöjen määrää.

Multinomiaalisessa regressioanalyysissä tilastollisesti merkitsevä riski (3,42) kuulua aktiivisesti yhdynnöissä olleiden joukkoon kuin ei yhdynnöissä olleisiin oli heillä, joiden viimeisimmästä itsetyydytyskerrasta on yli kymmenen vuotta. Tilastollisesti melkein merkitsevä riski (2,03) aktiivisten joukkoon kuulumisella oli heillä, joiden viimeisimmästä itsetyydytyskerrasta on yli kuukausi, mutta alle vuosi. 1—10 vuotta sitten viimeksi itsetyydytystä harrastaneilla, on hieman suurempi riski kuulua ei yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana olleiden ryhmään kuin satunnaisesti yhdynnässä olleisiin. Tämä riski ei ole tilastollisesti merkitsevä. Kaikki muut itsetyydytystiheysvastaukset osoittavat tilastollisesti ei-merkitsevää riskiä kuulua satunnaisesti tai aktiivisesti yhdyntöjä harrastaneiden joukkoon kuin ei lainkaan viimeisen kuukauden aikana yhdynnässä olleiden ryhmään. Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin tulokset myötäilevät edellä esitettyjä ristiintaulukoinnin tuloksia.

7 TULOKSET

Koulutustaustalla ja yleisellä koulutustason nousulla on yhteys yhdyntätiheyteen ja laskevaan yhdyntätrendiin. Matalampi koulutustaso lisää säännöllisiä yhdyntöjä, mutta yleisen koulutustason noustessa tähän koulutusryhmään kuulumisen on vähäisempää.

Tulotasolla on yhteys säännöllisten yhdyntöjen riskiin kuulumisen kanssa. Laskeva yhdyntätrendi on nähtävissä kaikissa tuloluokissa lukuun ottamatta vuoden 2015 mittauskertaa, jolloin korkeimman tuloluokan yhdyntämäärä oli kääntynyt lievään nousuun.

Yrittäjillä on suurin riski kuulua säännöllisesti yhdyntöjä harrastavien joukkoon. Kaikilla työmarkkina-aseilla oli kuitenkin laskeva yhdyntätrendi nähtävissä.

Laskeva yhdyntätrendi on nähtävissä kaiken kokoluokan asutusalueilla Suomessa. Helsingissä yhdynnässä olevien osuus on muita Suomen alueita pienempi ei yhdynnässä olleiden osuuden yli 13-kertaistuttua 1970-luvulta tultaessa 2010-luvulle. Helsinkiin vuosikymmeniä kohdistunutta muuttoliikettä voisi näin ollen pitää yhtenä osatekijänä laskevaan yhdyntätrendiin. Maaseutukeskuksissa asuminen lisää säännöllisten yhdyntöjen riskiä.

Yhdyntämäärien lasku oli suurin usein stressiä viimeisen kuukauden aikana kokeneiden joukossa, mikä puoltaa nykyisen nopeatahtisen yhteiskunnan tuoman lisääntyneen stressin olevan osasyys laskevaan yhdyntätrendiin. Stressiä joskus tai ei juuri ollenkaan viimeisen kuukauden aikana kokeneilla oli suuri ja tilastollisesti merkitsevä riski olla vähintään kuukausittain yhdynnässä.

Yhdyntätrendi on laskeva, vaikka itsetyydytyskertoja ei arjessa olisikaan. Siitä, että vuodesta 1971 tultaessa vuoteen 2015 vähintään kuukausittain itsetyydytystä harrastaneiden osuus on moninkertaistunut, mutta yhdyntätiheys on pysynyt samana, voimme päätellä, ettei vähintään kuukausittainen itsetyydytys laske yhdyntätrendiä. Viikoittainen masturbointi ja kokonaisuudessaan itsetyydytyksen tiheyden merkittävä nousu saattaa selittää laskevaa yhdyntätrendiä.

Tutkimuksen tekeminen valmiilla kyselyaineistolla luo usein tutkimusteknisiä rajoituksia, jos tutkija ei ole itse päässyt vaikuttamaan kyselylomakkeen luomiseen. Yhdyntätiheyden lisäksi näkisin lomakkeessa mieluusti kysymyksen seksin harrastamisen tiheydestä kumppanin tai kumppaneiden kanssa, jolloin seksi toimisi yläkäsitteenä kaikelle seksuaaliselle toiminnalle, kuten emätin- ja anaaliyhdyntälle, suuseksille, käsin ja jaloin kumppanin tyydyttämiseksi, erilaisten fetissien ja roolileikkien toteuttamiselle sekä sadomasokistiselle toiminnalle. Nykymuodossaan FINSEX-kyselylomake ei anna mahdollisuutta tähän. Suuseksin antamista ja saamista (K108a&b) ei pysty mittaamaan samalla asteikolla kuin yhdyntätiheyttä, sillä suuseksissä vastausvaihtoehdot olivat ei-numeraaliset useimmiten, silloin tällöin, harvoin, 1—5 vuotta sitten ja ei lainkaan. Kumppanin tyydyttämistä käsin (K107) kysytään vuodesta 1992 alkaen, mutta vastausvaihtoehdot eivät ole tässä ajallisesti vertailukelpoiset yhdyntätiheyden kanssa. BDSM:ään viittaavien sitomisleikkien ja sadomasokististen leikkien harrastamisesta kysyttiin vuodesta 1999 lähtien samalla kysymyksellä, jonka vastausvaihtoehdot olivat 1) en koskaan, 2) kyllä, sitomisleikkejä, 3) kyllä, sadomasokistisia leikkejä ja 4) kyllä, molempia. Anaaliyhdyntää (K109) kartoitettiin vuodesta 1992 alkaen vastausvaihtoehdoin 1) en koskaan, 2) kyllä, kerran ja 3) kyllä, useampia kertoja. Näiden kysymysten suhteen ei siis voi tehdä ajallisia päätelmiä. Anaaliseksi oli tosin vuoden 2015 lomakkeessa sisällytetty yhdynnän käsitteeseen.

Yhteneväiset kansainväliset mittarit ja käsitteistöt tekisivät maidenvälisten trendien vertailusta helpompaa. Erot tutkimuksien kysymyksienasettelussa ja muissa tutkimuksen rajauksissa tekevät tarkasta kansainvälisestä vertailusta mahdotonta. Kaikissa tutkimuksissa maissa on kuitenkin nähtävissä partnerin kanssa tehtävissä

seksuaalisissa aktiviteeteissa samansuuntaista laskevaa trendiä kuin suomalaisessa yhdyntätrendissä. Trendien laskun tarkkaa syytä ei ole tiedossa, mutta yksinasumisen lisääntyminen sekä partnerin kanssa seksikertojen väheneminen näyttävät olevan yhteydessä ilmiöön.

Muita tämän tutkielman tutkimusasetelman ulkopuolisia syitä trendille pohdittaessa yhdyntätiheyden vähenemiselle ei löydy selitystä pettämisen lisääntymisestä. Noin 95 prosentilla oma puoliso on ollut viimeisin seksikumppani, eikä muutoksia ole juurikaan tapahtunut vuodesta 1992 alkaen, mistä asti tätä on kyselyssä kysytty (K85). Reilu 16 prosenttia vastaajista kuitenkin pettää puolisoaan, jos pettäminen määritellään seksin harrastamisella jossain vaiheessa parisuhdetta muun kuin oman puolisonsa kanssa (K83). Tämä määritelmä poissulkee mahdollisuudet vapaammista suhteista ja muista epänormatiivisemmista suhteidensisäisistä järjestelyistä, joissa seksin harrastaminen muiden kuin oman puolison kanssa on sallittua. Pettäminen on muuttunut vuodesta 1992 alkaen verrattain vähän. Vuonna 2015 45 prosentilla nykyisen parisuhteensa ulkopuolisen henkilön kanssa seksiä harrastaneista oli vain yksi parisuhteen ulkopuolinen seksikumppani ja reilulla kolmanneksella niitä oli kahdesta viiteen. Vielä 1990-luvun alussa kolmanneksella oli yksi parisuhteen ulkopuolinen kumppani ja 45 prosentilla puolestaan kahdesta viiteen nykyisen parisuhteensa ulkopuolista seksikumppania. Parisuhteen ulkopuolisten kumppanien lukumäärä on siis vähentynyt. Vuodesta 1999 alkaen on kysytty viimeisen vuoden aikana olleista samanaikaisista seksisuhteista. Näissäkin trendi on ollut laskeva. Vuonna 1999 13 prosentilla oli ollut viimeisimmän vuoden aikana kaksi tai useampi samanaikainen seksisuhde, kun vuonna 2015 näin oli ollut enää vain seitsemällä prosentilla. Parisuhteiden ulkopuolisen seksinkin määrä on siis vähentynyt.

Yhdyntätiheyden laskiessa myös arviot oman seksielämän tyydyttävyydestä ovat vuosien varrella kokonaisuutena laskeneet, kun taas itsetyydytys on noussut runsaasti. On mielenkiintoista pohtia, onko itsetyydytys lisääntynyt siksi, että ei olla tyytyväisiä omaan seksielämään, vai luoko tarve korkeaan itsetyydytysmäärään tunteen oman seksielämän tyydyttymättömyydestä. Yhteiskunnan asenteiden ja naisen roolin muututtua itsenäisempään suuntaan, naisten ei enää tarvitse taipua miespartnerin

yhdyntätahtoon, mikä saattaa vaikuttaa toteutuneisiin yhdyntämääriin, seksin eri muotojen kokeiluun sekä niistä raportointiin (Mercer ym 2013).

On hyvä miettiä, voisiko digitalisoituneessa yhteiskunnassamme online-kysely olla parempi survey-kyselyn toteutusmuoto tulevaisuuden mahdollisille FINSEX-tutkimuksille. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu online-kyselyissä vastattavan enemmän henkilökohtaisiin kysymyksiin herkistä aiheista kuin paperilla toteutetuissa kyselyissä ja näin saatavan totuudenmukaisempia yhteiskunnan normeista piittaamattomia vastauksia. Laskevaan vastausprosenttiin tällä muutoksella ei välttämättä olisi vaikutusta, mutta seksologisen tutkimuksen volunteer bias -ilmiöön, eli vastausten itsevalikointiin tai itsesensuuriin, tällä voisi olla positiivinen vaikutus. Näin tulokset olisivat paremmin yleistettävissä populaatioon. (Bouchard ym. 2019, 26—27.)

Kaikissa selittävässä muuttujissa näkyy laskeva yhdyntätrendi, joten ilmiö leikkaa yhteiskuntamme sosioekonomiset rakenteet. Tyhjentävää vastausta trendin syille emme kuitenkaan saa, joten jatkotutkimusta tarvitaan. Jatkotutkimusaiheiksi Badcock ym. (2014a, 437) ehdottavat sosiokulttuuristen muutosten vaikutuksen tutkimista parisuhteisiin. Esimerkkinä tällaisesta muutoksesta on teknologian kehityksen tuoma työn ja vapaa-ajan sekoittuminen. Tällaiset muutokset limittyvät yhteen displaced intimacy -teorian kanssa. Yleisesti älypuhelin ja muun teknologian käyttö olisi jatkossa tärkeää ottaa mukaan ihmisten seksuaalisuutta koskeviin kyselytutkimuksiin.

Tulevaisuuden seksologiselle tutkimukselle peräänkuulutan käsitteistön tarkistamista, jotta sanasto tavoittaisi paremmin väestön seksuaalisen todellisuuden monipuolisuuden. Seksi ja yhdyntä eivät ole sama asia, vaikka arkikielessä niitä saatetaan käyttää huolimattomasti synonyymeina. Akateemisessa kielessä näiden käsitteiden erottamisen eteen on jatkossa tehtävä töitä, jolloin myös arkikieli voi kehittyä parempaan suuntaan. Ehdotan kyselytutkimuksiin sekä laajempaa sanaston itsemäärittelyä että tarkempaa termistön ennalta määrittelyä. Tutkimuskäyttöön yleisterminä seksinharrastaminen on mielestäni hyvä. Se sisältää ajatuksen aktiviteetin ilosta ja vapaaehtoisuudesta, mutta jättää toiminnan tarkan sisällön määrittämättä ja arvottamatta. Suomessa olisi hyödyllistä kysyä yleisemmällä tasolla seksin harrastamisesta yhdyntäkeskeisen

seksikäsityksen sijaan. Toisena toiveena esitän tuleville tutkijoille haasteen murtamaan seksologisen tutkimuksen binääriset perinteet.

KIRJALLISUUS

- Allardt, E. (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Aro, M. (2013) *Koulutusekspansio ja koulutusinflaatio Suomessa vuosina 1970–2008*. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:3, 287—303.
- Badcock, P. B., Smith, A. M. A., Richters, J., Rissel, C., de Visser, R. O., Simpson, J. M. & Grulich, A. E. (2014a) Characteristics of heterosexual regular relationships among a representative sample of adults: the Secons Australian Study of Health and Relationships. *Sexual health* 11, 427—438.
- Badcock, P. B., Smith, Anthony M. A., Richters, J., Rissel, C., de Visser, R. O., Simpson, J. M. & Grulich, Andrew E. (2014b) Change and statis in sexual health and relationships: comparisons between the First and Second Australian Studies of Health and Relationships. *Sexual health* 11, 505—509.
- Bouchard, K. N., Stewart, J. G., Boyer, S. C., Holden, R. R. & Pukall, C. F. (2019) Sexuality and personality correlates of willingness to participate in sex research. *The Canadian Journal of Human Sexuality* 28(1), 26—37.
- Giddens, A. (1992) *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. California: Stanford University Press.
- Grönroos, M. (2003) *Johdatus tilastotieteeseen. Kuvailu, mallit ja päättely*. Helsinki: Oy Finnlectura Ab.
- Guldi, M. & Herbst, C. M. (2017) Offline effects of online connecting: the impact of broadband diffusion on teen fertility decisions. *Journal of Population Economics* 2017: 30, 69–91.
- Herbenick, D., Reece, M., Schick, V., Sanders, S. A. & Dodge, B. & Fortenberry, J. D. (2010) Sexual Behavior in the United States: Results from a National Probability Sample of Men and Women Ages 14—94. *The Journal of Sexual Medicine*, 7, 255—265.
- Herbenick, D. & Rosenbers, M. & Golzarri-Arroyo, L., Fortenberry, J. D. & Fu, T. (2021) Changes in Penile-Vaginal Intercourse Frequency and Sexual Repertoire

- from 2009 to 2018: Findings from the National Survey of Sexual Health and Behavior. *Archives of Sexual Behavior* 2022:51, 1419–1433.
- Härkönen, A. (2020) Mihin maisterit menevät? *Helsingin Sanomat* 7.9.2020.
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006626540.html> (luettu 12.10.2020)
- Indiana University (2020) About the National Survey of Sexual Health and Behavior.
<https://nationalsexstudy.indiana.edu/> (luettu 11.3.2020)
- Ingraham, C. (2019) The share of Americans not having sex has reached a record high. *The Washington Post* 29.3.2019.
<https://www.washingtonpost.com/business/2019/03/29/share-americans-not-having-sex-has-reached-record-high/> (luettu 12.11.2021)
- Jokivuori, P. & Hietala, R. (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki:WSOY, 56—88.
- Kainulainen, S. (2014) Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79:5, 485–497.
- Kalenius, A. & Karhunen, H. (2017) Koulutustason nousu on pysähtymässä. *Tieto&Trendit*. Tilastokeskus.
<https://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/koulutustason-nousu-on-pysahtymassa/> (luettu 26.9.2020)
- Kauppinen, T., Mattila-Holappa, P., Perkiö-Mäkelä, M., Saalo, A., Toikkanen, J., Tuomivaara, S., Uuksulainen, S., Viluksela, M. & Virtanen, S. (toim.) (2012) Työ ja terveys Suomessa 2012. Seurantatietoa työoloista ja työhyvinvoinnista. Helsinki: Työterveyslaitos. <https://www.ttl.fi/wp-content/uploads/2016/11/tyo-ja-terveys-suomessa-2012.pdf> (luettu 26.4.2021)
- Kelly, C. A., Soler-Hampejsek, E., Mensch, B. S. & Hewett, P. C. (2013) Social Desirability Bias in Sexual Behavior Reporting: Evidence from an Interview Mode Experiment in Rural Malawi. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health* Vol 39:1, 14—21.
- Kielitoimisto (2020) <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/seksi> (luettu 30.7.2020)
- Kontula, O. (2008) *Halu ja intohimo*: Tietoa suomalaisesta seksistä. Helsinki: Otava.

- Kontula, O. (2009) Parisuhdeonnen avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. Helsinki: Väestöliitto.
- Kontula, O. (2013) Yhdessä vai erikseen? Perhebarometri 2013. Helsinki: Väestöliitto.
- Kontula, O. (2016) Lemmen paula. Seksuaalinen hyvinvointi parisuhdeonnen avaimena. Perhebarometri 2016. Helsinki: Väestöliitto.
- Kontula, O. (2020) <https://www.kontula.fi/> (luettu 11.3.2020)
- Lagerspetz, E. (2011) *Hyvinvoinnin filosofia*. Teoksessa Saari, J. (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, 79—105.
- Lexico (2020) <https://www.lexico.com/definition/sex> (luettu 30.7.2020)
- Long Play (2016) *Dominoiva klitoriseskeisyys ja normaali seksi*.
<https://www.longplay.fi/sivuaanet/dominoiva-klitoriseskeisyys-ja-normaali-seksi>
(luettu 6.1.2020)
- Mercer, C. H., Tanton, C., Prah, P., Erens, B., Sonnenberg, P., Clifton, S., Macdowall, W., Lewis, R., Fied, N., Datta, J., Copas, A. J., Phelps, A., Wellings, K. & Johnson, A. M. (2013) *Changes in sexual attitudes and lifestyles in Britain through the life course and over time: findings from the National Surveys of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal)* Lancet 2013; 382: 1781–94.
- National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles, The (2020a)
<http://www.natsal.ac.uk/home.aspx> (luettu 11.3.2020)
- National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles, The (2020b) kyselylomake
https://www.natsal.ac.uk/sites/default/files/2020-11/final-questionnaire_technical-report-appendix-b.pdf (luettu 15.01.2022)
- Nieminen, A. (1951) *Taistelu sukupuolimoraalista: Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta 1910-luvulle*. Porvoo - Helsinki: WSOY.
- O'Malley, R. L., Holt, K. & Holt, T. J. (2020) An Exploration of the Involuntary Celibate (Incel) Subculture Online. *Journal of Interpersonal Violence* 2022 Vol37(7—8), NP4981–NP5008.

- Pääkkönen, H. & Hanifi, R. (2012) Suomalaisten vapaa-aika lisääntyy ja päivärytmit myöhentyvät. Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Hyvinvointikatsaus 3/2012. Helsinki:Tilastokeskus. https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-09-24_003.html (luettu 19.4.2021)
- Rissel, C. E., Richters, J., Grulich, A. E., de Visser, R. O. & Smith, A. M. A. (2003) *Sex in Australia: Selected characteristics of regular sexual relationships*. Australian And New Zealand Journal Of Public Health 27:2, 124—130.
- Saarsalmi, P., Karvonen, S., Kauppinen, T. M., Koskela, T., Murto, J. & Kaikkonen, R. (2017) Kaupunki-maaseutuluokituksen mukaisten terveys- ja hyvinvointierojen vaihtelu maan eri osissa. Yhteiskuntapolitiikka 82:2, 188—199.
- Sievers, K., Koskelainen, O. & Leppo, K. (1974) Suomalaisten sukupuolielämä. Porvoo - Helsinki: WSOY.
- Spencer, T. A. & Burr, B. K. & Hubler, D. S. (2019) Problematic Bed Time Media-Use and Couple Sexual Satisfaction. Contemporary Family Therapy 41, 327—334.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Asunnot ja asuinolot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6745. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.2.2020].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2018/asas_2018_2019-05-14_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. 2019. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.10.2020].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/muutl/2019/muutl_2019_2020-05-14_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. 2019. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.9.2020].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/synt/2019/synt_2019_2020-04-24_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.4.2021].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tjt/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.4.2021].

Saantitapa:

http://www.stat.fi/til/tyokay/index.html?_ga=2.166178681.652021214.1575887451-1363634389.1572440206

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu].

Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.4.2021].

Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu].

ISSN=1799-4586. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.9.2020].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vkour/2018/vkour_2018_2019-11-05_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu].

ISSN=2341-8699. 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 29.4.2021].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_fi.html

Tawast, S. & Mattila, M. (2022) Rakkaus: Avioliitosta tuli vähemmistön elämäntapa.

YLE 14.02.2022. [https://yle.fi/uutiset/3-](https://yle.fi/uutiset/3-12312535?utm_source=facebook&utm_campaign=yleuutiset&utm_medium=social&fbclid=IwAR1rTgYSbpEZhcI2Vo-)

[12312535?utm_source=facebook&utm_campaign=yleuutiset&utm_medium=social](https://yle.fi/uutiset/3-12312535?utm_source=facebook&utm_campaign=yleuutiset&utm_medium=social&fbclid=IwAR1rTgYSbpEZhcI2Vo-)

[&fbclid=IwAR1rTgYSbpEZhcI2Vo-](https://yle.fi/uutiset/3-12312535?utm_source=facebook&utm_campaign=yleuutiset&utm_medium=social&fbclid=IwAR1rTgYSbpEZhcI2Vo-) (luettu: 27.03.2022)

Twenge, J. M., Sherman, R. A. & Wells, B. E. (2017) Declines in Sexual Frequency among American Adults, 1989–2014. *Archives of sexual behavior* 2017 Vol 46(8), 2389—2401.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021) Työolobarometri 2020 -ennakkotiedot. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:18. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Sähköinen aineisto.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162955/TEM_2021_18.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 28.4.2021)

Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. (2020) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja c, oppimateriaalit 22. Sähköinen aineisto.

- https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149687/Tilastollisen_aineiston_k%C3%A4sittelyn_ja_tulkinnan_perusteita_2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y (luettu 18.4.2022)
- Vasama, T. (2021) Yhä harvemmin kumppanin kanssa. Helsingin sanomat 22.03.2021. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000007867349.html> (luettu 05.04.2022)
- Vihanninjoki, V. (2017) *Kokonaisvaltaisen kaupunkihyvinnön aika?* *Urbaani monimuotoisuus ja kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointitekijöinä.* *Yhteiskuntapolitiikka* 82:3, 343—349
- Vuorinen-Lampila, P. (2019) Työelämätulokset eriytyvät saman korkeakoulututkinnon suorittaneilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:3, 347—352.
- Väestöliitto (2020a) FINSEX yhdyntätrendit. https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-yhdyntatrendit/ (luettu 5.1.2020)
- Väestöliitto (2020b) Suomalaisten seksuaalisuus FINSEX tutkimushanke (luettu 5.1.2020) https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/
- Väestöliitto (2020c) FINSEX 2015 -kyselylomake. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/cfaf8fb5a456b2335309788b7035b92c/1578250888/application/pdf/4782300/Seksitutkimuslomake15_SUOMI2.pdf
- Wellings, K., Palmer, M. J., Machiyama, K. & Slaymaker, E. (2019) Changes in, and factors associated with, frequency of sex in Britain: evidence from three National Surveys of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal) *BMJ* 2019; 365. www.bmj.com/content/365/bmj.11525 (luettu 27.03.2022)
- World Association for Sexual Health WAS (2019) Declaration on Sexual Pleasure <https://worldsexualhealth.net/declaration-on-sexual-pleasure/> (luettu 7.4.2021)
- World Health Organization WHO (2006) Defining sexual health. Report of a technical consultation on sexual health 28–31 January 2002, Geneva https://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf?ua=1 (luettu 7.4.2021)

Yle (2020) Mies, koetko arkesi raskaaksi ja kiireiseksi? Niin kokee entistä isompi joukko suomalaismiehistä. <https://yle.fi/uutiset/3-11217164?fbclid=IwAR1dTf0-JtYUIftV6QJGfQ64Ng1KnMbmbMXYbMmrYPFhbYdu-DJGHSwB--Y> (luettu 20.2.2020)